

ดิมนต์สน

วารสารของสำนักหอสมุด

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2543)

ISSN 0125-555X

ผู้กวีวัฒน์ประชาธิปไตย

ผู้ประศาสน์วิชาการ

ผู้ต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของมวลมนุษยชาติ

ผู้ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ผู้สนับสนุนการปกครองตนเองและความร่วมมือในภูมิภาค

DS
570.6
ป46ต63
ฉ. 1

ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์

บุคคลสำคัญของโลก

ในวาระเฉลิมฉลองครบรอบ 100 ปี ชาตกาล

ปรีดี พนมยงค์

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 แล้วรัฐบาลในขณะนั้นมีนโยบายที่จะเผยแพร่อุดมการณ์ของการปกครองระบอบใหม่ให้ประชาชนทุกหมู่เหล่า ทุกสาขาอาชีพ มีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย จึงได้มอบหมายให้ นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรับไปดำเนินการร่าง พ.ร.บ.จัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น ครั้นเมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติอนุมัติแล้ว นายปรีดีก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2477 และดำรงตำแหน่งดังกล่าวมาตลอดจนกระทั่งมีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ฉบับใหม่เมื่อ พ.ศ. 2495 ท่านจึงเป็นผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง คนแรกและคนเดียว

โตมทัศน์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่งานของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่การใช้ห้องสมุด
3. เพื่อส่งเสริมการค้นคว้าและวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ สารนิเทศศาสตร์ และความรู้ด้านอื่น ๆ

กำหนดออก ราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)

ที่ปรึกษา นางสาวนวลฉวี สุธรรมวงศ์
บรรณาธิการ นางประไพพรรณ จารุทวี
บรรณาธิการประจำฉบับ

นางประไพพรรณ จารุทวี

นางสาวจุฑาทิพย์ ไธสนานนท์

กองบรรณาธิการ

นางสาวกฤตชญา รัตนประทีป

นางสาวจรีรัตน์ ผ่องแผ้ว

นางชฎามาน ถิระกิจ

นางสาวพัชรี ภูริเทเวศร์

นางสาวพูลสุข ปิวิตรวรฤทธิ

นางภารดี รัตนอุดม

นางวนิดา จันทนทัศน์

นางสาวสุกัญญา มกุฏอรฤติ

นายคมสันต์ ยุวพรพงศ์กุล

ออกแบบปก นายคมสันต์ ยุวพรพงศ์กุล

เจ้าของ

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำนักงาน

ฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาห้องสมุด

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กรุงเทพฯ 10200

โทรศัพท์ 613-3518, 613-3519

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โทรศัพท์ 224-1350

นายธีรพงศ์ ประดิษฐ์กุล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

ทัศนะใดๆ ในวารสารเล่มนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน กองบรรณาธิการ และสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไม่จำเป็นต้องมีความเห็นด้วยเสมอไป ผู้ประสงค์จะนำข้อความใดๆ ไป พิมพ์เผยแพร่ต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียน และแจ้งให้ทางกองบรรณาธิการวารสารทราบก่อน

สารบัญ

ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2543)

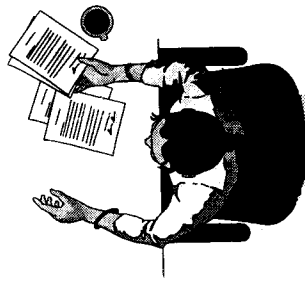
☐ บทบรรณาธิการ	2
ประไพพรรณ จารุทวี	
☐ ผู้ประกาศนการ ม.ธ.ก. : คนแรกและคนเดียว	3
ประไพพรรณ จารุทวี	
☐ รำลึกถึงความหลัง	18
ประไพพรรณ จารุทวี	
จรีรัตน์ ผ่องแผ้ว	
☐ องค์การยูเนสโกกับการยกย่องรัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญของโลก ในวาระเฉลิมฉลองครบรอบ 100 ปี ชาตกาล	33
สุภาภรณ์ ชาวสำอาง	
☐ ความเป็นมาของศัพท์ไทย “ปฏิวัติ, รัฐประหาร, วิวัฒน์, อภิวัฒน์”	52
ปรีดี พนมยงค์	
☐ บรรณานุกรมที่เกี่ยวกับท่านปรีดี พนมยงค์	66
ภารดี รัตนอุดม	
☐ คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการ จัดงานฉลอง 100 ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์	77
☐ โครงการจัดงานฉลอง 100 ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์	83
☐ กิจกรรมฉลองครบรอบ 100 ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์	85

ภาพปกหน้า

บริจาคและวาดโดย ลาวัลย์ อุปอินทร์

สมบัติของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทบรรณาธิการ

โดมทัศนฉบับพิเศษฉบับนี้ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมเฉลิมฉลอง เนื่องในโอกาส 100 ปี ชาตกาลของท่านปรีดี พนมยงค์ ในวันที่ 11 พฤษภาคม 2543 ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัย วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เป็นผู้ริเริ่มการปกครองระบอบประชาธิปไตย และยังได้สร้างคุณประโยชน์ มากมายมหาศาลให้แก่ประเทศไทยและโลก บทบาทของท่านเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและระดับนานาชาติ เป็นผลให้องค์การยูเนสโกประกาศยกย่องให้ท่านเป็น “บุคคลสำคัญของโลก ในปี ค.ศ. 2000”

เนื้อหาของโดมทัศนฉบับนี้ประกอบด้วย ความเป็นมาของศัพท์ไทย ปฏิวัติ รัฐประหาร วิวัฒน์ อภิวัฒน์ เขียนโดย ท่านปรีดี พนมยงค์ บทสัมภาษณ์ “รำลึกถึงความหลัง” ซึ่งชาว ต.ม.ธ.ก. รุ่นต่าง ๆ ได้มาเล่าถึงเหตุการณ์ในช่วงที่เรียนอยู่ใน ต.ม.ธ.ก. และความผูกพันที่มีต่อท่านปรีดีฯ อ่านแล้วจะประทับใจ ในความผูกพันของคนรุ่นเก่า ๆ นอกจากนี้ยังมีบทความ องค์การยูเนสโกกับการยกย่องรัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ เล่าถึงขั้นตอนการเสนอเรื่องให้องค์การยูเนสโกพิจารณาให้ท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคล สำคัญของโลก บทความ “ผู้ประศาสน์การ ม.ธ.ก. : คนแรกและคนเดียว” เสนอชีวประวัติและภารกิจใน ด้านต่าง ๆ ซึ่งทำให้ท่านเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและระดับนานาชาติในฐานะ “นักสันติภาพของโลก”

ประไพพรรณ จารุทวี

๐๘
๕๕๐.๖
๑๖๐/๑๓
๑๑

ผู้ประศาสน์การ ม.อ.ก. :

คนแรกและคนเดียว

ประไพพรรณ จารุทวี *

รวบรวมและเรียบเรียง

“ประเทศไทย มีความประสงค์อันใหญ่ยิ่ง ที่จะปรับระดับการศึกษาของราษฎรให้เจริญถึงขนาดเหมาะแก่กาลสมัย ถ้าระดับการศึกษายังไม่เจริญถึงขนาด ตราบใดความก้าวหน้า

ของประเทศ ก็ยังจะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นอีกนาน ยิ่งในสมัยนี้ประเทศของเราดำเนินการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญเช่นนี้แล้ว เป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมิมหาวิทยาลัยสำหรับประศาสน์

* บรรณารักษ์ชำนาญการ 8 หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาห้องสมุด สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ความรู้ในวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง แก่พลเมืองให้มากที่สุดที่จะเป็นได้ เปิดโอกาสให้แก่พลเมืองที่จะใช้เสรีภาพในการศึกษากว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติสืบไป”

คำกล่าวของท่านปรีดี พนมยงค์ ในฐานะผู้ริเริ่มและก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ได้กราบทูลต่อองค์ผู้สำเร็จราชการเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2477 อันเป็นวันสถาปนามหาวิทยาลัย

เพื่อที่จะพัฒนาประเทศไปสู่ความสมบูรณ์ตามเป้าหมาย ท่านปรีดี พนมยงค์ จึงหันมาเร่งพัฒนาคน ซึ่งเป็นทรัพยากรและเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดด้วยการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น โดยท่านปรีดี เป็นทั้งผู้ร่วมโครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัย และเป็นผู้จัดหาสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัย ตลอดจนเป็นผู้วางหลักสูตร ส่วนทุนการจัดตั้งและก่อสร้างตัวอาคารสถานที่เล่าเรียนของมหาวิทยาลัยได้มาจากเงินค่าสมัครเข้าเรียนของนักศึกษาทั่วราชอาณาจักร ซึ่งก็เป็นการพอเพียงแก่การก่อสร้างอาคารสถานที่ในขณะนั้นและยังเหลือได้เก็บไว้เป็นเงินหาดอกผลให้แก่มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองได้ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พุทธศักราช 2476 และได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท่านปรีดีเป็นผู้ประศาสน์การเมื่อวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2477 และเป็นผู้ประศาสน์การคนแรกและคนเดียวเพราะต่อมามหาวิทยาลัยได้ถูกอิทธิพลทางการเมืองเข้าครอบงำจึงได้เปลี่ยนชื่อมหาวิทยาลัย โดยตัดคำว่าวิชาและการเมืองออก คงเหลือแต่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อักษรย่อก็เปลี่ยนจาก ม.ธ.ก. เป็น มธ. และตำแหน่งผู้ประศาสน์การก็เปลี่ยนมาเป็นอธิการบดี จนทุกวันนี้

เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ท่านปรีดี เป็นปูชนียบุคคล ซึ่งได้สร้างคุณูปการยิ่งใหญ่ให้แก่ชาติ

มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
ตึกโดม ออกแบบโดย นายหมี อภัยวงศ์

บ้านเมือง เป็นผู้วางรากฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกล้าหาญ ซื่อสัตย์ สุจริต ด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ นับว่าเป็นคนไทยคนหนึ่งที่ทำได้อย่างในสังคมไทยสมควรที่อนุชนรุ่นหลังจะได้เรียนรู้ประวัติ ชีวิตการทำงาน แนวความคิด อุดมการณ์ของท่านและนำไปเป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป

ชาติภูมิ

ท่านปรีดี เกิดเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2443 ณ บ้านหน้าวัดพนมยงค์ ตำบลท่าวาสุกรี อำเภอกรุงเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นบุตรของนายเสียงและนางลูกจันทร์ พนมยงค์ มีอาชีพเป็นชาวนา มีพี่น้องทั้งหมด 8 คน เป็นชาย 4 คน เป็นหญิง 4 คน ท่านเป็นบุตรคนที่ 2

นามสกุลพนมยงค์นั้น ท่านเจ้าคุณวิมลมังคลารักษ์ เจ้าอาวาสวัดศาลาปูน อำเภอกรุงเก่า ขณะนั้นเป็นผู้ตั้งให้ตามคำขอรับรองของนายเสียงผู้เป็นบิดา โดยใช้ชื่อว่า “พนมยงค์” มาเป็นนามสกุล เพราะบรรพบุรุษมีความผูกพันกับวัดนี้มาช้านาน

ท่านปรีดี ได้สมรสกับ นางสาวพูนสุข ณ บ่อมเพชร ธิดาคนที่ 5 ของมหาอำมาตย์ตรี พระยาชัยวิชิตวิศิษฎ์ธรรมธาดา (ข้า ณ บ่อมเพชร) กับ

นายเสียง นางลูกจันทร์ พนมยงค์

เริ่มชีวิตคู่ 16 พ.ย. 2471

บุตร-ธิดา ทั้ง 6 ของท่านปรีดี

คุณหญิงเพ็ญ ชัยวิชิต (สกุลเดิมสุวรรณศรี) เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2471 มีบุตรธิดารวมทั้งสิ้น 6 คน

การศึกษา

เริ่มเรียนหนังสือครั้งแรกเมื่ออายุ 5 ขวบ ที่โรงเรียนบ้านครูแสง ซึ่งเป็นโรงเรียนเซนต์คิกดี ต่อมาศึกษาที่บ้านหลวงปราณีประชาชน (เปี่ยม ชะชาติ) สอบไล่ได้ประถมชั้น 1 แห่งประโยค 1 โรงเรียนวัดรวก สอบไล่ได้ประถมบริบูรณ์ โรงเรียนวัดศาลาปูน ศึกษาชั้นมัธยมเตรียมที่โรงเรียนวัดเบญจมบพิตร สอบไล่ได้ชั้นมัธยม 6 ที่โรงเรียนตัวอย่าง มณฑลกรุงเก่า ศึกษาต่อที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และในปี พ.ศ. 2460 ได้เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม ในขณะนั้นอายุ 17 ปี ใช้เวลาเรียนกฎหมาย 2 ปีเศษ ก็สอบไล่ได้เนติบัณฑิตชั้นที่ 1 ในปี พ.ศ. 2462 มีอายุเพียง 19 ปีเท่านั้น นับว่าเป็นเนติบัณฑิตที่มีอายุน้อยคนหนึ่งในขณะนั้น จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2463 ได้ทุนของกระทรวงยุติธรรมไปศึกษาวิชากฎหมายที่ฝรั่งเศส โดยได้ศึกษาภาษาฝรั่งเศสและความรู้ทั่วไปที่วิทยาลัยก็อง (Lycée de Caen) และศึกษาพิเศษจากศาสตราจารย์เลอบอนนัวส์ (LEBONNOIS) ต่อมาได้ศึกษากฎหมายที่มหาวิทยาลัยก็อง (University de Caen) สอบไล่ได้ปริญญาเป็น “บาเชอลิเอร์ กฎหมาย” (Bachelier en Droit) และสอบไล่ได้ปริญญารัฐเป็น “ลิซองซีเอร์กฎหมาย” (Lycencié en Droit) จากนั้นเข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยปารีส (Université de Paris) สอบไล่ได้ปริญญารัฐเป็น “ดุษฎีบัณฑิตกฎหมาย” (Docteur en Droit) ฝายนิติศาสตร์ (Sciences Juridiques) จัดได้ว่าเป็นคนไทยคนแรกที่สอบได้ปริญญาเอกของรัฐ (Docteur d'Etat) และสอบไล่ได้ประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงในทางเศรษฐกิจ (Diplôme d'Etudes Supérieures d'Economie Politique) รวมระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในประเทศฝรั่งเศสประมาณ 6 ปีครึ่ง

ถ่ายรูปกับนายเทอด บุนนาค (คนซ้าย) เมื่อครั้งได้ทุนจาก
กระทรวงยุติธรรมไปเรียนกฎหมายต่อที่ประเทศฝรั่งเศส

คนไทยคนแรกที่สำเร็จปริญญาคุชฎบัณฑิตแห่งรัฐ
(Docteur d'Etat)

การทำงาน

เมื่อกลับมาถึงกรุงเทพฯ ท่านได้รับตำแหน่ง
ผู้พิพากษาชั้น 6 กระทรวงยุติธรรม ได้ทำการฝึกหัด
เป็นผู้พิพากษาศาลฎีกา และต่อมาได้รับตำแหน่ง

เป็นผู้ช่วยเลขานุการกรมร่างกฎหมายเมื่อเดือนตุลาคม
พ.ศ. 2470

ต่อมาได้รับพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์
เป็นรองอำมาตย์เอกหลวงประดิษฐมนูธรรม เมื่อวันที่
8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2471 และได้รับการเลื่อนยศ
เป็นอำมาตย์ตรีปีต่อมา

ในช่วงที่รับราชการในกระทรวงยุติธรรมนี้
ท่านปรีดีได้รวบรวมกฎหมายไทยตั้งแต่แรกจนถึง
ปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในสภาพกระจัดกระจายให้มารวมเป็น
เล่มเดียวใช้ชื่อว่า “ประชุมกฎหมายไทย” หนังสือ
เล่มนี้ได้รับการตีพิมพ์ที่โรงพิมพ์นิติสาส์น ซึ่งเป็น
โรงพิมพ์ส่วนตัวของท่านเอง

นอกจากงานที่กรมร่างกฎหมายแล้ว ท่านยัง
เป็นอาจารย์ผู้บรรยายที่กระทรวงยุติธรรมด้วย โดย
เริ่มสอนครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2470 และเมื่อคณะ
ราษฎรทำการอภิวัฒน์เปลี่ยนแปลงการปกครองจาก
ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย
ภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน
พ.ศ. 2475 ท่านได้เป็นผู้นำฝ่ายพลเรือนและมันสมอง
ของคณะราษฎรเป็นผู้ร่างพระราชบัญญัติธรรมนูญ
การปกครองสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 และได้รับ
การแต่งตั้งจากคณะกรรมการราษฎร และสภาผู้แทน
ราษฎรอนุมัติให้เป็นคณะกรรมการราษฎร และเป็น
เลขาธิการคนแรกของสภาผู้แทนราษฎรในปี 2475
เช่นเดียวกัน ได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีในคณะ
รัฐมนตรีที่มีพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายก-
รัฐมนตรี แต่ในวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2476 ได้
ถูกบังคับให้ออกเดินทางจากประเทศไทยไปอาศัยอยู่
ในประเทศฝรั่งเศส ในข้อกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์
ตาม พ.ร.บ. คอมมิวนิสต์ ฉบับ 2 เมษายน พ.ศ.
2476 หลังจากนั้นในวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2476
ท่านก็ได้เดินทางกลับประเทศไทย และได้ดำรงตำแหน่ง
ศาสตราจารย์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นับตั้งแต่
นั้นมาจนถึงปี พ.ศ. 2484 ได้ดำรงตำแหน่งทางการ
เมืองที่สำคัญ ๆ หลายตำแหน่ง เช่น รัฐมนตรีว่าการ

ประกาศ

อานันทมหิดล

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า นายปรีดิพนมยงค์ ได้เคยรับหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินในตำแหน่งสำคัญๆ มาแล้วหลายตำแหน่ง จนในที่สุดได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และปรากฏว่า ตลอดเวลาที่ นายปรีดิพนมยงค์ ดำรงตำแหน่งเหล่านี้ ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ทั้งได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ในความปรีชาสามารถบำเพ็ญคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเป็นอเนกประการ

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องนายปรีดิพนมยงค์ ไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส และให้มีหน้าที่รับปรึกษากิจราชการแผ่นดินเพื่อความวัฒนาถาวรของชาติสืบไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช

๒๔๘๘

เป็นปีที่ ๑๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช

นายกรัฐมนตรี

ร.จ. เล่ม ๖๒ ตอน ๗๐ วันที่ ๑๑ ธันวาคม

๒๔๘๘

และเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 เสด็จนิวัติประเทศไทย ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2488 ท่านปรีดิได้ถวายคืนพระราชอำนาจพ้นจากตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งท่านปรีดิเป็น**รัฐบุรุษอาวุโสคนแรก**ของประเทศไทย หลังจากนั้นได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีถึง 3 ครั้ง โดยช่วงสุดท้ายที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้นอยู่ในระหว่างวันที่ 11 มิถุนายน - วันที่ 23 สิงหาคม 2489

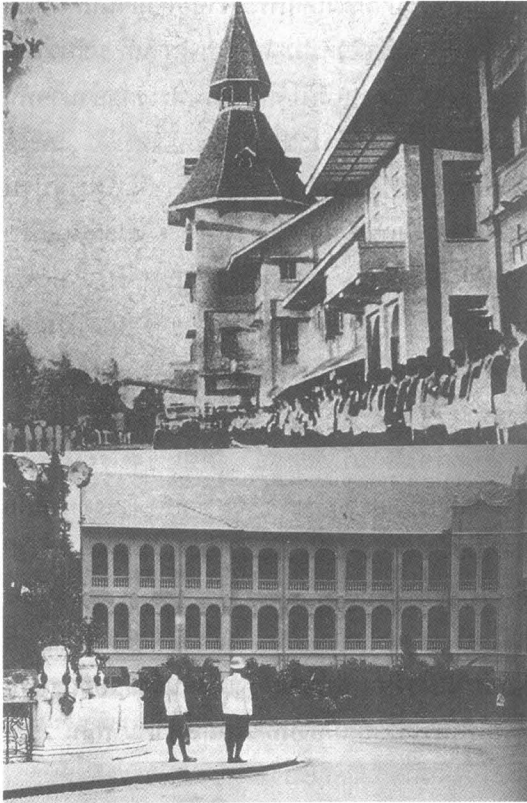
ต่อมาในปี 2490 คณะรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองประเทศ ท่านปรีดิจึงต้องลี้ภัยการเมืองไปยังสิงคโปร์ ในปี 2492 ได้เดินทางกลับลี้ภัยทางการเมือง ณ สาธารณรัฐประชาชนจีน จนถึงปี 2513 หลังจากนั้นตั้งแต่ปี 2513-2526 ปลี้ภัยการเมือง ณ ประเทศฝรั่งเศสจนถึงแก่อสัญกรรมด้วยโรคหัวใจวาย เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2526 และเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2529 ได้มีการอัญเชิญอัฐิธาตุกลับเมืองไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานผ้าไตร 10 ผืน ในการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุทานและได้มีพิธีลอยอัฐิ ณ บริเวณอ่าวไทย เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2529 รวมสิริอายุ 82 ปี 11 เดือน 22 วัน

ท่านปรีดิกับมหาวิทยาลัยวิชาธรรม-ศาสตร์และการเมือง

ภายหลังการเปลี่ยนระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ท่านปรีดิได้เสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พุทธศักราช 2476 ต่อสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476 สภาผู้แทนราษฎรได้ผ่านร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว และท่านได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 11 เมษายน

กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงการคลัง ฯลฯ

เมื่อกองทัพบกญี่ปุ่นรุกรานประเทศไทย เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 โดยที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ตกลงเป็นพันธมิตรญี่ปุ่นเข้าร่วมในสงครามมหาเอเชียบูรพา ท่านปรีดิจึงต้องพ้นจากตำแหน่งทางการเมือง ต่อมาสภาผู้แทนราษฎรมิได้ให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8

ภาพบน มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ ที่ท่าพระจันทร์
ภาพล่าง โรงเรียนกฎหมายเดิม เชียงสะพานผ่านพิภพลีลา

พ.ศ. 2477 และดำรงตำแหน่งดังกล่าวตลอดมา จนกระทั่งมี พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ฉบับใหม่เมื่อ พ.ศ. 2495 ท่านจึงเป็นผู้ประศาสน์การ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองคนแรก และคนเดียว มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ได้มีพิธีเปิดเป็นปฐมฤกษ์ เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 อันเป็นวันตรงกับวันพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ณ ตึกโรงเรียนกฎหมายเดิม เชียงสะพานผ่านพิภพลีลา ต่อมา มหาวิทยาลัยได้รับโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินบริเวณโรงพยาบาลกษัตริย์ศึกที่ 4 ตำบลท่าพระจันทร์ ของกระทรวงกลาโหม ให้แก่มหาวิทยาลัยเพื่อดำเนินกิจการ โดยได้มอบให้นายหมิว อภัยวงศ์ เป็นผู้ก่อสร้างตึกโดม ด้วยการประยุกต์อาคารเก่าที่มีอยู่เดิม 4 หลัง ให้กลายเป็นหลังเดียว โดยมีอาคารรูปทรง

“โดม” ครอบเข้าไประหว่างทางเชื่อมตรงกลางกลายเป็น “ตึกโดม” ที่มีลักษณะเด่นสง่างาม เป็นสัญลักษณ์อย่างไม่เป็นทางการมาจนถึงทุกวันนี้

สำหรับหลักสูตรการศึกษาของมหาวิทยาลัย วิชาธรรมศาสตร์และการเมืองในระยะเริ่มแรกเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องด้วยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองที่สำคัญ ได้แก่ กฎหมาย รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และการทูต เพื่อส่งเสริมให้ข้าราชการและประชาชน มีโอกาสศึกษาอย่างแพร่หลาย ซึ่งเป็นการปลูกฝังระบอบประชาธิปไตยให้รู้หน้าที่ การปกครองบ้านเมือง ในระบอบนี้ การสอนในมหาวิทยาลัย แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก รวมถึงการศึกษาในระดับเตรียมปริญญาที่เรียกว่า “เตรียม ม.ธ.ก.” รวมทั้งจัดการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง คือ หลักสูตรการศึกษาวิชาการบัญชี

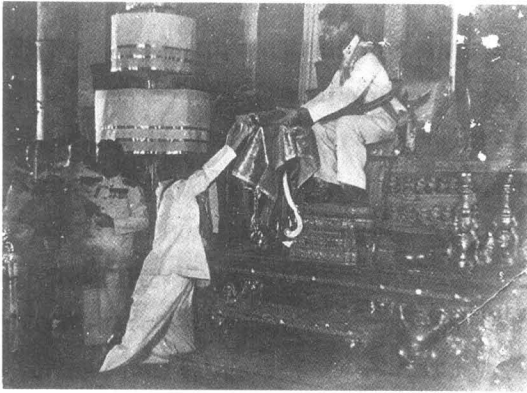
ต่อมาในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีการเสนอร่าง พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ขึ้นใหม่ ยุบตำแหน่งผู้ประศาสน์การ โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีคนแรก

ตลอดเวลาที่ท่านปรีดีได้ทำหน้าที่เป็นผู้ประศาสน์การ ท่านได้ดำรงตำแหน่งอุปนายกของ “คณะกรรมการมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง” ซึ่งกรรมการชุดนี้ทำหน้าที่พิจารณานโยบายของมหาวิทยาลัย รวมถึงกำหนดระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ การผลิตตำรา ฯลฯ ดังนั้นท่านจึงมีความใกล้ชิดกับมหาวิทยาลัยแห่งนี้อย่างมาก

ภารกิจและผลงาน

ภารกิจด้านนิติบัญญัติและการวางรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 กล่าวได้ว่าท่านปรีดี เป็นผู้นำคณะราษฎรผู้มีส่วนมากที่สุดในการจัดวางรูปแบบการปกครองในระบอบ

ปรีดี พนมยงค์ ทูลเกล้าฯ ถวายรัฐธรรมนูญ ฉบับ 2489
แด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

ใหม่ เนื่องจากเป็นคนไทยคนแรกผู้สำเร็จศึกษาระดับปริญญาโท ซึ่งเป็นปริญญาของรัฐจากมหาวิทยาลัยปารีส ท่านปรีดีจึงให้ความสำคัญกับงานด้านนิติบัญญัติกับการปกครองเป็นพิเศษ นอกจากจะเป็นผู้ร่างประกาศคณะราษฎรแล้ว ยังเป็นผู้ให้กำเนิดรัฐธรรมนูญฉบับแรกแห่งสยามประเทศ โดยเป็นผู้ร่างพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว 27 มิถุนายน 2475 พร้อมกันนั้นยังเป็นอนุกรรมการ ผู้มีบทบาทสำคัญในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธันวาคม 2475 อันเป็นรัฐธรรมนูญถาวรฉบับแรกของสยามที่ใช้เป็นบรรทัดฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่มีรัฐธรรมนูญเป็นหลักการปกครอง โดยพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขซึ่งอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ

ท่านปรีดีได้รับแต่งตั้งจากสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นเลขาธิการคนแรกของสภาผู้แทนราษฎรสยาม และด้วยตำแหน่งดังกล่าว ทำให้มีบทบาทด้านนิติบัญญัติ ในการวางหลักสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคให้แก่ราษฎร

ท่านปรีดีเป็นผู้ร่างพระราชบัญญัติการเลือกตั้งฉบับแรก พ.ศ. 2475 เพราะเห็นว่า “การเลือกตั้งถือว่าเป็นสาระสำคัญในการการเมือง” ในบางประเทศการเลือกตั้งเป็นส่วนหนึ่งแห่งรัฐธรรมนูญ และเราก็เคยมีบทบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งเป็นส่วน

หนึ่งแห่งรัฐธรรมนูญ และเราก็เคยมีบทบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว (รัฐธรรมนูญฉบับแรก) ดังนั้นจึงเห็นว่า “กฎหมายการเลือกตั้งไม่ใช่กฎหมายธรรมดา” โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นผู้ริเริ่มให้สตรีมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้งผู้แทนราษฎรได้เช่นเดียวกับเพศชาย ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งเพศหญิงและเพศชายได้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรโดยทั่วกัน โดยผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งมีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ ในขณะที่ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งก็ได้กำหนดอายุไว้เพียง 23 ปี

น่าสังเกตว่าแม้ประเทศฝรั่งเศสจะมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยก่อนไทยเป็นเวลาหลายสิบปี แต่ก็เพิ่งเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีสิทธิรับเลือกตั้งและมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรได้ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่วนในอังกฤษซึ่งเป็นประชาธิปไตยมานาน ก็เพิ่งเปิดโอกาสให้สตรีมีสิทธิมีเสียงในทางการเมืองในราวปี ค.ศ. 1918 (พ.ศ. 2461) แต่ครั้งนั้นก็ยังกำหนดเงื่อนไขว่าสตรีต้องมีอายุ 30 ปีขึ้นไปจึงจะมีสิทธิออกเสียงได้ ราษฎรอังกฤษทั้งสองเพศเริ่มมีสิทธิมีเสียงในระบอบประชาธิปไตยเท่าเทียมกัน เมื่อปี ค.ศ. 1928 (พ.ศ. 2471) นี่เอง คือก่อนหน้าประเทศไทยเพียง 4 ปีเท่านั้น

จากการที่ท่านปรีดีได้ไปศึกษากฎหมายที่ประเทศฝรั่งเศส จึงมีความรู้เรื่ององค์การจัดทำร่างกฎหมายของฝรั่งเศสเป็นอย่างดี องค์การนั้นนอกจากทำหน้าที่ร่างกฎหมายแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายของแผ่นดิน และที่สำคัญยังทำหน้าที่เป็น “ศาลปกครอง” พิจารณาข้อพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองกับประชาชนอีกด้วย ดังนั้นเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว ท่านจึงเป็นตัวตั้งตัวตีให้รัฐบาลยกฐานะกรมร่างกฎหมาย และสถาปนาเป็น “คณะกรรมการกฤษฎีกา” ทำหน้าที่ร่างกฎหมาย และที่ปรึกษากฎหมายของแผ่นดิน ทั้งยังพยายามผลักดันให้ “คณะกรรมการกฤษฎีกา” ทำหน้าที่

“ศาลปกครอง” อีกด้วย แต่ก็ทำไม่สำเร็จ เป็นประเด็นที่ถกเถียงค้างคามานานกระทั่งทุกวันนี้

เคยมีผู้วิพากษ์ว่า ท่านปรีดีเป็นผู้นิยมรัฐเผด็จการของข้าราชการ (Bureaucracy) โดยได้พิจารณาจากเค้าโครงการเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว แนวความคิดในเรื่อง “ศาลปกครอง” ได้แสดงให้เห็นว่าท่านต้องการให้ราษฎรสามารถตรวจสอบฝ่ายปกครองได้ และมีสิทธิในทางการเมืองเท่าเทียมกับข้าราชการอย่างแท้จริง ท่านสนับสนุนแนวคิดศาลปกครองมาตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 และเป็นผู้นำเอาวิชา “กฎหมายปกครอง” (Droit Administratif) มาสอนเป็นคนแรก ณ โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม โดยได้แสดงความเห็นไว้ใน “คำอธิบายกฎหมายปกครอง” ทำนองสนับสนุนให้มีศาลปกครองขึ้นในประเทศไทยว่า

“ในบางประเทศ เช่น ในประเทศคอนติเนนตัลยุโรป มีอาทิ ฝรั่งเศส เยอรมัน ฯลฯ และในประเทศญี่ปุ่น ได้มีศาลปกครองตั้งขึ้นแยกจากศาลยุติธรรมเพื่อวินิจฉัยคดีปกครอง แต่ในประเทศไทยมิได้มีศาลปกครองเช่นนั้น เหตุฉะนั้นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากการกระทำของฝ่ายปกครอง จึงมีทางที่จะฟ้องหรือร้องทุกข์ได้เพียงจำกัด”

เนื่องจากวัฒนธรรมในทางอำนาจนิยมของรัฐไทยยังมีอยู่หนาแน่น ความพยายามในการตั้งศาลปกครองของท่าน จึงประสบอุปสรรคมาโดยตลอด ท่านเห็นว่าตราบดที่ยังไม่สถาปนาศาลปกครองขึ้นในระบบตุลาการแล้ว ตราบนั้นสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของราษฎรในระบบประชาธิปไตยก็ยังไม่ปรากฏจริงในทางปฏิบัติ

ปัจจุบันเป็นที่น่ายินดีว่าประเด็นเรื่อง “ศาลปกครอง” ได้รับการหยิบยกขึ้นมาพิจารณาถกเถียงกันอีกครั้งในรัฐบาลของ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (พ.ศ. 2540) และเชื่อว่าเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลปกครองของนายปรีดี พนมยงค์ จะได้รับการตอบสนองในที่สุด

การกระจายอำนาจการปกครอง

เพื่อให้รูปแบบและระเบียบการบริหารราชการของประเทศดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นเช่นเดียวกับการประเทศในระบอบประชาธิปไตยทั้งหลาย ท่านปรีดีเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในกรรมาธิการร่างพระราชบัญญัติระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ซึ่งได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ว่า

“ก็เพื่อต้องการจัดรูปงานให้เข้าลักษณะการปกครองอย่างรัฐธรรมนูญและเพื่อจะให้การบริหารราชการแผ่นดินรวดเร็วยิ่งขึ้น

...การต่อไปเราจะจัดรูปราชการให้เข้าลักษณะการปกครอง ดังที่เขานิยมใช้กันในประเทศต่าง ๆ คือเราจัดเป็นส่วนกลาง เป็นภูมิภาคและเป็นท้องถิ่น”

ท่านปรีดียังชี้แจงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการบริหารส่วนท้องถิ่นของยุคใหม่กับยุคเก่าว่า

“ในครั้งแต่ก่อน เมื่อยังไม่มีพระราชบัญญัติธรรมนูญราชการฝ่ายพลเรือนหรือพระราชบัญญัติใหม่ฉบับนี้ ราชการบริหารก็ได้มีการแบ่งแยกไปไว้ในท้องถิ่นแล้วเหมือนกัน แต่การแบ่งนั้นได้กระทำไปโดยที่ครั้งกระนั้นเราประสงค์ที่จะควบคุมอำนาจในท้องถิ่นและในส่วนภูมิภาคให้ยิ่งไปกว่าในเวลานี้ แต่ในเวลานี้เราได้มีการปกครองแบบรัฐธรรมนูญแล้ว การแบ่งราชการบริหารไปไว้ในส่วนภูมิภาคหรือแยกราชการบริหารในท้องถิ่นจัดทำเอง ย่อมจะนำมาซึ่งผลดีแก่ราชการ”

ท่านปรีดีได้อธิบายร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองแบบเทศบาลว่า

“เราจะได้ยกตำบลทุก ๆ ตำบลให้มีสภาพเป็นเทศบาลขึ้น มีการปกครองท้องถิ่นคืออาจมีสภาเทศบาลซึ่งจำลองสภาผู้แทนราษฎรอย่างหนึ่งและอาจจะมีคณะเทศมนตรี ซึ่งจำลองมาจากคณะรัฐมนตรีอีกอย่างหนึ่ง เพื่อทำราชการอันเป็นส่วนท้องถิ่น...และทางเทศบาลต่าง ๆ ในจังหวัดอาจรวม

กันตั้งเป็นสหการ เพื่อประกอบกิจการท้องถิ่นอันร่วมกันโดยวิธีนี้ราษฎรในท้องถิ่นจะได้ทำประโยชน์แก่บ้านเมืองของตนได้เต็มกำลัง และนอกจากนั้นการปกครองแบบรัฐธรรมนูญซึ่งท่านทั้งหลายประสงค์ช่วยกันปลูกปักให้มั่นคงก็จะได้แผ่ไปทั่วราชอาณาจักรราษฎรจะเห็นการปกครองชนิดนี้ ผ่านทางสภาเทศบาลและทางคณะเทศมนตรีในท้องถิ่นนั่นเอง...”

ในฐานะนักกฎหมาย ท่านปรีดีเข้าใจดีว่างานด้านนิติบัญญัติเป็นการวางโครงสร้างส่วนบนของชาติปึกแผ่น แต่ในฐานะนักปกครอง นักบริหารเขาตระหนักดีว่าจะต้องลงมือปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุตามเจตนารมณ์ประชาธิปไตยของตัวบทกฎหมายนั้น ดังนั้นท่านปรีดีจึงเข้าไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงต่าง ๆ เพื่อดำเนินการกิจแต่ละด้านให้บรรลุวัตถุประสงค์ขั้นพื้นฐานดังกล่าว

ภารกิจด้านการปกครอง

ในสมัยนั้นกระทรวงมหาดไทยเป็นกระทรวงใหญ่ที่สุดที่มีขอบข่ายอำนาจหน้าที่ทั้งในด้านการปกครอง การศึกษา และการสาธารณสุขทั่วประเทศ ท่านปรีดีได้เข้าดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงนี้เป็นแห่งแรก (ระหว่าง 29 มีนาคม 2476 - 9 สิงหาคม 2480)

ทันทีที่เข้าดำรงตำแหน่ง ท่านปรีดีได้ทำการจัดตั้งเทศบาลทั่วราชอาณาจักรสยาม ตามพระราชบัญญัติเทศบาลซึ่งเขาเป็นผู้ร่างให้รัฐบาลเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้การปกครองท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตยของประเทศ และได้แสดงความมุ่งมั่นในการขยายเทศบาลว่า

“เราต้องการขยายเทศบาลนั้นไปทั่วพระราชอาณาจักร ไม่ใช่จะหยิบยกแต่จังหวัดสำคัญ ๆ เหมือนดังพระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลหัวเมืองแต่ก่อนไม่ ทั้งนี้โดยดำเนินคล้าย ๆ กับในหลายประเทศที่เขาปฏิบัติเช่นนี้ เช่น ฝรั่งเศสก็ดี ญี่ปุ่นก็ดี ได้ยกสภาพของตำบลนั้นให้เป็นเทศบาล” ที่สำคัญคือ การปกครองแบบเทศบาลตามพระราชบัญญัติ

เทศบาลที่ท่านปรีดีร่างขึ้นนั้นได้ยกเทศบาลตำบลให้มีฐานะเป็นทบวงการเมืองซึ่งมีสภาพเป็นนิติบุคคล เทศบาลตำบลจึงระเบียบการปกครองเป็น 2 ส่วน คือ

1. สภาตำบลเป็นองค์การนิติบัญญัติ มีอำนาจหน้าที่ตราเทศบัญญัติ

2. คณะมนตรีตำบลเป็นองค์การบริหาร มีอำนาจหน้าที่บริหารให้เป็นไปตามนโยบายซึ่งสภาตำบลรับรองแล้ว

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการปกครองระบบเทศบาล คือ การกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นอย่างมั่นคงและเป็นการจำลองการปกครองในระดับประเทศมาสู่ระดับท้องถิ่นทุกตำบลด้วยจิตวิญญาณประชาธิปไตยที่ท่านปรีดีได้หวนโพรยไว้ในสังคมไทยนี้เอง ทำให้อำนาจเผด็จการและระบบอำนาจนิยมไม่สามารถกลับเข้าครอบงำประเทศนี้ได้ง่ายดายเหมือนก่อน แม้ว่าท่านจะพ้นจากเวทีการเมืองไทยหลังจากที่มีบทบาทอยู่เพียง 15 ปีก็ตาม ดังจะเห็นได้จากกรณีการต่อสู้ของประชาชนครั้งสำคัญ ๆ ได้แก่ เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 และเหตุการณ์ 18 พฤษภาคม 2535

ภารกิจด้านการต่างประเทศ

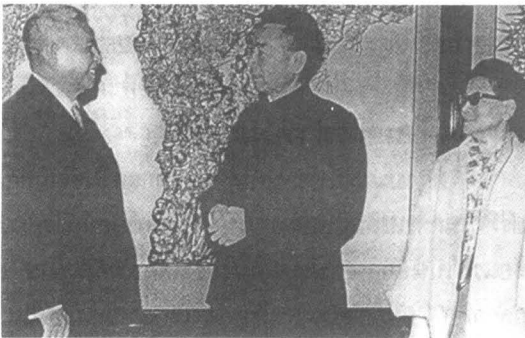
ความมุ่งมั่นสำคัญที่สุดประการหนึ่งของท่านปรีดี ในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ก็คือ หลักการข้อแรกในหลัก 6 ประการ ซึ่งได้แก่หลักเอกราช กล่าวคือ จะต้องจัดการเรียกร้องเอาอำนาจอธิปไตยกลับคืนมาให้ได้เต็มที่ทั้งในทางการเมือง การศาล และเศรษฐกิจ โดยจะปลดปล่อยข้อผูกพันอันเป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าของชาติ ดังนั้นเมื่อภารกิจด้านการปกครองในกระทรวงมหาดไทยเข้ารูปเข้ารอยแล้ว ท่านปรีดีได้ก้าวเข้ามาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ระหว่าง 9 สิงหาคม 2480 - 15 ธันวาคม 2481) เพื่อปฏิบัติการกิจอันมีความสำคัญต่อประเทศสยามอย่างยิ่งยวด นั่นคือ เป็นผู้นำในการแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาคที่

ท่านปรีดี กับ ประธานาธิบดี Léon Blum กรุงปารีส
มกราคม พ.ศ. 2490

ท่านปรีดี กับ ประธานเหมาเจ๋อตง

ท่านปรีดีเข้าเยี่ยม คำนับ นายโจวเอินไหล

รัฐบาลสยามสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ทำไว้กับประเทศต่าง ๆ ในนามของสนธิสัญญาทางไมตรีพาณิชย์ และการเดินเรือเป็นจำนวน 12 ประเทศตามลำดับดังนี้

1. สหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2463
2. ญี่ปุ่น พ.ศ. 2466
3. ฝรั่งเศส พ.ศ. 2467

4. เนเธอร์แลนด์ พ.ศ. 2468
5. อังกฤษ พ.ศ. 2468
6. สเปน พ.ศ. 2468
7. โปรตุเกส พ.ศ. 2468
8. เดนมาร์ก พ.ศ. 2468
9. สวีเดน พ.ศ. 2468
10. อิตาลี พ.ศ. 2469
11. เบลโก-ลักเซมเบิร์ก (เบลเยียม) พ.ศ. 2469
12. นอร์เว พ.ศ. 2469

หลักการใหญ่ ๆ ที่ต้องแก้ไขในสนธิสัญญาไม่เสมอภาค มี 2 ประเด็น คือ

1. สิทธิสภาพนอกอาณาเขต (Extraterritoriality) คือคนในบังคับของต่างประเทศไม่ต้องขึ้นต่อศาลสยาม ทำให้สยามสูญเสียเอกราชในทางศาล
2. ภาษีร้อยละ 3 รัฐบาลสยามสามารถเรียกเก็บภาษีขาเข้าได้เพียงไม่เกินร้อยละ 3 เท่านั้น ทำให้สยามขาดรายได้เข้าประเทศที่ควรจะได้ นับเป็นการสูญเสียเอกราชในทางเศรษฐกิจ

ท่านปรีดีได้ใช้ทวิวิธีบอกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับประเทศคู่สัญญาเหล่านั้น และได้ยื่นร่างสนธิสัญญานับใหม่ที่ยกเลิกเอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์ให้ประเทศเหล่านั้นพิจารณา ท่านปรีดีได้ใช้ความอดสาหะพยายามเจรจาโดยอาศัยหลัก “ดุลยภาพแห่งอำนาจ” จนประเทศนั้น ๆ ยอมทำสนธิสัญญาใหม่ที่สยามได้เอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ทั้งในทางการเมือง ในทางศาล และในทางเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ท่านปรีดียังเจรจากับรัฐบาลอังกฤษให้โอนดินแดนของสยามส่วนหนึ่งที่อังกฤษได้ไปจากสยาม ตามสนธิสัญญานับปักปันเขตแดนระหว่างสยามกับอังกฤษ ค.ศ. 1868 (สมัยรัชกาลที่ 4) ที่ปากน้ำจันระหว่างจังหวัดระนองกับวิกตอเรียพอยท์ของอังกฤษซึ่งมีดินนอกทางฝั่งไทย และอีกแห่งหนึ่งที่มีดินแดนริมฝั่งไทยด้านริมแม่น้ำสายจังหวัดเชียงราย รัฐบาลอังกฤษได้ตกลงยินยอมให้ดินแดนที่นอกที่ฝั่งไทยนั้นเป็นดินแดนของไทย

ภารกิจด้านการคลัง

แม้ท่านปรีดีจะประสบความล้มเหลวในการทำให้รัฐบาลสยามยอมรับเค้าโครงการเศรษฐกิจ แต่ยังมีมุ่งมั่นปฏิบัติการกิจเพื่อตอบสนองต่อหลักเศรษฐกิจหลักเสมอภาค และหลักเสรีภาพที่ได้ประกาศไว้ในหลัก 6 ประการ

ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ความไม่เสมอภาคทางสังคมประการหนึ่งแสดงออกมาอย่างเป็นรูปธรรม ในลักษณะของการเก็บภาษีอากรที่ไม่เป็นธรรม กล่าวคือรายได้จากภาษีอากรของรัฐคัดดินาส่วนใหญ่เก็บจากราษฎรชนชั้นล่างที่เป็นชาวนาซึ่งมีโภคทรัพย์น้อย แทนที่จะจัดเก็บตามความสามารถทางฐานะของบุคคล ที่ยุติธรรมที่สุดคือ ภาษีรัชชูปการ อันเป็นเงินส่วย (Head tax) ซึ่งราษฎรไพร่ต้องเสียให้แก่เจ้าศักดินา

เมื่อท่านปรีดีเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (ระหว่างวันที่ 20 ธันวาคม 2481 - 16 ธันวาคม 2484) ท่านได้ปฏิบัติการกิจเพื่อสร้างความเป็นธรรมในด้านการจัดเก็บภาษีอากร ดังนี้

1. ยกเลิกเงินภาษีรัชชูปการ
2. ยกเลิกอากรค่านาซึ่งชาวนาต้องเสียแก่เจ้าศักดินาสูงสุดที่ถือว่าที่ดินทั้งหลายทั่วราชอาณาจักรเป็นของประมุขของสังคม
3. จัดระบบเก็บภาษีอากรที่เป็นธรรมในระบบประชาธิปไตยโดยสถาปนา “ประมวลรัษฎากร” (Revenue Code) เป็นแบบฉบับครั้งแรกในประเทศไทย ซึ่งรวมบทบัญญัติเกี่ยวกับภาษีอากรทางตรง ผู้ใดมีรายได้มากก็เสียภาษีมาก และถ้าผู้ใดบริโภคเครื่องบริโภคที่ไม่จำเป็นแก่การดำรงชีพ ก็ต้องเสียภาษีอากรมากตามลำดับ

งานด้านการคลังที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งท่านปรีดีผลักดันภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ ก็คือ การร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ เพื่อให้มีการใช้งบประมาณแผ่นดินที่มาจากภาษีอากรของราษฎรอย่างรัดกุม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติ ท่านปรีดีได้ชี้แจงเรื่องนี้ว่า “ไซ้แต่เท่านั้น

ยังมีความสำคัญอีกคือ พระราชบัญญัติงบประมาณ เราได้ดำริจะวางรูปการให้แปลกออกไปจากที่เคยปฏิบัติมาแล้ว แต่ก่อนงบประมาณแผ่นดินสำเร็จได้โดยบทพระราชบัญญัติ 1 มาตราเท่านั้น เช่นกล่าวแต่เพียงว่า รายได้ 72 ล้านบาท รายจ่าย 72 ล้านบาท แล้วนำเสนอสภาผู้แทนราษฎร ท่านที่เป็นผู้แทนราษฎรก็ไม่มีโอกาสที่จะพิจารณางบประมาณของแผ่นดินนั้นได้เต็มที่ว่ารายจ่ายก็จะได้แยกออกเป็นกรม ๆ คือให้อยู่ในอำนาจควบคุมดูแลของสภาผู้แทนราษฎร แทนที่ฝ่ายบริหารจะไปตั้งขึ้นเอง”

กล่าวได้ว่าในช่วงที่ท่านปรีดี เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังแม้จะเป็นช่วงที่ใกล้เข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 แล้วก็ตาม แต่เสรีภาพทางการเงินและการคลังของสยาม นับว่ามันคงที่สุดยุคหนึ่ง ซึ่งในครั้งนั้นด้วยการเล็งการณ์ไกลของท่านปรีดี ได้ทำให้เสรีภาพของเงินบาทมั่นคงมาจนกระทั่งทุกวันนี้ กล่าวคือเมื่อใกล้เข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 ท่านปรีดีคาดคะเนว่าเงินปอนด์สเตอร์ลิงจะต้องลดค่าลงตามลำดับ จึงได้จัดการเอาเงินปอนด์ที่เป็นเงินทุนสำรองเงินตราจำนวนหนึ่งซื้อทองคำเป็นจำนวนน้ำหนักประมาณ 1 ล้านออนซ์ ในราคาออนซ์ละ 35 เหรียญสหรัฐฯ และได้นำทองคำนั้นมาเก็บไว้ในห้องนิรภัย กระทรวงการคลัง ซึ่งยังคงรักษาไว้เป็นทุนสำรองเงินบาทอยู่จนปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังมีทองคำที่ท่านปรีดี ได้เรียกร้องให้ญี่ปุ่นนำทองคำมาแลกกับเงินของไทยก่อนที่ญี่ปุ่นจะเปิดฉากสงครามมหาเอเชียบูรพา และยังมีทองคำอีกจำนวนหนึ่งที่ท่านปรีดีในฐานะหัวหน้าเสรีไทยได้เรียกร้องให้รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ว่าก่อนที่จะให้เงินญี่ปุ่นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ต้องเอาทองคำของญี่ปุ่นที่ธนาคารชาติญี่ปุ่นผูกพันไว้ว่าเป็นทรัพย์สินของรัฐบาลไทย ซึ่งสัมพันธมิตรได้มอบให้รัฐบาลไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ยิ่งไปกว่านั้นด้วยความสามารถของท่านปรีดี เมื่อทำสัญญาใหม่กับนานาประเทศให้ยกเลิกสิทธิพิเศษต่าง ๆ ของต่างชาติ รวมทั้งสิทธิ

ผูกขาดการทำบุญด้วยนั้น เมื่อย้ายไปดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ก็ได้ทำการโอน โรงงานยาสูบของบริษัทอังกฤษ อเมริกันมาเป็นของ รัฐบาลไทยสำเร็จก่อนที่ญี่ปุ่นจะบุกเข้าประเทศไทย มิฉะนั้นญี่ปุ่นผู้รุกรานก็คงยึดเอาไปเป็นทรัพย์สิน เสน่ห์ของญี่ปุ่น ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยขาดรายได้ มหาศาลในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และหลังจากนั้น

ภารกิจกู้ชาติและสร้างสันติภาพโลก

บทบาทที่โดดเด่นของท่านปรีดี ซึ่งไม่เพียงทำให้ เป็นที่ยอมรับในระดับประเทศในฐานะรัฐบุรุษผู้กู้ชาติ บ้านเมืองเท่านั้น แต่ยังทำให้เป็นที่รู้จักในระดับ นานาชาติในฐานะนักสันติภาพของโลกด้วย

ในช่วงที่ท่านปรีดีเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง มหาดไทย (พ.ศ. 2478-2479) และได้เดินทางไปยุโรป เพื่อเจรจาลดดอกเบี้ยเงินกู้ที่รัฐบาลรัชกาลที่ 6 ได้ ทำไว้กับทั้งห้ามหาอำนาจต่างประเทศที่จะขอแก้ไข สนธิสัญญาไม่เสมอภาคนั้น ท่านปรีดีได้เล็งเห็นแต่ ครั้งนั้นแล้วว่ามหาสงครามกำลังจะเกิดขึ้นในไม่ช้า และครั้งนี้จะต้องกระทบกระเทือนมาถึงสยามยิ่งกว่า สงครามโลกครั้งแรกอย่างแน่นอน ดังนั้นเมื่อครั้งคืน สูดสยามท่านจึงเตรียมการหลาย ๆ ด้าน เพื่อเตรียม รับสถานการณ์สงครามโลกที่จะเกิดขึ้น ประการแรก สุดคือได้ผลักดันให้มีประกาศพระราชบัญญัติพระบรม ราชโองการปฏิบัติความเป็นกลาง พุทธศักราช 2482 เนื้อหาสาระคือ ให้ข้าราชการอาณาประชาราษฎร์ไทย และบรรดาบุคคลซึ่งมีถิ่นฐานในประเทศไทยปฏิบัติ ความเป็นกลางอย่างเคร่งครัดและเที่ยงธรรม

ในช่วงที่ท่านปรีดีเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง การคลัง ได้อำนวยการสร้างภาพยนตร์เรื่อง *พระเจ้า ข้างเผือก* (The King and The White Elephant) จากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ฉบับภาษาอังกฤษที่ ประพันธ์ขึ้นเอง ผู้แสดงในภาพยนตร์เรื่องนี้เป็น อาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ และการเมือง และเป็นภาพยนตร์ไทยเสียงภาษา

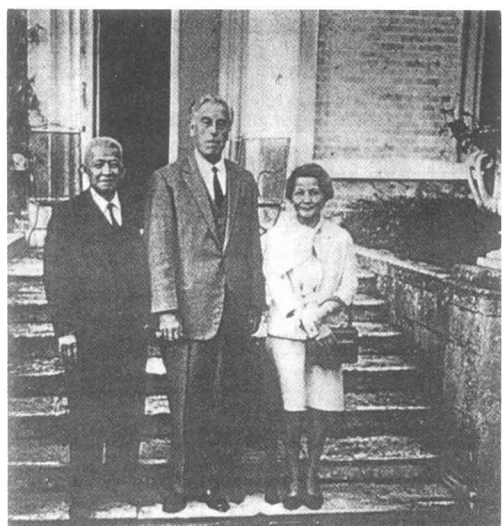
อังกฤษในฟิล์มเรื่องแรก ทั้งนี้ต้องการจะสื่อทัศนคติ สันติภาพของท่านให้แพร่หลายในหมู่ปัญญาชนและ นานาประเทศ โดยแสดงจุดยืนอย่างแจ่มชัดด้วย พุทธภาษิตที่ปรากฏในภาพยนตร์ที่ว่า “*นตถิ สันติ ปรสฺสข*” *ไม่มีความสุขโดยยิ่งกว่าสันติภาพ* ยิ่งไปกว่า นั้นยังสื่อให้เห็นว่าชาวสยามพร้อมที่จะต่อสู้ เพื่อต่อต้าน สงครามรุกรานอย่างมีศักดิ์ศรี

ทันทีที่กองทัพญี่ปุ่นบุกเข้าประเทศไทย ท่าน ปรีดีก็ได้แสดงจุดยืนให้ปรากฏโดยเป็นผู้นำก่อตั้ง องค์การใต้ดินต่อต้านญี่ปุ่นผู้รุกราน ในขณะที่ผู้นำ เผด็จการทหารของไทยเวลานั้นเข้าร่วมกับญี่ปุ่นประกาศ สงครามกับสัมพันธมิตรสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ อันเป็นการละเมิดต่อประกาศพระบรมราชโองการ ปฏิบัติความเป็นกลาง พ.ศ. 2482

ท่านปรีดีได้อาศัยฐานะของผู้สำเร็จราชการ แทนพระองค์ ทำการประสานความสมัครสมาน สามัคคีของคนไทยทุกฝ่าย ทั้งภายในประเทศและ นอกประเทศ นับตั้งแต่พระบรมวงศานุวงศ์ ทหาร ตำรวจ ข้าราชการพลเรือน นิสิต นักศึกษา ปัญญาชน กรรมกร ชาวลาว ชาวนา ทำงานกู้ชาติบ้านเมืองในนาม ของ **ขบวนการเสรีไทย** เพื่อร่วมมือกับสัมพันธมิตร ในการยุติสงคราม จนในที่สุดสัมพันธมิตรโดยเฉพาะ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้รับรองว่าท่านปรีดีเป็นตัวแทน แห่งการสืบต่อของรัฐบาลแห่งประเทศไทย ตามที่เป็น อยู่ก่อนหน้าที่ย้ายรัฐบาลไทยสมัยนั้น (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) จะไปเข้ากับฝ่ายญี่ปุ่นในตอนญี่ปุ่น บุก และยังถือว่าประเทศไทยเป็นรัฐเอกราชที่ตกอยู่ ภายใต้การยึดครองด้วยกำลังทหารญี่ปุ่น

ภารกิจที่ขบวนการเสรีไทยช่วยเหลือสัมพันธมิตร ในระหว่างสงคราม คือ การหาข่าวกรอง ช่วยเหลือ เสนอศึกสัมพันธมิตร ที่สำคัญคือสร้างสมกำลังผู้รัก ชาติก่อตั้งเป็นกองกำลังติดอาวุธใต้ดิน เตรียมพร้อม ที่จะปฏิบัติการโจมตีญี่ปุ่นผู้รุกราน ภายใต้แผนยุทธการ เดียวกันกับกองกำลังสัมพันธมิตรภาคพื้นเอเชียอาคเนย์

ในวันที่ญี่ปุ่นยอมจำนนต่อสัมพันธมิตร กระทรวง การต่างประเทศอังกฤษได้อนุญาตให้ พลเรือเอก

รับเชิญจาก ลอร์ด หลุยส์ เมานท์แบทเดน เยือนคุกาสน์
Broadlands ประเทศอังกฤษ กันยายน พ.ศ. 2513

ลอร์ด หลุยส์ เมานท์แบทเดน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกองทัพบกสัมพันธมิตรภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ แนะนำเป็นส่วนตัวมายัง “รูธ” (ruth - อันเป็นนามจัดตั้งของท่านปรีดี พนมยงค์ หัวหน้าขบวนการเสรีไทย) ให้ประกาศโดยเร็วที่สุดที่จะเป็นได้ภายหลังญี่ปุ่นยอมจำนนในที่สุดแล้วนั้น บอกปฏิเสธการประกาศสงครามของไทยต่ออังกฤษและสหรัฐอเมริกา

ทันทีที่นายปรีดีได้รับสารของลอร์ด เมานท์แบทเดนแล้ว ได้ทำการ “ประกาศสันติภาพ” ณ วันที่ 16 สิงหาคม 2488 ในฐานะของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ภายใต้พระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลรัชกาลที่ 8 สาระสำคัญที่ประกาศโดยสรุปคือ ให้ถือว่าการประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาและอังกฤษของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นโมฆะ ไม่ผูกพันประชาชนชาวไทย และพร้อมที่จะร่วมมือเต็มที่ทุกทางกับสหประชาชาติในการสถาปนาเสถียรภาพในโลกนี้

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ท่านปรีดีได้ใช้ความรู้ความสามารถเจรจาต่อรองกับฝ่ายสัมพันธมิตรทำให้ประเทศไทยไม่ต้องถูกยึดครองโดยฝ่ายสัมพันธมิตรดังเช่นหลายประเทศ และทำให้ประเทศไทยสามารถ

แก้ไขสถานะผู้แพ้สงครามได้สำเร็จอย่างละมุนละม่อมสามารถเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติอย่างเต็มภาคภูมิ

ด้วยคุณูปการที่เป็นผู้นำในการกอบกู้บ้านเมืองในยามคับขันนี้เอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องท่านปรีดี พนมยงค์ ไว้ในฐานะ**รัฐบุรุษอาวุโส** ตำแหน่งนี้ถือได้ว่าเป็นตำแหน่งทางการเมืองอันทรงเกียรติสูงสุด

ในปีสุดท้ายก่อนที่จะสูญเสียอำนาจ ท่านปรีดีได้เริ่มแสดงบทบาทการเมืองระหว่างประเทศก้าวใหม่ ด้วยเล็งเห็นว่าแม้สงครามโลกครั้งที่ 2 จะสิ้นสุดลงแล้วก็ตาม แต่ประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ยังอยู่ในการปกครองของมหาอำนาจตะวันตก ได้แก่ กัมพูชา ลาว เวียดนาม เป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส พม่า มาลายา สิงคโปร์ ก็ถูกอังกฤษครอบครอง อินโดนีเซียก็อยู่ในอาณัติของเนเธอร์แลนด์ และฟิลิปปินส์ก็อยู่ในความดูแลของสหรัฐอเมริกา

บรรดาผู้นำที่รักชาติและประชาชนในบรรดารัฐเพื่อนบ้านเหล่านี้ ต่างได้เคลื่อนไหวต่อสู้อย่างทรหดเพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชอธิปไตยแห่งประชาชาติของตน ท่านปรีดีเห็นว่าเป็นความชอบธรรมที่ประชาชาติเล็กๆ เหล่านี้จะรวมตัวเพื่อสร้างแนวร่วมต่อรองกับมหาอำนาจ ท่านได้เคยเสนอให้ฝรั่งเศสร่วมกับไทยเป็นผู้อุปถัมภ์ “สหภาพเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ซึ่งจะประกอบด้วย ลาว กัมพูชา เวียดนาม และไทย โดยเชื่อว่า พม่า มาลายา ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซียอาจเข้าร่วมด้วยในภายหลังแต่รัฐบาลฝรั่งเศสปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ท่านปรีดีไม่ยอมล้มเลิกแนวคิดนี้ และได้ดำเนินการก่อตั้ง “สันนิบาตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ขึ้นในเดือนกันยายน 2490 เพื่อเป็นเวทีในการประสานแนวร่วมผู้รักชาติในภูมิภาคนี้ขึ้นมา เป็นพลังต่อรองและเจรจาไกล่เกลี่ยกับมหาอำนาจ เพื่อหาหนทางที่จะให้ได้มาซึ่งเอกราชอธิปไตยของประเทศในเอเชียอาคเนย์โดยสันติวิธี

แต่ความริเริ่มทางการเมืองระหว่างประเทศนี้ มีขึ้นได้เพียงไม่กี่เดือนก็ต้องยุติลง เนื่องจากมีกลุ่มทหารนิยมลัทธิเผด็จการ ใช้กำลังทหารและอาวุธเข้าทำการยึดอำนาจรัฐบาลฝ่ายนิยมประชาธิปไตย ถึงแม้ว่าในคราวนั้นท่านปรีดีมิได้เป็นนายกรัฐมนตรี แต่คณะรัฐประหารก็มุ่งหมายที่จะกำจัดท่านปรีดีโดยตรง ท่านปรีดีจึงจำต้องลี้ภัยรัฐประหารออกนอกประเทศ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490

น่าเสียดาย “สันนิบาตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ต้องล้มเลิกลงกลางคัน เพราะหากแนวคิดนี้ของท่านปรีดีประสบความสำเร็จ โดยที่มหาอำนาจยินยอมปล่อยให้ประชาชนในภูมิภาคนี้ตกลงแก้ไข ปัญหาของตนเอง อย่างน้อยปัญหาอินโดจีนคงจะยุติลงด้วยวิธีทางที่สันติ และเสียเลือดเสียเนื้อน้อยกว่าที่ได้เป็นไปแล้วในสงครามเกาหลี สงครามเวียดนาม และสงครามในกัมพูชา

นับแต่ปี 2490 เป็นต้นมา แม้ท่านปรีดีจะหลุดพ้นเวทีการเมืองของประเทศไทย โดยไม่อาจหวนคืนมาอีก แต่ตลอดเวลาที่ลี้ภัยการเมืองอยู่ในต่างแดน ก็ยังมีความกระตือรือร้นในการแสดงบทบาททางความคิดต่อการเมืองภายในประเทศไทย และการเมืองระดับโลก ท่านได้พูดและเขียนบทความ

หนังสือเป็นอันมาก ที่แสดงทัศนะประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และสันติภาพที่ต่อต้านเผด็จการทั้งฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวา ได้คัดค้านการสร้างและการสะสมอาวุธนิวเคลียร์ คัดค้านการทำสงครามทุกรูปแบบ และยังเตือนรัฐบาลไทยอยู่เนือง ๆ มิให้ตกเป็นเหยื่อของสงครามโดยตัวแทน (War by Proxy) โดยให้ประเทศไทยยึดถือหลักความเป็นกลางและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติอย่างเคร่งครัด หลักการนี้ได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นจริง เมื่อสหรัฐอเมริกายอมยุติสงครามเวียดนามและถอนทัพออกจากประเทศไทย

จากประวัติและการกิจของท่านปรีดี พนมยงค์ ที่ได้กล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นว่า ท่านได้ทำคุณประโยชน์อันสูงสุดให้แก่ประเทศไทยและแก่โลกสมควรได้รับการยกย่องสรรเสริญเป็นอย่างยิ่ง องค์การศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้มองเห็นคุณค่าในความเสียสละของท่าน จึงได้ประกาศยกย่องให้ท่านเป็น “บุคคลสำคัญของโลกในปี ค.ศ. 2000” ในนามของกองบรรณาธิการวารสารโดมทังก์นั ขอแสดงความยินดีกับบรรดาญาติมิตรและลูกศิษย์ของท่านปรีดี พนมยงค์ ผู้ประศาสน์การคนแรกและคนเดียวของชาวธรรมศาสตร์

บรรณานุกรม

ชาติรี เพ็ญศรี. “คุณูปการของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ในทัศนะของนักศึกษาปัจจุบัน” ใน วัน “ปรีดี พนมยงค์” 11 พฤษภาคม 2538. หน้า 143-145. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2538. ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย. คณะศิลปศาสตร์. “รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์” (ผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ และการเมือง) ชีวิตและงาน พ.ศ. 2443-2526. ใน ศิลปศาสตร์ 30 ปี พ.ศ. 2505-2535. หน้า 173-186. กรุงเทพฯ : 2535.

“ปฏิทินชีวิต นายปรีดี พนมยงค์” ใน วัน “ปรีดี พนมยงค์” 11 พฤษภาคม 2542. หน้า 3-15. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2542. สันติสุข โสภณสิริ. หนึ่งศตวรรษปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : สถาบันปรีดี พนมยงค์, 2540. 60 ปี ต.ม.ธ.ก. (พ.ศ. 2481-2541) กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2541.

ท่านปรีดี พนมยงค์

เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการก่อตั้งมหาวิทยาลัย
วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เมื่อวันที่ 27
มิถุนายน พ.ศ. 2477 ซึ่งเป็นผลมาจากหลัก
6 ประการ ของคณะราษฎรในการปฏิวัติ
2475 ที่ต้องการให้เสรีภาพทางการศึกษา
อย่างเต็มที่แก่ราษฎร

นักศึกษา ม.ธ.ก.
19 คน ในพิธี
ประสาทปริญญา
ธรรมศาสตร์บัณฑิต
รุ่นแรก เมื่อวันที่
27 มิถุนายน 2478
(นักศึกษา รุ่นนี้
โอนมาจากโรงเรียน
กฎหมายกระทรวง
ยุติธรรม)

รำลึกถึงความหลัง

ประไพพรรณ จารุทวี *

จूरรัตน์ ผ่องแผ้ว **

สัมภาษณ์และเรียบเรียง

บทความ “รำลึกถึงความหลัง” นี้ได้รับความกรุณาจากชาว ต.ม.ธ.ก. หลายรุ่น ให้สัมภาษณ์แก่กองบรรณาธิการวารสารโดมทัศน์เล่าถึงความหลังให้ฟัง บางท่านได้กรุณามาถึงที่หอสมุดปรีดี พนมยงค์ บางท่านกรุณาให้ไปพบปะที่บ้าน และต้อนรับเป็นอย่างดี กองบรรณาธิการซาบซึ้งในความมีน้ำใจของท่านและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความเมตตาเช่นนี้อีก

* บรรณารักษ์ชำนาญการ 8 หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาห้องสมุด สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

** อาจารย์ระดับ 7 ฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาห้องสมุด สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คุณสุภัทร สุคนธวัต (ต.ม.ธ.ก. รุ่นที่ 1)

ประวัติ

เป็นชาวกรุงเทพฯ จบมัธยมปีที่ 6 จากโรงเรียนอัสสัมชัญ

เหตุที่มาสอบเข้า ต.ม.ธ.ก.

ตอนนั้นมีการเปลี่ยนแปลงการศึกษา โดยชั้นมัธยมปีที่ 7 และ 8 จะต้องถูกยุบลงเกือบทั้งหมด แต่จะมีโรงเรียนเตรียมของสถาบันอุดมศึกษา 4 แห่งเท่านั้นที่เปิดสอนอยู่ ได้แก่ โรงเรียนนายร้อยทหารบก โรงเรียนนายเรือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ดังนั้นเมื่อผมจบชั้น ม.6 ผมตั้งใจเรียนชั้น ม.7 ต่อ ก็เลยต้องสอบเข้า ต.ม.ธ.ก. โดยเริ่มเข้าเรียนในปี 2481 จำได้ว่ามีผู้สอบได้ 300 คน รับเพียง 150 คน แต่ท่านปรีดีก็ได้รับหมด โดยจัดแบ่งเป็นสมทบ 1 สมทบ 2 และให้ทดลองเรียน 3 เดือน เมื่อสอบผ่านแล้วจึงมาเรียนรวมได้

ชีวิตใน ต.ม.ธ.ก.

ความที่เป็น ต.ม.ธ.ก. รุ่น 1 ทำให้มีความสนิทสนมกับท่านปรีดีมาก แม้ว่าท่านจะไม่ใช่อาจารย์สอน แต่ท่านก็ได้เอาใจใส่ประหนึ่งว่าพวกเราเป็นลูกชายคนโต เพราะในช่วงนั้นท่านยังไม่มี

ภาระทางการเมืองมากนัก หลังจากเลิกเรียนแล้ว นักศึกษาชายส่วนใหญ่จะอยู่เล่นกีฬา หรือเตะฟุตบอลต่อจนค่ำมืด ท่านก็มักจะเดินจากบ้านที่ทำข้าวมานักทายพูดคุยกับพวกเรา โดยท่านจะใส่กางเกงแพร เสื้อผ้าปานคอกลมสีขาว มีผ้าเช็ดหน้าห้อยที่เอว บางครั้งท่านก็จะให้เจ้าหน้าที่นำนมถั่วเหลืองมาให้ดื่มในตอนแรกพวกเราก็กังไม่ทราบว่ามันถั่วเหลืองมีประโยชน์อย่างไร แต่รู้สึกว่าร่อยดี ภายหลังท่านก็ได้นำมาเพิ่มให้มากขึ้น นอกจากนั้นเวลาปิดเทอมเราจะจัดให้มีการละเล่นต่าง ๆ ท่านก็มักจะมาร่วมงานด้วยทุกครั้ง

ในสมัยนั้นพวกเรามักจะถูกทำโทษบ่อย ๆ วิธีทำโทษของครูก็คือ ให้ไปเก็บอิฐที่สนามฟุตบอล เพราะตอนนั้นบริเวณมหาวิทยาลัยร่มมากมีแต่กองอิฐ เมื่อใครทำผิดครูก็จะให้เก็บอิฐไปทิ้ง เพื่อแบ่งเบาภาระของเจ้าหน้าที่ ห้องเรียนแต่ละห้องมีนักเรียนประมาณ 30 คน จัดแยกที่นั่งเป็นหมู่ ๆ นักเรียนที่เรียนเก่งที่สุดเป็นหัวหน้าหมู่ และนั่งด้านหลังเพื่อคอยคุมนักเรียนคนอื่น ๆ อาทิตย์หนึ่งจะเรียน 6 วัน เริ่มเรียนตั้งแต่เวลา 8.00-17.20 น. พักกลางวัน 1 ชั่วโมง ก่อนเลิกเรียนจะเป็นวิชาพลศึกษา หรือกายบริหาร ทุกเดือนจะมีการสอบซ่อม 1 ครั้ง ครบ 3 เดือนมีการสอบซ่อมประจำภาคและเก็บคะแนนไปรวมสอบไล่ตอนปลายปี การแต่งกายนั้นในช่วงปี 2481 แต่งเครื่องแบบลูกเสือสมุทรเสนาซึ่งเป็นกางเกงขาสั้นสีน้ำตาล เสื้อแขนสั้นสีเดียวกัน หมวกทรงหม้อตาล เฉพาะวันศุกร์จะแต่งชุดขาว ขาววาว ในปี 2482 เมื่อผมอยู่ชั้นปีที่ 2 ได้เพิ่มเครื่องแบบยูวชนทหารขึ้นอีก จึงต้องแต่งชุดลูกเสือสมุทรเสนาในวันจันทร์ อังคาร พุธ และแต่งยูวชนทหารวันพฤหัสบดี ศุกร์ และเสาร์

ชีวิตในช่วงที่อยู่ ต.ม.ธ.ก. 2 ปีนั้นเป็นชีวิตที่สนุกที่สุด แม้การเรียนจะยากเย็นหนักหนาสาหัสก็ตาม แต่พวกเรา ก็มีการเล่นที่แปลก ๆ แปลง ๆ ที่ทำให้มีความสุขมาก

นักศึกษากฎหมาย

หลังจากจบจาก ต.ม.ธ.ก. แล้วก็ได้เข้าเรียนต่อในระดับปริญญาตรีด้านกฎหมาย ในช่วงนั้นท่านปรีดีก็ยังเป็นผู้ประสานการโดยมีอาจารย์วิจิตร ลุคิตานนท์ เป็นเลขานุการของมหาวิทยาลัย การเรียนกฎหมายค่อนข้างยาก ต้องคร่ำเคร่งในการเรียน อาจารย์ผู้สอนเข้มงวด นักศึกษาต้องตั้งใจเรียน เพราะนอกจากจะสอบข้อเขียนผ่านแล้ว ต้องมีการสอบปากเปล่าทุกวิชาด้วย จึงจะถือว่าสอบผ่านทั้งหมด ผมใช้เวลาเรียน 4 ปี ก็สำเร็จการศึกษาเป็นธรรมศาสตรบัณฑิต

ชีวิตการทำงาน

เมื่อจบแล้วก็ได้ไปทำงานที่ออมสิน แต่ไม่ได้รับความยุติธรรมจากหัวหน้าจึงลาออก และเดินทางไปสหรัฐอเมริกา ทำงานเป็นครูสอนภาษาไทยที่ Army Language School ทำได้ไม่กี่ปีก็เดินทางไปกลับประเทศไทย ก่อตั้งบริษัทไข่มุกไทยจำกัด แต่ได้บทรเย็นที่ว่าหากทำงานธุรกิจได้ก็ตาม ถ้าทำตามระเบียบกฎเกณฑ์แล้วงานมักจะล่าช้า เกิดความเสียหาย ในที่สุดกิจการต้องปิดไป หลังจากนั้นได้มาทำธุรกิจซื้อ-ขายที่ดิน

ผู้ริเริ่ม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์

ในช่วงที่ท่านปรีดีป่วยผมได้มีโอกาสไปเยี่ยมท่านที่ปารีส และได้พูดคุยกับท่านถึงเรื่องความหลังต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องสมัยที่อยู่ ต.ม.ธ.ก. รู้สึกท่านกระปรี้กระเปร่ามาก ผมได้ขอบคุณท่านที่จัดทำหลักสูตรหลากหลายวิชา ซึ่งทำให้ชาว ต.ม.ธ.ก. ได้ดีไปหลายคน ซึ่งท่านก็บอกว่าท่านมองเห็นว่าหากเรามีความรู้หลากหลายเมื่อจะพูดกับใครก็สามารถพูดได้ทุกเรื่อง และผมได้เรียนให้ท่านทราบว่าจะขณะนี้เรามี ต.ม.ธ.ก. อยู่ 8 รุ่น แต่ละรุ่นก็จะมีวันพบปะกันเองภายในรุ่น ท่านก็ได้แนะนำว่า ทำไม่ไม่รวมกันทั้ง 8 รุ่น ให้เหมือนไม้ไฟ 8 แขนงที่สามารถมามา

รวมกันเป็นกอไฟ ทำให้แข็งแรงมากยิ่งขึ้น ผมจึงได้ความคิด และมาปรึกษารื้อกันและได้ริเริ่มชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ขึ้นราว ๆ ปี 2534, 2535 โดยผมรับเป็นประธานชมรมในช่วง 2 ปีแรก ผมรู้สึกปลื้มใจและภูมิใจมากที่ได้ทำงานนี้สำเร็จตามคำแนะนำของท่าน เพราะเมื่อตั้งชมรมนี้แล้ว พวกเราก็ได้ช่วยกันทำงานช่วยเหลือสังคม และช่วยมหาวิทยาลัยหลายครั้งหลายครา ชมรมนี้จะมีการประชุมทุกเดือน เป็นระยะเวลา 15-16 ปีมาแล้ว มีอะไรก็จะพูดจากันเหมือนพี่เหมือนน้อง ภายหลังได้มีการหมุนเวียนกันเป็นประธานรุ่นตั้งแต่รุ่น 1 ถึงรุ่น 8 และขณะนี้ผมก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็น “ประธานอนุกรรมการบูรณะโครงการอนุสรณสถานปรีดี พนมยงค์” ที่อยุธยา โดยมีหน้าที่ไปดูแลปรับปรุงบูรณะให้ดีขึ้น ซึ่งผมได้ทำหน้าที่นี้มาได้ 7 ปีแล้ว

ความประทับใจที่มีต่อท่านปรีดี

ท่านเปรียบเสมือนพ่อและพวกเราเหมือนลูกคนโตของท่าน บางครั้งพวกเราจะจับท่านแบกบนบ่าและเดินไปรอบ ๆ มหาวิทยาลัย ท่านจะหาสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ มาให้พวกเราเล่นอยู่เสมอ เช่น จัดหาเรือกระเชี่ยงมาให้เล่น สั่งแตงกวาจากเมืองนอกมาให้ฝึก แม้แต่ทหารยังไม่มีแตงกวาเลย สิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ท่านก็คิดถึง และทำให้นักเรียนของท่าน จึงไม่น่าแปลกใจเลยว่าพวกเราทุกคนยังระลึกถึงท่านจนทุกวันนี้

สิ่งที่ยอยากจะทำ

สมัยที่ผมเรียนนักศึกษาจะใส่ชุดยาว ผูกเนคไท ใส่สูท มองดูเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความสุภาพ แต่สมัยนี้แต่งกายตามความพอใจ บางคนใส่กางเกงยีน เสื้อยืด รองเท้าแตะ ดูไม่สุภาพและไม่เคารพสถานที่ ไม่มีความภูมิใจในสถาบัน จึงอยากให้นักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แต่งตัวให้สุภาพ เพื่อเป็นเกียรติและศักดิ์ศรีของสถาบัน

คุณถนอม นพวรรณ (ต.ม.ธ.ก. รุ่น 2)

ประวัติ

เกิดที่อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี จบมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนประจำจังหวัดสิงห์บุรี

ทำไมจึงมาสอบเข้า ต.ม.ธ.ก.

สอบเข้า ต.ม.ธ.ก. ในปี 2482 วันที่ 2 เหตุที่มาสอบเพราะคิดว่าวิชากฎหมายเป็นวิชาที่น่าสนใจ มีความสำคัญและสามารถใช้ประกอบอาชีพได้ สมัยที่สอบนั้นจำได้ว่ามีคนสอบได้ถึง 365 คน จะรับเพียง 150 คน แต่ท่านปรีดีเห็นว่าเมื่อสอบได้แล้วก็ควรเก็บไว้หมด และให้ทดลองเรียนเพราะนักเรียนที่สอบได้นั้นมาจากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ดังนั้นจึงสมควรให้โอกาสทุกคน หากเรียนจบก็สามารถเรียนต่อธรรมศาสตร์บัณฑิตได้เลย

ชีวิตใน ต.ม.ธ.ก.

ผู้อำนวยการขณะนั้นคือ อาจารย์อาบ คอมนตร์ หน้าตาดีมากแต่ความจริงเป็นคนใจดี เมื่อทำผิดจะลงโทษด้วยการตี นักเรียนส่วนใหญ่จะกลัวแต่ก็รักผลจากการที่ท่านเข้มงวด ทำให้พวกเราเป็นนักเรียนที่ดีมีคุณภาพ ได้ดีไปหลายคน ในเรื่องการเรียนนั้นค่อนข้างหนัก เพราะหลักสูตรนั้นไม่จำกัดเฉพาะวิชาการเท่านั้น แต่ยังมีความรู้ทั่วไป ที่สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้เลย วิชาที่สอนได้แก่วิชากฎหมายเบื้องต้น โบราณคดี เศรษฐศาสตร์

พลศึกษา ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาบาลี ดุริยางคศิลป์ พิมพ์ดีด เซวเลข ภาษาไทย ฯลฯ โดย ท่านปรีดี ได้จัดหาครูผู้สอนที่มีความสามารถมาสอน หลักสูตรนี้ท่านปรีดีได้กำหนดขึ้นเอง ต่างกับหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อปูพื้นฐานความรู้สำหรับการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย นับว่าท่านเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลจริง ๆ แม้ว่าการเรียนค่อนข้างหนัก แต่ก็มีความอบอุ่น มีความร่าเริง และมีความสุขมาก ผมใช้เวลาเรียน 2 ปี จึงจบจาก ต.ม.ธ.ก.

นักศึกษากฎหมาย

หลังจากจบจาก ต.ม.ธ.ก. แล้ว มีโอกาสได้เรียนต่อระดับปริญญาตรีด้านกฎหมาย การเรียนในระดับนี้เป็นระบบเปิด ไม่ได้บังคับให้ต้องเข้าห้องเรียน แต่ทางมหาวิทยาลัยจะจัดตารางไว้ให้ อย่างครบถ้วน อาจารย์ผลัดเปลี่ยนกันมาสอน โดยในช่วงเช้าจะสอนถึงเวลา 10.00 น. หลังจากนั้น ท่านปรีดีจัดให้มีหลักสูตร วิชาฝึกฝน หรือการตีว ให้สำหรับผู้ที่ต้องการทบทวนเพราะเวลาที่เรียนในห้องนั้นจะเรียนรวมกันในห้องใหญ่ผมได้เข้าร่วมตีวโดยตลอด ทำให้มีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น และสามารถซักถามอาจารย์ผู้สอนได้อีก ทำให้ผมสามารถจบได้ภายใน 3 ปีครึ่ง โดยสำเร็จเป็นธรรมศาสตร์บัณฑิตในปี 2487

เดินขบวนเรียกร้องดินแดนคืน

ในช่วงที่ผมเรียนในมหาวิทยาลัยนั้น มีเหตุการณ์ที่มหาวิทยาลัยต้องไปเกี่ยวข้องกับการเมืองของประเทศ คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้มีนโยบายที่จะให้นักศึกษาเดินขบวนสนับสนุนรัฐบาล เพื่อเรียกร้องดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงคืนจากฝรั่งเศส โดยมีนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยที่ได้เข้าร่วมเดินขบวนด้วย มีทั้งจุฬาฯ ธรรมศาสตร์ และที่อื่น ๆ ผมก็ได้ร่วมเดินขบวนด้วย ในเรื่องนี้ท่านปรีดีไม่เห็นด้วย แต่ก็ไม่ขัดขวางเพราะเห็นว่าถ้าธรรมศาสตร์ไม่ร่วมด้วยก็อาจจะไม่มีปัญหา ท่านจึง

เดินขบวนเรียกร้องดินแดน 8 ตุลาคม พ.ศ. 2483

ได้ให้อาจารย์วิจิตร ลุลิตานนท์ บอกให้นักศึกษาว่า “ฝรั่งเศสกำลังเพลี่ยงพล้ำ วันหนึ่งถ้าเขาแข็งแกร่งขึ้นมา เขาต้องมาเอาคืน มันไม่เป็นการผูกมิตรเลยเท่ากับเป็นการสร้างศัตรูแท้ ๆ” เมื่อสงครามเลิก ฝรั่งเศสก็ได้ใช้อำนาจบังคับให้ไทยคืนดินแดนโดยใช้ไฟตายว่า ถ้าไทยไม่คืนก็จะใช้สิทธิยับยั้งในการเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ ซึ่งจะเป็นผลเสียต่อประเทศไทยอย่างยิ่ง ไทยจึงยอมยกดินแดนเสียมราชูพระตะบองให้แก่ฝรั่งเศสไป

ไปเป็นเสรีไทย

เมื่อจบจากมหาวิทยาลัยแล้ว ความตั้งใจเดิมฉันอยากจะไปทำงานในกระทรวงมหาดไทย อยากเป็นข้าหลวง เป็นนายอำเภอ ปลัดอำเภอ เพราะเป็นคนต่างจังหวัด ตำแหน่งนักปกครองจะเป็นที่รู้จักไปทั้งเมือง ใคร ๆ ก็ให้ความเคารพ แต่ความคิดนี้มีอันต้องพับไป เพราะในช่วงที่จบจากมหาวิทยาลัยก็ยังมีเรื่องราวของสงคราม มหาวิทยาลัยอยากให้นักศึกษาหนุ่มโสดไปทำงานราชการลับ อาจารย์วิจิตร ลุลิตานนท์ ได้เรียกผมไปพบ และได้สอบถามเรื่องราวส่วนตัวว่ามีครอบครัวหรือยัง จบแล้วจะทำงานอะไร ที่ไหน ซึ่งผมก็ได้บอกไปตามที่ตั้งใจไว้ ท่านบอกว่าอยากให้ไปทำงานลับสุดยอดของราชการ แต่ยังบอกไม่ได้จนกว่าจะรับปากจึงจะบอกให้ เมื่อรับปากตกลงแล้ว ท่านได้บอกให้ไปทำงานเป็นที่

ปริกษากฎหมายของโรงพิมพ์ธรรมศาสตร์ก่อนเมื่อพร้อมแล้วจะบอกให้อีกครั้ง หลังจากนั้นประมาณเดือนมีนาคม 2488 อาจารย์วิจิตรได้บอกให้ทราบ ว่าถึงเวลาแล้วจะต้องไปเป็นเสรีไทย แต่ห้ามไม่ให้บอกให้ใครรู้ ให้เขียนจดหมายฝากไว้ให้พ่อแม่ และบอกว่าจะไปทำงานต่างจังหวัด พร้อมทั้งย้ำว่าเมื่อไปทำงานแล้วเขาสั่งให้ทำอะไรก็ตามห้ามต่อต้านก่อนที่จะเดินทาง ท่านปริตก็ได้เรียกประชุมและกล่าวขอใจที่ทุกคนได้เสียสละมาร่วมงานราชการลับเพื่อรับใช้ชาติบ้านเมืองในครั้งนี้ หลังจากนั้นก็มีเจ้าหน้าที่มารับลงเรือไปที่หัวหินและไปพักค้างคืนที่บ้านคุณชาญบุญนาถ แล้วจึงไปขึ้นเครื่องบินที่เกาะกะโหลกสามร้อยยอด และบินต่อไปที่เมืองโคลอมโบ ประเทศศรีลังกา ไปร่วมฝึกกับหน่วยสืบราชการลับของสหรัฐอเมริกา เป็นเวลาประมาณ 6 เดือน ฝึกแบบเอาเป็นเอาตาย ต้องฝึกยิงปืน ทำลายสะพานด้วย T.N.T. ฝึกการดำรงชีวิตในป่า ฝึกส่งวิทยุต้องเคาะวิทยุที่เรียกว่า มอส ซึ่งเป็นที่น่าเบื่อหน่ายมาก แต่ไม่ฝึกก็ได้ เพราะถ้าเคาะไม่ได้ก็จะกลับเมืองไทยไม่ได้ ในตอนกลับเมืองไทย ผมเป็นหน่วยกักตายนกระโดดร่มลงที่ระยองและมีหน่วยสารวัตรทหารของพลเรือตรีสังวร สุวรรณชีพ มารับ เมื่อกลับมาแล้วก็ได้มารับราชการทหาร โดยได้รับยศเป็นร้อยตรีทหารชั่วคราว สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี

เปลี่ยนงาน

อาจารย์วิจิตร ซึ่งเป็นทั้งเลขาธิการของมหาวิทยาลัย และเป็นเลขานุการของหน่วยเสรีไทย ได้จัดหางานให้เสรีไทยผู้เสียสละให้แก่ชาติบ้านเมืองเกือบทุกคน บางคนถูกส่งไปทำงานที่กรมศุลกากร ส่วนผมถูกส่งให้ไปทำงานที่กระทรวงการต่างประเทศเป็นเลขานุการตรีในสถานทูตและย้ายไปประจำประเทศต่าง ๆ ภายหลังได้ดำรงตำแหน่งเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศปากีสถาน และเกษียณอายุที่ประเทศโปรตุเกส หลังจากนั้นก็ได้เป็นอาจารย์พิเศษของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย

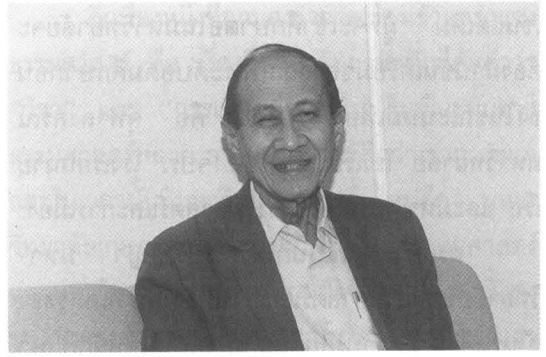
ธรรมศาสตร์ สอนสาขาการทูต และเป็นอาจารย์พิเศษของกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ โรงเรียนเสนาธิการทหาร และวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

อาจารย์ปรีดีเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล

สร้าง ต.ม.ธ.ก. สร้างคนให้มีความรู้หลักสูตรที่ท่านกำหนดขึ้นนั้นมีหลากหลายวิชาต่างกับหลักสูตรในปัจจุบัน เมื่อจบแล้วสามารถหากินได้ ค่าเล่าเรียนถูกมากเพียงเทอมละ 20 บาท สร้างคนได้ทั้งประเทศ ทุกชั้นวรรณะ แม้แต่พระสงฆ์ก็สามารถมาเรียนได้ มีหลายคนที่ศึกษาไปแล้วได้เป็นผู้ว่าราชการ แม้แต่ตัวผมเอง วิชาที่ผมใช้ได้ประโยชน์มากอย่างมหาศาลคือวิชาพิมพ์ดีด เพราะเมื่อไปทำราชการลับก็ต้องพิมพ์ดีดด้วยตัวเอง หรือท่านอรุณภาณุพงศ์ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ต.ม.ธ.ก. รุ่น 4 ก็ใช้วิชาขวเลขจดคำอภิปรายในสภาได้

อยากให้นักศึกษาปัจจุบันสวมใส่เครื่องแบบมหาวิทยาลัย

เพื่อแสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยของเรามีระเบียบ วินัย มีมาตรฐาน มีศักดิ์ศรี ไม่ควรเอาแบบอย่างการแต่งกายของชาวต่างประเทศ เพราะดินฟ้าอากาศไม่เหมือนกัน อยากให้นักศึกษาทั้งหญิงและชายมีความภูมิใจในสถาบันของตนเอง เหมือนรุ่นเก่า ๆ ซึ่งแม้แต่ปัจจุบันความภูมิใจที่เป็นศิษย์ของธรรมศาสตร์ยังไม่เคยจางหายไปเลย พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือมหาวิทยาลัยอยู่เสมอ ขอให้มหาวิทยาลัยได้ส่งข่าวคราวให้รับทราบบ้าง หากมีอะไรพอที่จะช่วยได้ก็ยินดีจะช่วยเหลือ

พลตรีพิบูลย์ จันทโรจวงศ์

(ต.ม.ธ.ก. รุ่น 4)

ประวัติ

- ศิษย์เก่าเตรียมปริญญามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (ต.ม.ธ.ก.) รุ่น 4 ปี 2484-2485
- สำเร็จการศึกษาระบบศาสตรบัณฑิต (ธ.บ.) มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2492
- รับราชการทหาร ตำแหน่งสุดท้าย นายพลตรี ผู้ช่วยเจ้ากรมพระธรรมนูญ
- ปัจจุบันเป็นกรรมการเนติบัณฑิตยสภา
- อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพฯ
- รองประธานสถาบันปรีดี พนมยงค์
- ประธานคณะกรรมการดำเนินงานของงาน “ปรีดีอนุสรณ์” 30 มกราคม 2543

ต.ม.ธ.ก. ในความทรงจำ

เนื่องจากได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษาของชาติในปี พ.ศ. 2481 ผู้จบมัธยมศึกษาปริบูรณ์แค่ชั้น ม.6 ไม่มีชั้นมัธยมปีที่ 7 และ 8

เช่นแต่เดิม ผู้ที่จะเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยจะต้องผ่านชั้นเตรียมของสถาบันระดับอุดมศึกษา ก่อน ซึ่งในขณะนั้นมีเพียง 4 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โรงเรียนนายร้อย จปร. โรงเรียนนายเรือ และมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

ผมเข้าเรียนแผนกเตรียมปริญญา มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองในปี พ.ศ. 2484 เป็นรุ่นที่ 4 มีความรู้สึกตื่นเต้นมากที่ได้เป็นนักศึกษา ต.ม.ธ.ก. และภาคภูมิใจที่อาจารย์ผู้สอนให้การยกย่องเรียกนักศึกษาว่า “คุณ” และแทนตัวว่า “ผม” ในขณะเดียวกันที่เตรียมของจุฬาฯ เป็นโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาจุฬาฯ และมีสถานภาพเป็นนักเรียน และจะต้องเลือกคณะตั้งแต่เข้าโรงเรียนเตรียมว่าต้องการจะไปเรียนคณะใด ตรงข้ามกับ ม.ธ.ก. ซึ่งไม่มีคณะ นักศึกษาจะเรียนหลักสูตรเดียวกัน

แผนก ต.ม.ธ.ก. มีหลักสูตรการศึกษา 2 ปี ท่านอาจารย์ปรีดีได้วางรากฐานการเรียนการสอนไว้อย่างดี บรรจุวิชาต่าง ๆ ที่ต้องศึกษาอย่างกว้างขวาง มีทั้งวิชาที่เป็นความรู้เบื้องต้น เป็นพื้นฐานเพื่อการศึกษาต่อไปในระดับปริญญา เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาไทย ภาษาละติน บาลี กฎหมายเบื้องต้น เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ การบัญชี สุขศึกษา ศิลปกรรม นอกจากนี้ยังมีวิชาใหม่ ๆ ที่ให้ความรู้ทันสมัย เช่น วิชาเทคโนโลยี ชวเลขและพิมพ์ดีด และดุริยางคศาสตร์ ซึ่งมีพระเจนดุริยางค์เป็นผู้สอน โดยให้เขียนโน้ตเพลงแบบสากล ทำให้เกิดนักดนตรีที่มีชื่อเสียงดัง ๆ หลายคน เช่น อุโฆษ จันทรเรืองสุริรัฐ พุกกะเวส

อาคารเรียนของ ต.ม.ธ.ก. สมัยนั้นเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนชั้นเดียวทาสีเหลืองนวล ตั้งอยู่ที่คณะพาณิชยศาสตร์ฯ ในปัจจุบัน เมื่อเรียนจบหลักสูตรและสอบผ่านแล้วจะมีการอบรมผู้สำเร็จการศึกษาเป็นเวลา 2-3 วัน ก่อนจะได้รับประกาศนียบัตร

ความผูกพัน ต.ม.ธ.ก.
ถ่ายเมื่อ มิถุนายน 2493

บทบาททางการเมืองของ ม.ธ.ก. ในสมัยที่ท่านศึกษา

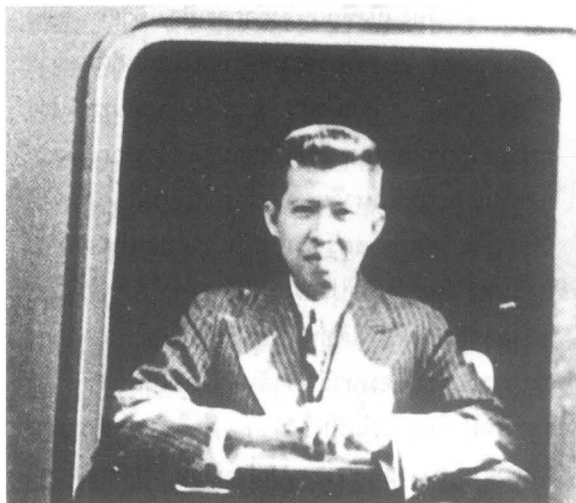
ในสมัยที่ผมกำลังเรียนอยู่ ม.ธ.ก. ไม่มีบทบาททางการเมือง ไม่เคยเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง เพียงแต่เราศึกษาวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเมือง เช่น รัฐศาสตร์ วิชาพื้นฐานการเมืองการปกครอง สอนเรื่องการเมือง การปฏิบัติราชการ การคลัง วิชาลัทธิเศรษฐกิจ เรียนลัทธิต่าง ๆ เช่น ลัทธิสังคมนิยม ลัทธิคอมมิวนิสต์ ในขณะที่เรียนก็ไม่ค่อยเข้าใจอะไรมากนัก แต่กลับเป็นประโยชน์อย่างมากในภายหลัง นอกจากนี้ยังเรียนวิชากฎหมาย การเงินและการบัญชีด้วย

เรื่องที่เข้าไปมีบทบาทมากอีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่องเสรีไทย นักศึกษา ต.ม.ธ.ก. และนักศึกษา ม.ธ.ก. เป็นกองกำลังร่วมในขบวนการเสรีไทย ซึ่งมี กำลังอยู่เป็นอันมาก แต่ขาดผู้นำระดับหมู่และหมวด ท่านผู้ประสานการเป็นผู้นำเสรีไทยอย่างลับ ๆ จึงมี คำสั่งให้หลวงสังวรยุทธกิจ ผู้เป็นสรวัดรใหญ่ของ ทหารเรือ จัดตั้งหน่วย “สรวัดรทหาร” โดยเปิดรับ ยุวชนทหารจากโรงเรียนเตรียมจุฬาฯ และ ต.ม.ธ.ก. และมีนักเรียนเตรียมนายเรือร่วมด้วยไม่มากนัก นำ มาฝึกอบรมเป็นสรวัดรทหารเลียนแบบของญี่ปุ่น ซึ่งสรวัดรทหารของญี่ปุ่นมีความเข้มแข็งและมี อำนาจมาก เพื่อทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยและ เป็นกำลังเสริมในภาวะที่ต้องการ กองกำลังหน่วยนี้ จะเป็นหน่วยสนับสนุนที่สำคัญเมื่อจำเป็นต้องทำการ สู้รบกับทหารญี่ปุ่น กองบัญชาการหน่วยสรวัดรนี้ ตั้งอยู่ภายใน ม.ธ.ก. และทำการฝึกกันอย่างเปิดเผย ที่สนามฟุตบอล และที่สนามหลวง เป็นที่น่าเสียดาย ที่กองกำลังหน่วยนี้มีได้ทำการรบกับญี่ปุ่น เพราะ สงครามยุติเสียก่อนโดยญี่ปุ่นยอมแพ้ หลังจากถูกทิ้ง ระเบิดปรมาณู แต่กองกำลังสรวัดรนี้มีประโยชน์ มากเมื่อภายหลังสงครามเลิก พวกจีนในเมืองไทย ก่อการฮึกเหิมอาละวาดทำร้ายคนไทย เพราะมีความ รู้สึกว่าพวกตนเป็นผู้ชนะในสงคราม ต้องการจะเป็น ใหญ่ เราก็ได้พาสรวัดรเหล่านี้ออกไปดูแลรักษาการณ์ จนบางครั้งก็ถูกทำร้ายบาดเจ็บสาหัส

ภายหลังสงครามพวกยุวชนนายสิบและนาย ทหารที่รวมกันเป็นกองกำลังสรวัดรได้รวมตัวกัน ก่อตั้งสมาคมเรียกว่า “สมาคมเตรียมธรรมศาสตร์ -จุฬาฯ อาสาศึก 2488” และยังคงอยู่ถึงปัจจุบัน โดยมีสถานที่ทำการสมาคม และสร้างอนุสาวรีย์ พลเรือตรีหลวงสังวรยุทธกิจไว้ด้วย

ผมเห็นว่าการร่วมมือร่วมใจกันต่อสู้ของ ธรรมศาสตร์ จุฬาฯ เพื่อประเทศชาติในครั้งนั้นควร แก่การจดจำรำลึก และน่าจะเสนอเรื่องนี้ในงานฟุตบอล ประเพณีจุฬา-ธรรมศาสตร์บ้าง

อีกเรื่องหนึ่งที่ถูกมองว่าการเมืองเข้าแทรกแซง ธรรมศาสตร์ คือ เรื่องชื่อมหาวิทยาลัยที่ถูกตัดคำว่า “วิชา” และ “การเมือง” ออกไป ในขณะนั้นชาว ธรรมศาสตร์หลาย ๆ คนมีความรู้สึกที่เราถูกรังแก และในเวลานั้นมีมหาวิทยาลัยเกิดขึ้นใหม่คือ มหา- วิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ผมยังจดจำได้ถึงคำชี้แจง ของอาจารย์ ดร.เดือน บุนนาค ท่านกล่าวว่า “เราจะเปลี่ยนชื่อมหาวิทยาลัย โดยเหตุผลที่ว่าชื่อ มหาวิทยาลัยขณะนี้ เป็นชื่อวิชา คือวิชาธรรมศาสตร์ และการเมือง แต่คำว่า University มาจากคำว่า “universe” จึงควรจะเป็นที่รวมของสาขาวิทยาการ หลาย ๆ สาขา มิใช่เพียงวิชาใดวิชาหนึ่งเท่านั้น การ จะเป็นมหาวิทยาลัยนั้นอย่างน้อยจะต้องมีวิชาไม่ น้อยกว่า 4 สาขา และควรจะมีทั้งด้านสังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ดังนั้นธรรมศาสตร์ก็ควรต้อง เปลี่ยนแปลงชื่อไปพร้อม ๆ กับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ด้วย” ประเทศไทยในเวลานั้น มีมหาวิทยาลัยที่ สมบูรณ์แบบที่มีทั้งด้านสาขาวิชาศิลปศาสตร์และ วิทยาศาสตร์เพียงแห่งเดียว คือ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย “ต่อไปในภายหน้า ม.ธ.ก. ต้องก้าวหน้า ต้องมีสาขาวิชาอื่น ๆ อีก ดังนั้นการจะมีชื่อว่า “มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง” คงจะ ไม่เหมาะสม” ในที่ประชุมในครั้งนั้นมีผู้เสนอให้ใช้ชื่อว่า “มหาวิทยาลัยกรุงเทพ” เลียนแบบอย่างมหา- วิทยาลัยในต่างประเทศ เช่น Université de Paris, University of London เป็นต้น แต่หลาย ๆ คนไม่ เห็นด้วยเพราะยังรักชื่อธรรมศาสตร์อยู่ จึงใช้ชื่อว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หรือ Thammasat Uni- versity และผมก็เห็นด้วยว่าเป็นไปไม่ได้ก็จะคงใช้ชื่อ เดิม เพราะเป็นเพียงชื่อวิชาหนึ่งเท่านั้น แต่ผมก็ยัง อยากจะให้คงมีชื่อเดิมปรากฏอยู่เป็นหลักฐานไว้ที่ใด ที่หนึ่ง ซึ่งผมขอเสนอว่าควรให้ติด “ธรรมศาสตร์ 60 ปี” เปลี่ยนเป็นตึก “ม.ธ.ก. 60 ปี”

ความประทับใจของท่านที่มีต่อท่าน ผู้ประศาสน์การ

ประการแรกผมว่า ท่านผู้ประศาสน์การเป็นผู้มีอุดมการณ์อันยิ่งใหญ่ แม้ว่าผมจะไม่ได้เรียนกับท่าน แต่เราก็เข้าใจท่าน นับถือท่าน คิดว่าท่านเป็นนักการเมืองที่มีอุดมการณ์ ท่านทำงานเพื่อสังคม เพื่อบ้านเพื่อเมือง ท่านยังเอื้อเฟื้อแก่ประเทศเล็ก ๆ เพื่อนบ้านเราที่ตกอยู่ใต้การปกครองของพวกตะวันตก แม้ครั้งหนึ่งท่านถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ แต่ผมคิดว่าท่านไม่ใช่ ท่านเพียงแต่นำเอาส่วนที่ดีของคอมมิวนิสต์มาใช้ ที่ผมกล้ากล่าวดังนี้ เพราะผมเป็นทหารเหล่าพระธรรมนูญ จนเป็นตุลาการพระธรรมนูญ (คือผู้พิพากษาศาลทหาร) เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการปฏิวัติสำเร็จแล้วพยายามขู่ประเด็นปราบคอมมิวนิสต์ มีคดีคอมมิวนิสต์มาพิจารณาในศาลทหารมากมาย ผมจึงได้ศึกษาหลักคอมมิวนิสต์โดยไม่ผิดกฎหมาย ได้เรียนรู้ทั้งด้านบวกและด้านลบ ทำให้เห็นว่าท่านอาจารย์ปรีดีรู้จักคอมมิวนิสต์เป็นอย่างดีและท่านก็เป็นผู้เข้าใจหลักพระพุทธศาสนาด้วย ดังจะเห็นได้จากบทความของท่าน คือ “ความเป็นอนิจจังของสังคม”

ผมเป็นทหาร ทหารเป็นชีวิตของผม แต่จิตวิญญาณผมเป็นธรรมศาสตร์ ผมพิจารณาคดีตามหลักกฎหมาย ผมเป็นผู้พิจารณาคดี “จิตต์ภูมิศักดิ์” และเป็นผู้ยกฟ้องให้ปล่อยตัว ซึ่งยังเสียใจอยู่ทุกวันนี้ว่า ถ้าผมไม่สั่งปล่อยจิตต์คงจะยังไม่ตาย

ประการที่สองผมเห็นว่าท่านเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เห็นได้ชัดเจนจากเรื่อง การเรียกร้องดินแดนอินโดจีนคืนจากฝรั่งเศสนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นหัวใจใหญ่ ปลุกระดมให้นักศึกษาประชาชนเดินขบวนเรียกร้องดินแดนคืน อาจารย์ปรีดีเรียกประชุมนักศึกษา ได้พยายามชี้แจงแสดงเหตุผล และชี้แนะว่าเราควรจะไปฟ้องร้องที่ศาลโลก จะเป็นการถูกต้องกว่า และญี่ปุ่นไม่มีทางจะชนะสงครามได้เพราะไม่มีทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอ แต่ก็ไม่มีใครฟังท่าน เพราะในตอนนั้นวิทยุทหารได้เรียกร้องและปลุกกระแสชาตินิยมในชาติอย่างเต็มที่

อาจารย์ปรีดีเป็นผู้คิดเรื่องการประกันสังคมก่อนประเทศสหรัฐอเมริกาด้วย

ความคิดเห็นต่อนักศึกษาธรรมศาสตร์ ปัจจุบัน

ผมไม่ใช่ นักการศึกษา ผมดีใจที่ มธ. พัฒนาก้าวหน้ามาจนกระทั่งปัจจุบัน มีคณะต่าง ๆ เกิดขึ้นหลายคณะสมดังที่อาจารย์ ดร.เดื่อน ได้พูดไว้ ผมเคยได้รับเกียรติถูกเชิญมาสอนวิชากฎหมายทหารในคณะนิติศาสตร์ ได้เห็นการแต่งตัวของนักศึกษาสมัยนี้ที่มีเสรีภาพมากเหลือเกิน จะแต่งตัวอย่างไรก็ได้มาเรียน แม้แต่การสวมรองเท้าแตะ ซึ่งดูขัดกับสถานที่ศึกษา มีอาคารเรียนโอ่อ่าทันสมัย เรียนในห้องแอร์ ดูไม่ให้เกียรติ ไม่ให้ความเคารพสถานศึกษาเลย ซึ่งตรงกันข้ามกับในสมัยก่อนที่นักศึกษาเรียนในห้องเรียนหลังคามุงจาก แต่นักศึกษาต้องแต่งตัวเรียบร้อย ต้องใส่สูทมาเรียน

พลตรี ประสงค์ ปิ ศตะนาวิน

(ต.ม.ธ.ก. รุ่น 6)

ประวัติ

- ศิษย์เก่าเตรียมปริญญามหาวิทยาลัย วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (ต.ม.ธ.ก.) รุ่น 6 พ.ศ. 2486-2488
- สำเร็จการศึกษาระบบศาสตรบัณฑิต (ธ.บ.) พ.ศ. 2492
- รับราชการทหาร

ต.ม.ธ.ก. ในความทรงจำ

ผมจบชั้นมัธยมปีที่ 6 มาจากโรงเรียนศิริศาสตร์ รุ่นเดียวกับอาจารย์เสน่ห์ จามริก มาสอบเข้าเตรียมปริญญามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองได้เป็นนักศึกษา ต.ม.ธ.ก. รุ่น 6 ในปีแรกได้อยู่ห้อง 3 อาคารเรียนเป็นตึกสองชั้น ทอดยาวจากประตูด้านสนามหลวง ไปจรดประตูท่าพระจันทร์ การเรียนเตรียมฯ นั้นต้องเรียนภาษาไทย อังกฤษ ฝรั่งเศสเป็นหลัก แล้วยังเรียนภาษาบาลี ภูมิศาสตร์

ซึ่งสอนเป็นภาษาอังกฤษ โดยมีอาจารย์เกษม จาติกวณิช เป็นผู้สอน วิชาประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสสอนเป็นภาษาฝรั่งเศสโดยอาจารย์ถนัด คอมันตร์ วิชาวรรณคดี มีอาจารย์มหายัน และนายธนิต อยู่โพธิ์ วิชาดนตรีโดยพระเจนดุริยางค์ และยังมีวิชาใหม่ที่ทันสมัยมากสำหรับในสมัยนั้น คือ “วิชาเทคโนโลยี” ที่ยังไม่เคยได้ยินหรือเรียนรู้มาก่อนเลย และสอนเป็นภาษาอังกฤษ โดยอาจารย์หม่อมเจ้าลักษณะเลิศ และทุก ๆ วันจะต้องท่องกริยาภาษาฝรั่งเศส ถ้าท่องไม่ได้จะต้องถูกอาจารย์ทำโทษหน้าชั้น ในสมัยนั้นถ้าใครทำผิดวินัยร้ายแรงก็จะถูกตีหน้าไมโครโฟน ให้นักเรียนทั้งโรงเรียนได้ยิน เพื่อให้อับอายจะได้หลบจำ

เมื่อเข้าเรียนใหม่ ๆ นักเรียน ต.ม.ธ.ก. มีการไหว้ครู วันนี้เป็นครั้งแรกที่นักเรียนจะได้พบกับท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เพราะท่านมาเป็นประธานด้วยตนเอง และได้ทักทายปราศรัยกับพวกเราทุกคน ท่านจะมาเป็นผู้อบรมให้โอวาทและแจกประกาศนียบัตร เมื่อเรียนจบเตรียมฯ ในขณะนั้นแผนกเตรียมปริญญามีอาจารย์ประชุม กล้าหาญ เป็นเลขาธิการ

ผมเรียนเตรียมฯ จบปีที่ 1 พอเปิดเทอมปีที่ 2 สงครามทวีความรุนแรงขึ้น มีการทิ้งระเบิดในกรุงเทพฯ อย่างหนัก ต้องหยุดการเรียน โรงเรียนต้องปิดและผู้คนต้องอพยพย้ายออกจากเมืองหลวง จึงต้องเรียนทางไปรษณีย์ ถ้าสอบไล่ตกก็ต้องออกไปเลย ไม่มีการเรียนซ้ำชั้น

เมื่อเรียนจบ ต.ม.ธ.ก. แล้วจะเข้าศึกษาต่อ ธรรมศาสตร์ ต้องสอบวิชาเรียงความภาษาไทยและภาษาอังกฤษก่อน ในเวลานั้นธรรมศาสตร์มีอาจารย์ดี ๆ มาสอนทั้งประจำและอาจารย์พิเศษ นักศึกษาปีแรกจะต้องสอบให้ผ่าน 7 วิชา จึงจะมีสิทธิเรียนควบปีสองได้ นักศึกษาเรียนเก่ง ๆ สามารถเรียนจบได้ภายในเวลา 3 ปีครึ่ง หรือบางคนอาจเรียนสำเร็จทางด้านกฎหมาย และบัญชีไปพร้อมกันก็ได้

บทบาททางการเมืองของ ม.ธ.ก. ในสมัยที่กำลังศึกษาอยู่

เมื่อเข้าเป็นนักศึกษา ม.ธ.ก. นั้นมหาวิทยาลัยถูกยึดครองโดยกองทหารมาตั้งกองกำลังอยู่ในธรรมศาสตร์ ทำให้นักศึกษาไม่มีที่เรียน มีนักศึกษาคนหนึ่งที่เคยเป็น ต.ม.ธ.ก. รุ่น 5 ได้ทำการกริดเลือดประท้วงรัฐบาล โดยกริดที่แขนซ้ายเลือดไหลโกรกดูน่ากลัวเพราะเป็นเวลาเที่ยงวัน ต่อมาได้ทราบว่าคุณนักศึกษาผู้นี้ถูกตำรวจสันติบาลตามล่าตัวไปถึงจังหวัดบ้านเกิดแห่งเดียวกับท่านนายกฯ ชวน หลีกภัย เพื่อจับกุมตัวแต่ไม่สามารถจับตัวได้ ต่อมามีการเรียกร้องให้ทหารคืน ม.ธ.ก.

ในขณะนั้นมีนักศึกษารวมธรรมศาสตร์เข้าร่วมในขบวนการเสรีไทย อันมีท่านปรีดีเป็นผู้นำ ผู้มีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้ประเทศไทยรอดพ้นจากการเป็นผู้แพ้สงคราม ต่อมาเมื่อมีเรื่องกรณีสวรรคต ทำให้สถานการณ์ทางการเมืองระส่ำระสาย ท่านปรีดีในฐานะนายกรัฐมนตรีได้พยายามรักษาความสงบภายใน แต่ก็ถูกกล่าวร้ายป้ายสีต่าง ๆ มีการปลุกระดมจากนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามอย่างหนัก แต่นักศึกษารวมธรรมศาสตร์ไม่ได้เข้าไปมีบทบาทใด ๆ จนกระทั่งเกิดรัฐประหาร ทำให้ท่านปรีดีต้องลี้ภัยการเมืองไปต่างประเทศ

ความประทับใจที่มีต่อท่าน ผู้ประศาสน์การ

ผมมีความเคารพนับถือท่านในฐานะที่ท่านเป็นผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ท่านเป็นผู้ให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้ยากไร้เป็นจำนวนมาก เพราะธรรมศาสตร์เป็นมหาวิทยาลัยที่เก็บค่าเล่าเรียนถูกมากเพียงเทอมละ 20 บาทเท่านั้น ค่าหน่วยกิตรายวิชา วิชาละ 5 บาท นอกจากนี้ตอนกลางวันมหาวิทยาลัยยังจัดหาข้าวแกงราคาถูกมาขายให้บริการนักศึกษาอีกด้วย นักศึกษารวมธรรมศาสตร์เป็นจำนวนมากมีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพจนเป็นใหญ่เป็นโตในปัจจุบันได้ก็เพราะท่าน ถ้าไม่มีท่านไม่มี มธ. ก็ไม่มีโอกาสได้ศึกษาวิชาความรู้สูง ๆ ได้

ทั้ง ๆ ที่ยากไร้ ท่านอาจารย์ปรีดีเป็นผู้มีความคิดกว้างไกล ท่านซื้อธนาคารเอเซียมาจากญี่ปุ่น เพื่อให้เป็นแหล่งรายได้และแหล่งฝึกงานของนักศึกษานิติธรรมศาสตร์

ผมประทับใจในตำรากฎหมายลักษณะหนี้ของท่าน ท่านยกตัวบทกฎหมายขึ้นมาแล้วเขียนคำอธิบายอย่างชัดเจนเข้าใจง่าย เขียนแบบ Code ของกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ อันนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมาก

ท่านปรีดีเป็นผู้มีความสามารถมากในหลาย ๆ ด้าน ท่านเป็นรัฐมนตรีในหลาย ๆ กระทรวง เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง ฯลฯ ท่านก็เข้าไปปฏิรูปและวางรูปแบบการทำงานในกระทรวงนั้น ๆ ใหม่ เช่น เมื่ออยู่กระทรวงการคลัง ท่านทำการปรับปรุงแก้ไขประมวลรัษฎากร ทำเรื่องภาษีเรื่องเครดิตฟองซิเอร์ ท่านก็เป็นคนนำมาใช้เป็นคนแรก แม้ว่าจะเอารูปแบบมาจากต่างประเทศ แต่ท่านก็แก้ไขให้เหมาะสมกับบ้านเรา เดียวนี้เราไม่ค่อยจะพบคนที่มีความสามารถมากในหลาย ๆ ด้าน เช่น ท่านปรีดี

เรื่องเสรีไทย เมื่อสิ้นสงครามท่านก็สั่งให้ทุกคนจบบทบาทให้สลายตัว โดยไม่ให้เรียกร้องผลประโยชน์ใด ๆ เพราะเป็นการทำเพื่อบ้านเพื่อเมือง

ท่านเป็นผู้เสียสละ และไม่นึกถึงผลประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น คือ ท่านเป็นผู้ไม่สะสมทรัพย์สินแม้สมบัติส่วนตัวของท่าน เช่น โรงพิมพ์ ท่านยังมอบให้มหาวิทยาลัย เพื่อเป็นแหล่งหารายได้

ท่านเป็นผู้มองการณ์ไกล มองอย่าง Macro โดยมองในมุมกว้าง ๆ เช่น เรื่องการเรียกร้องดินแดนอินโดจีนคืนจากฝรั่งเศส เป็นต้น ท่านเป็นนักวิชาการแต่ไม่เหมาะที่จะเป็นนักการเมือง แม้แต่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังให้สมญานามท่านว่า “ตาชัวร์ ทำช้าง”

ความคิดเห็นต่อนักศึกษาในปัจจุบัน

นักศึกษาปัจจุบันไม่มีใครรู้จักท่านปรีดี ไม่มี ความผูกพันกับท่าน เพราะห่างไกลกันมาก

ศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร วัฒนคุณ

(ต.ม.ธ.ก. รุ่น 7)

ประวัติ

- ศิษย์เก่าเตรียมปริญญามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง รุ่น 7 ปี พ.ศ. 2487-2488
- ธรรมศาสตร์บัณฑิต (ธ.ม.) พ.ศ. 2492
- รัฐศาสตรมหาบัณฑิตทางการทูต ปี พ.ศ. 2496
- ปริญญาเอกทางกฎหมาย เกียรตินิยมดีมาก มหาวิทยาลัยปารีส
- ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี พ.ศ. 2522
- ปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาการระหว่างประเทศและการทูต พ.ศ. 2537 จาก มธ.
- อดีตรองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ
- อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
- อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ต.ม.ธ.ก. ในความทรงจำ

ผมจบมัธยมปีที่ 6 มาจากโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย มาสอบคัดเลือกเข้า ต.ม.ธ.ก. ได้เป็นนักเรียนรุ่น 7 และยังคงอยู่มาก ยังเป็นเด็กชายอยู่ในรุ่นผมมีนักเรียนทั้งหญิงและชายมากกว่า 1,400 คน แบ่งเป็น 24 ห้องเรียน ห้องเรียนของพวกเราเป็นอาคารก่อสรางชั่วคราว หลังคามุงจาก ซึ่งพวกเราเรียกกันว่า “โรงจาก”

หลักสูตรของ ต.ม.ธ.ก. ใช้เวลาเรียน 2 ปี ประกอบด้วย วิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส บาลี ปรัชญา วรรณคดี ภูมิศาสตร์ เทคโนโลยี ซึ่งต้องเรียนเป็นภาษาอังกฤษ วิชาประวัติศาสตร์สอนเป็นภาษาฝรั่งเศส นอกจากนี้ยังมีวิชาดนตรีและพลศึกษา การศึกษาของ ต.ม.ธ.ก. ใช้หลักสูตรตามแบบบักคาโล เรอาต์ ของฝรั่งเศส ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานความรู้รอบตัวทุก ๆ ด้านอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาระดับสูง ๆ ขึ้นไป และมีห้องสมุดตั้งอยู่ที่ตึกโดมชั้น 2

วันไหว้ครูจะเป็นวันแรกที่นักเรียน ต.ม.ธ.ก. พบกับท่านผู้ประศาสน์การ ท่านมาเป็นประธานในพิธีไหว้ครูและให้โอวาทและจะมาอบรมเมื่อเรียนจบปีที่ 2 และเป็นผู้แจกประกาศนียบัตรแก่นักเรียนเตรียมฯทุกคน ผมเรียนอยู่ได้ไม่กี่เดือน มหาวิทยาลัยก็ต้องประกาศปิด เพราะถูกทิ้งระเบิดอย่างหนัก ผู้คนอพยพหนีภัยสงครามไปต่างจังหวัด ผมต้องเรียนทางไปรษณีย์ แล้วจึงมาสอบ

เมื่อเรียนจบ ต.ม.ธ.ก. ผมเข้าเรียนต่อที่ธรรมศาสตร์ แม้จะไม่ได้ใกล้ชิดท่านเช่นรุ่นแรก ๆ แต่ก็มีความเคารพรักท่านในฐานะ “ผู้ประศาสน์การ” ท่านเป็นผู้ก่อตั้งธรรมศาสตร์และเตรียม ม.ธ.ก. ท่านก่อตั้ง ม.ธ.ก. ในปี พ.ศ. 2477 ในขณะที่ท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ด้วยต้องการสร้างคนที่มีความรอบรู้ให้กับภาคราชการและเอกชน ท่านต้องการเพาะคนที่มีความรู้ด้านนิติศาสตร์

รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และการบัญชี ท่านก่อตั้ง
 ธรรมศาสตร์ขึ้นมาเป็นอิสระจากราชการ โดยไม่ใช้
 เงินงบประมาณแผ่นดินเลย เพียงแต่ขอใช้สถานที่
 ของหน่วยทหารและต่อมาก็หาเงินมาขอซื้อจากทหาร
 ในราคา 5 ล้านบาท เพื่อให้เป็นมหาวิทยาลัยเปิด
 จะได้รับคนได้มาก ๆ เก็บค่าเล่าเรียนเพียงเล็กน้อย
 ก็สามารถจะได้อีก่อนหนึ่งเข้ามาได้ และหารายได้
 เสริมจากการขาย Sheet คำสอน คำบรรยายวิชา
 ต่าง ๆ เพื่อนักศึกษาที่ทำงานแล้วและพวกที่อยู่ต่าง
 จังหวัดก็สามารถเรียนได้โดยไม่ต้องเข้าฟังคำบรรยาย
 ในห้องเรียน ท่านได้ยกโรงพิมพ์ของท่านให้เป็น
 สมบัติของมหาวิทยาลัย และยังมีธนาคารเป็นของ
 ตนเองเพื่อเป็นแหล่งเครดิตให้กับมหาวิทยาลัย คือ
 ธนาคารเอเชีย ซึ่งแนวความคิดของท่านในเรื่องที่ว่า
**มหาวิทยาลัยต้องมีความเป็นอิสระและเลี้ยงตัว
 เองได้**นี้ นับเป็นแนวความคิดที่กว้างไกลล้ำยุค และ
 เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน

ส่วนแผนกเตรียมปริญญาฯ นั้นตั้งขึ้นใน
 ขณะที่ท่านปรินิบัติดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศ
 ด้วยท่านต้องการผลิตคนที่มีพื้นฐานความรู้ทั้งด้าน
 ภาษาและความรู้ทั่ว ๆ ไป เพื่อจะเรียนได้ดีในระดับ

สูง ๆ ขึ้นไป โดยกลั่นกรองคนมาพวกหนึ่งผ่าน
 ต.ม.ธ.ก. แต่ในขณะเดียวกันท่านก็เปิดโอกาสให้คน
 อื่น ๆ เข้าเรียนด้วย นักศึกษาที่ผ่าน ต.ม.ธ.ก.
 ส่วนใหญ่มักจะเรียนดีและได้ตำแหน่งสูง ๆ กระทรวง
 ศึกษาฯ รับรองพวกจบ ต.ม.ธ.ก. เท่ากับพวกจบ
 ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาฯ และจุฬาฯ กับ
 ธรรมศาสตร์ก็มีข้อตกลงกันว่าผู้ที่จบ ต.ม.ธ.ก.
 สามารถไปเข้าเรียนคณะอักษรศาสตร์จุฬาฯ ได้โดย
 ไม่ต้องสอบ

สำหรับหลักสูตรธรรมศาสตร์บัณฑิตนั้นจะ
 ต้องเรียนทั้งวิชากฎหมาย รัฐศาสตร์ การปกครอง
 เศรษฐศาสตร์ และการบัญชี แต่เมื่อเรียนระดับ
 ปริญญาโทจึงจะแยกสาขาวิชาเฉพาะด้านวิชาใดวิชาหนึ่ง
 เช่น เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์การทูต นิติศาสตร์ ผู้
 ที่จบจากโรงเรียนกฎหมายสามารถเรียนต่อปริญญา
 โทของธรรมศาสตร์ได้เลย **นายชำนาญ ยุวบูรณ์**
 เป็นคนแรกที่ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตด้านรัฐศาสตร์

เหตุการณ์สำคัญที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับ การเมืองในสมัยนั้น

การเดินขบวนเรียกร้องดินแดนอินโดจีนคืนจาก
 ฝรั่งเศส ด้วยแรงยุและการปลุกระดมทางการเมือง
 ให้เกิดกระแสชาตินิยม ทำให้พวกเตรียมฯ รุ่น
 5, 6 และ 7 เข้าร่วมเดินขบวนจากธรรมศาสตร์ผ่าน
 สนามหลวงไปกระทรวงกลาโหม ทั้ง ๆ ที่ท่านผู้ประ-
 ศาสน์การไม่เห็นด้วย

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ท่านปรินิบัติ
 จากรัฐมนตรีคลัง มาเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
 และได้เป็นผู้นำคนหนึ่งของ “ขบวนการเสรีไทย”
 นักศึกษาธรรมศาสตร์เข้าร่วมเป็นเสรีไทยจำนวนมาก
 รวมทั้งนักเรียนเตรียมฯ รุ่น 5, 6 และ 7 พวกที่โต ๆ
 แข็งแรงก็เข้ารับการฝึกเป็น “ส.ท.” (สารวัตรทหาร)
 ฝึกการใช้อาวุธ เพื่อเตรียมไว้เป็นกองกำลังหากจำเป็น
 ต้องสู้รบกับญี่ปุ่นผู้ยึดครองเราอยู่ กองกำลังนี้มีพวก
 จุฬาฯ รวมอยู่ด้วย ผมเป็นเด็กจึงไม่ได้ไปร่วมกับเขา

ต่อมาคนกลุ่มนี้ได้ร่วมกันจัดตั้งเป็นสมาคมขึ้น ชื่อว่า
“สมาคมธรรมศาสตร์-จุฬาฯ อาสาศึก”

ธรรมศาสตร์ต่อต้านการตั้งโรงเรียนกฎหมาย
ของเนติบัณฑิตยสภา ซึ่งต้องการรื้อฟื้นโรงเรียน
กฎหมายเก่าที่เคยอยู่ที่กระทรวงยุติธรรมขึ้นมาใหม่
และกำหนดให้ผู้สำเร็จการศึกษานิติศาสตร์แล้ว จะ
ต้องมารับการฝึกอบรมที่นี้ก่อนที่จะเป็นทนายความ
อัยการ หรือผู้พิพากษา โดยเลียนแบบอย่างอังกฤษ
จะต้องเป็น barrister โดยผ่านโรงเรียนนี้ก่อน ซึ่งแต่
เดิมผู้จบการศึกษา มธ. จะเป็นทนายความชั้น 1
ได้เลย

เรียกร้องให้ทหารคืนมหาวิทยาลัย จันทหาร
ต้องส่งคนชื่อนายสวัสดิ์ สวัสดิ์เกียรติ มาเป็น
อธิการบดี ควบคุมดูแล มธ.

ความประทับใจของท่านที่มีต่อ ผู้ประศาสน์การ

ถึงแม้ผมจะไม่ได้ใกล้ชิดกับท่านมากเท่ากับ
นักศึกษารุ่นแรก ๆ แต่ผมก็มีความรักเคารพนับถือ
ท่านมาก ผมถือว่าท่านเป็นมันสมองแห่งการ
เปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เพราะ
ท่านคือผู้ร่างรัฐธรรมนูญ ท่านเป็นผู้ก่อตั้งมหา-
วิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง และ ต.ม.ธ.ก.
อันเป็นสถานที่ที่พวกเราได้รับการศึกษา ความรู้สึกนี้
ฝังอยู่ในใจผมเสมอ คิดว่าถ้าไม่มีท่าน อนาคตของ
พวกเราหลาย ๆ คนก็ไม่ว่าจะเป็นอย่างไร คงไม่มี
โอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนถึงขั้นนี้ บางคนอาจยังคงทำ
นาอยู่บ้านนอก

ท่านเป็นผู้มีความสามารถเก่งงานหลาย ๆ ด้าน
ท่านเป็นนักอภิวัฒน์โดยแท้จริง ท่านได้เข้าไป
เปลี่ยนแปลงแก้ไขงานตามกระทรวงต่าง ๆ โดยได้
วางพื้นฐานการทำงาน เช่น เมื่อเข้ารับตำแหน่ง
รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ ท่านได้แก้ไข
สนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับประเทศต่าง ๆ ได้สำเร็จ
เมื่อเป็นรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง ท่านได้แก้ไขระบบ
ภาษีที่ไม่เป็นธรรม และออกกฎหมายประมวลรัษฎากร

ท่านเป็นผู้สร้างคน และรู้จักใช้คนให้เหมาะสมกับ
ความรู้ความสามารถ

ท่านเป็นผู้มีอุดมการณ์ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล
ตัวท่านเองเป็นตัวอย่างอันดีที่แสดงให้เห็นถึงความขยัน
ท่านทำงานตลอดเวลา ทำงานได้ทุกอย่างทำอย่างดี
ที่สุด เพื่อประโยชน์ของประชาชน ที่สำคัญคือ ท่าน
ไม่กิน ไม่โกง ไม่โลก ไม่สะสมสมบัติ แม้แต่
ทรัพย์สินส่วนตัว เช่น โรงพิมพ์ของท่าน ท่านยัง
ยกให้ธรรมศาสตร์ ทำให้เราต้องถามตัวเองว่า “คน
อย่างนี้มีด้วยหรือ?” ท่านช่างประเสริฐเหลือเกิน
ท่านเป็นทั้งครูเป็นพ่อพระ พวกเราได้อาศัยสิ่งที่ท่าน
ก่อตั้งขึ้นมานี้ ทำให้พวกเราหลาย ๆ คนได้มีโอกาส
เกิดมามีตัวตนที่ทำประโยชน์ต่อสังคม ถ้าไม่มี
ธรรมศาสตร์หลาย ๆ คนก็คงไม่มีโอกาสเช่นนี้

งานเรื่อง “เสรีไทย” ที่ท่านเป็นผู้นำคน
สำคัญในประเทศไทย เมื่อเสร็จสิ้นภารกิจ ท่านห้าม
มิให้ผู้ใดเอาไปอ้างเพื่อเรียกร้องผลตอบแทนใด ๆ
ท่านต้องการให้ทุกคนตระหนักว่าสิ่งที่ทำไปนั้นเพื่อ
ชาติบ้านเมืองแท้ ๆ ต้องไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ
เมื่อจบก็ต้องจบ ให้กลับไปเล่าเรียนต่อ

ท่านเป็นผู้ริเริ่มให้ก่อตั้ง “ชมรม ต.ม.ธ.ก.”
เมื่อมีอดีตนักศึกษาธรรมศาสตร์ไปเยี่ยมเยียนท่าน
ท่านมักจะถามเสมอ ๆ ว่า เป็นรุ่นไหน ท่านมีความ
ผูกพันกับนักศึกษารุ่นแรก ๆ มาก ท่านเป็นผู้แนะนำ
ให้นักศึกษา ต.ม.ธ.ก. รวมตัวกันก่อตั้งเป็นชมรม
เพื่อจะได้ทำงานให้ชาติบ้านเมือง แสดงถึงความ
ห่วงใยที่ท่านมีต่อชาติบ้านเมืองตลอดเวลา

การดำเนินการเสนอชื่อท่านปรีดีให้ UNESCO ประกาศยกย่องเป็น บุคคลสำคัญของโลก

ชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ ร่วมประชุมกันเพื่อ
ปรึกษาหารือเรื่องการจัดงานเนื่องในวาระครบรอบ 100
ปี ชาตกาลท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่ประชุม
เห็นควรจัดงานเฉลิมฉลองเพื่อรำลึกถึงเกียรติคุณ
คุณงามความดีที่ท่านได้กระทำไว้ต่อเมืองไทย และควร

จะเผยแพร่ไปให้ประชาคมโลกได้รับทราบด้วย โดย
การเสนอชื่อท่านให้ UNESCO ประกาศยอมรับว่า
เป็นบุคคลสำคัญของโลก ต.ม.ธ.ก. เป็นผู้จุด
ประกายความคิดนี้ โดยเสนอให้มหาวิทยาลัยธรรม-
ศาสตร์ที่ท่านเป็นผู้ก่อตั้งขึ้นมานี้ให้เป็นผู้ดำเนินการ
ประธานชมรมฯ จึงมีหนังสือถึงอธิการบดี มธ. ขอ
ให้มหาวิทยาลัยพิจารณาดำเนินการเรื่องเสนอต่อรัฐบาล
มธ. เห็นด้วยและมีมติให้มีการจัดงานเฉลิมฉลอง
อย่างยิ่งใหญ่โดยขอให้ท่านนายกรัฐมนตรีเป็นประ-
ธานจัดงาน และแต่งตั้งคณะกรรมการเตรียมการ
ฝ่ายต่าง ๆ โดยมีผมร่วมเป็นกรรมการด้วยผู้หนึ่งใน
คณะกรรมการเตรียมงานเชิดชูเกียรติ ศาสตราจารย์
ดร.ปรีดี พนมยงค์ และได้รับแต่งตั้งเป็นประธาน
อนุกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อท่านปรีดีต่อองค์การ
ศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ
(UNESCO) เราได้ทำเรื่องถึงกระทรวงศึกษาธิการให้
เสนอชื่อท่านปรีดี เพราะกระทรวงศึกษาธิการเป็น
กรรมการใน UNESCO ของไทยโดยตำแหน่ง ใน
ขณะที่ มธ. ทำเรื่องเสนอผ่านทบวงมหาวิทยาลัย
และยังมีท่านประธานรัฐสภาที่เสนอร่วมด้วย

ในครั้งนั้นประเทศไทยได้เสนอไป 2 ชื่อ คือ
สมเด็จพระเจ้า และท่านปรีดี เนื่องจากในปีนี้เป็นปีแรกที่
UNESCO กำหนดกฎเกณฑ์การพิจารณาเข้มงวด
กวดขันขึ้นมาก จึงทำให้ในวาระแรกชื่อของท่านปรีดี
ตกไป เพราะคำอธิบายของเราไม่ชัดเจนคงเหลือแต่
พระนามของสมเด็จพระเจ้า มธ. ได้รับทราบมาอย่าง
เป็นการภายในจากฝรั่งเศส มีการปรึกษาหารือกัน
ในหมู่คณะอนุกรรมการซึ่งผมเป็นประธานอยู่ และ
เห็นควรขอเข้าพบเพื่อชี้แจงต่อท่านนายกฯ ชวน ถึง
ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อขอหนังสือยืนยันจากท่านนายกฯ
ให้ส่งไปถึงผู้อำนวยการใหญ่ UNESCO ณ กรุงปารีส

ท่านนายกฯ พร้อมให้ความช่วยเหลือ ภายใต้
หลักการที่ว่า “ควรจะได้รับทั้ง 2” ผมเป็นผู้นำสาร
ของท่านนายกฯ ไปมอบให้เอกอัครราชทูตไทย
ประจำประเทศฝรั่งเศส คือ ดร.เดช บุญาค เพื่อ
ส่งต่อไปผู้อำนวยการใหญ่ยูเนสโก เมื่อรายงานของ
คณะกรรมการกลั่นกรองส่งเข้าคณะกรรมการใหญ่ก็
ไม่มีชื่อท่านปรีดี ผมจึงเรียนต่อ ศ.ดร. อุดล
วิเชียรเจริญ กรรมการบริหารท่านหนึ่งในยูเนสโก
เพื่อขอเข้าไปชี้แจงในที่ประชุมคณะกรรมการบริหาร
ยูเนสโกเพื่อมีวาระนี้เข้าที่ประชุม ซึ่งก็ได้รับอนุญาต
ให้เข้าไปชี้แจงได้ภายในเวลา 5 นาที ผมจึงชี้แจง
ถึงความเหมาะสมของท่านปรีดีที่สมควรจะได้รับ
การยกย่องเป็นบุคคลสำคัญของโลก และได้เรียกร้อง
ให้คณะกรรมการกลั่นกรองพิจารณาทบทวนมติ และ
เพิ่มชื่อของท่านปรีดี พนมยงค์ เข้าไปใหม่

ในกรณีไม่มีชื่อของท่านปรีดี ทราบว่าได้มี
การทักท้วงมาจากบุคคลในประเทศไทยถึงความไม่
เหมาะสม แต่การทักท้วงนี้ไม่ควรได้รับการพิจารณา
เพราะรัฐบาลไทยเป็นผู้เสนอและถูกต้องตามกระบวน
การทุกอย่าง โดยมีสารจากท่านนายกรัฐมนตรียืนยัน
มาอีกครั้งหนึ่ง ด้วยประเทศไทยเป็นประชาธิปไตย
ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ
ใครจะมาทักท้วงไม่ได้

ท่านประธานที่ประชุมจึงขอให้คณะกรรมการ
พิจารณาใหม่ โดยฟังคำชี้แจงในวันนั้นประกอบ
พิจารณา เมื่อมีการประชุมใหม่ ชื่อของท่านปรีดีก็
ผ่านการพิจารณา โดยสมเด็จพระเจ้า อยู่ในอันดับที่ 19
ท่านปรีดีอยู่อันดับที่ 20 มีการประกาศเป็นทางการ
เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2542

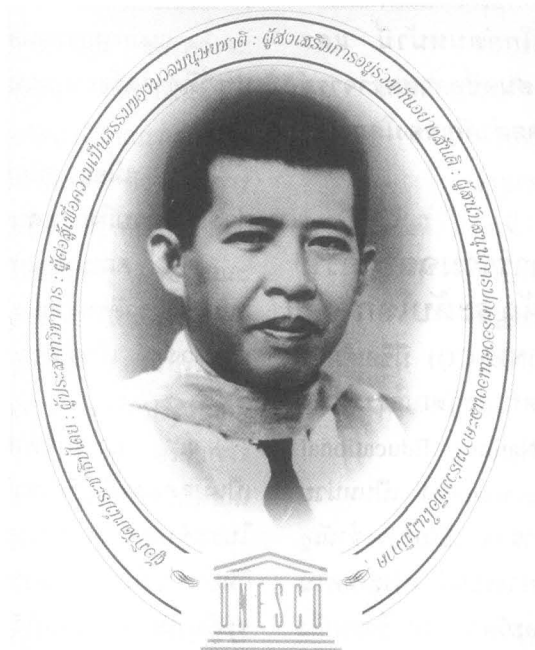
ดังนั้นจึงจะจัดงานเฉลิมฉลอง 100 ปีชาตกาล
ของท่านปรีดี ในปีนี้อย่างยิ่งใหญ่

**“ปริญญานิพนธ์ที่มอบให้ท่าน เปรียบประดุจเพียงแต่ยื่นกุญแจให้เท่านั้น ขอให้ท่าน
นำกุญแจนั้นไปไขคลังมหาศาลแห่งความรู้ของมนุษยชาติที่ได้สะสมมา และกำลัง
พัฒนาอยู่ในทุกวันนี้ และกำลังจะพัฒนาต่อไปในอนาคต”**

**(คำปราศรัยของนายปรีดี พนมยงค์ ต่อธรรมศาสตร์บัณฑิตและเนติบัณฑิต นักสันติภาพ
ที่ได้มาเยี่ยม ณ บ้านพักชานกรุงปารีส 28 กรกฎาคม 2514)**

องค์การยูเนสโกกับการยกย่อง รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญของโลก ในวาระเฉลิมฉลองครบรอบ 100 ปี ชาตกาล

สุภาภรณ์ ขาวสำอาง *

ศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พนมยงค์
บุคคลสำคัญของโลก
ในวาระเฉลิมฉลองครบรอบ 100 ปี ชาตกาล

ยูเนสโกประกาศยกย่องสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และนายปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญของโลก โดยองค์การยูเนสโกในการประชุมใหญ่สามัญครั้งที่ 30 ประจำปี พ.ศ. 2542 เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2542 ณ สำนักงานใหญ่ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส มีมติให้ประกาศยกย่องสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระครบรอบ 100 ปี พระราชสมภพ และนายปรีดี พนมยงค์ (รัฐบุรุษอาวุโส) ในวาระครบรอบ 100 ปีชาตกาล เป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติอันยิ่งใหญ่ของโลกที่องค์การยูเนสโก จะเข้าร่วมฉลองกับรัฐบาลไทยในวาระครบรอบ 100 ปีชาตกาลของทั้งสองท่านในปี ค.ศ. 2000-2001

* บรรณารักษ์ชำนาญการ 6 หัวหน้าหอสมุดปรีดี พนมยงค์ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำหรับนายปรีดี พนมยงค์ ยูเนสโกได้จารึกชื่อเป็นบุคคลสำคัญของโลกในวาระเฉลิมฉลองครบรอบ 100 ปี ชาตกาล ที่จะมีขึ้นในเดือนพฤษภาคม 2543 ด้วยผลงานด้านการศึกษา ประชาธิปไตย สันติภาพ และความพยายามในการที่จะสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอกราช และการรวมกลุ่มในประเทศอาเซียนซึ่งเป็นที่ยอมรับระดับโลก

บทความนี้จะใคร่เสนอประวัติความเป็นมาของยูเนสโกและวิธีประกาศรับรองบุคคล หรือเหตุการณ์สำคัญของโลก รวมถึงความเป็นมาและลำดับบุคคลสำคัญของไทย ซึ่งเคยได้รับการยกย่องจากองค์การยูเนสโกก่อนหน้านี้ และขั้นตอนการดำเนินการขอเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญของโลก

องค์การยูเนสโกและการร่วมฉลองครบรอบวันเกิดบุคคลสำคัญระดับโลก

องค์การยูเนสโก (UNESCO) มีชื่อเต็มว่า “องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ” (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization) เป็นหน่วยงานหนึ่งในเครือของสหประชาชาติ เป็นทบวงชำนาญพิเศษซึ่งส่งเสริมและดำเนินการระหว่างประเทศในด้านการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงการสื่อสารและการอนุรักษ์ต่าง ๆ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและที่เป็นมรดกโลก

องค์การยูเนสโกตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1946 มีสำนักงานใหญ่เป็นสำนักงานที่ตั้งถาวรอยู่ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส มีประเทศสมาชิกถึง 186 ประเทศ มีผู้อำนวยการใหญ่ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการบริหาร เป็นผู้บริหารสูงสุดขององค์การ คณะกรรมการประกอบด้วยประเทศสมาชิก 58 ประเทศ ได้รับการคัดเลือกถาวรเปลี่ยนกันมาทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดนโยบายดำเนินการและอนุมัติงบประมาณ

ทุกสองปีองค์การยูเนสโกจะมีหนังสือถึงประเทศสมาชิกเชิญให้เสนอการเฉลิมฉลองวันครบรอบวันเกิดหรือวันเสียชีวิตของบุคคลสำคัญและเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่จะมีขึ้นในระดับชาติของประเทศนั้น ๆ ที่ประสงค์จะขอให้องค์การยูเนสโกเข้าร่วมในการเฉลิมฉลองด้วยในรอบ 2 ปีต่อไปข้างหน้า โดยบทบาท อุดมการณ์ หรือผลงานของบุคคลก็ดี เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ก็ดี จะต้องเกี่ยวข้องหรืออยู่ในกรอบอุดมการณ์และภาระหน้าที่ของยูเนสโก โดยจะต้องเสนอตามเงื่อนไข วิธีการ และภายในเวลาที่กำหนด

แนวทางการเสนอชื่อบุคคลสำคัญและเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ของประเทศไทยไปยังยูเนสโก มีขั้นตอนดังนี้

1. เมื่อยูเนสโกมีหนังสือเวียนแจ้งให้ประเทศต่าง ๆ ทราบถึงการเสนอชื่อภายในเวลาที่กำหนด

2. คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา สหประชาชาติของไทย ได้เห็นชอบให้คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เป็นผู้พิจารณาเสนอชื่อโดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

2.1 บุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อจะต้องเป็นบุคคลสำคัญของชาติที่มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในระดับสากลเพื่อการพัฒนางานด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม หรือสื่อสารมวลชน โดยจะต้องมีอายุครบรอบวันเกิด หรือวันตายนับเป็นศตวรรษหรือมากกว่าขึ้นไป เช่น ครบหนึ่งร้อยปี สองร้อยปี สามร้อยปี เป็นต้น

2.2 เป็นเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่จะเป็นอนุสรณ์ของชาติและต้องเป็นเหตุการณ์สำคัญที่นับเป็นศตวรรษหรือมากกว่าขึ้นไป เช่น ครบหนึ่งร้อยปี สองร้อยปี สามร้อยปี เป็นต้น

3. การเสนอชื่อบุคคลสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญของชาตินี้ เป็นการเสนอเพื่อให้ยูเนสโกบรรจุลงในปฏิทินการครบรอบวันเกิดหรือวันตายของบุคคลสำคัญและเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งจะส่งเวียนไปยังประเทศสมาชิกต่าง ๆ ของยูเนสโกทั่วโลก

ทั้งนี้เพื่อเชิญชวนให้ประเทศสมาชิกได้ร่วมการเฉลิมฉลองนั้น อันจะก่อให้เกิดความคุ้นเคยซึ่งกันและกัน ในบรรดาประเทศสมาชิกโดยอาศัยบุคคลสำคัญและเหตุการณ์สำคัญระดับชาติเป็นสื่อกลาง

4. ประเทศสมาชิกยูเนสโกที่ได้เสนอชื่อบุคคลสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไปยังยูเนสโก เพื่อบรรจุไว้ในปฏิทินรายชื่อบุคคลสำคัญและเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในด้านการศึกษ วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรมและสื่อสารมวลชน ควรจะได้จัดกิจกรรมเฉลิมฉลองในระดับชาติด้วย

5. รูปแบบให้เป็นไปตามตัวอย่าง หรืออย่างน้อยจะต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับการติดต่อ และควรจะต้องมีการบรรยายเกี่ยวกับบุคคลและเหตุการณ์นั้น ๆ อย่างสั้น ๆ เป็นภาษาอังกฤษจัดส่งให้คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาฯ สหประชาชาติภายในเวลาที่กำหนด

6. คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาฯ สหประชาชาติรวบรวมรายชื่อบุคคลสำคัญและเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่ผ่านความเห็นชอบจากฝ่ายเรียบร้อยแล้ว ให้คณะกรรมการแห่งชาติฯ ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน พิจารณาให้ความเห็นก่อนแจ้งไปยังยูเนสโกต่อไป

ลำดับบุคคลสำคัญของไทยซึ่งเคยได้รับการยกย่องจากยูเนสโก

รัฐบาลไทยโดยคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาฯ สหประชาชาติ กระทรวงศึกษาธิการได้เสนอบุคคลผู้มีผลงานดีเด่น และยูเนสโกได้ประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติมาแล้วตามลำดับ ดังนี้

ครั้งที่ 1 วันที่ 21 มิถุนายน 2505 ฉลองครบรอบ 100 ปีวันประสูติ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

ครั้งที่ 2 วันที่ 28 เมษายน 2506 ฉลองครบรอบ 100 ปีวันประสูติ

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ครั้งที่ 3 วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2511 ฉลองครบรอบ 200 ปีวันพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ครั้งที่ 4 วันที่ 1 มกราคม 2524 ฉลองครบรอบ 100 ปีวันพระราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ครั้งที่ 5 วันที่ 26 มิถุนายน 2529 ฉลองครบรอบ 200 ปีเกิด กวีเอกสุนทรภู่

ครั้งที่ 6 วันที่ 14 ธันวาคม 2531 ฉลองครบรอบ 100 ปีเกิด พระยาอนุมานราชธน

ครั้งที่ 7 วันที่ 11 ธันวาคม 2533 ฉลองครบรอบ 200 ปีวันประสูติ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

ครั้งที่ 8 วันที่ 25 สิงหาคม 2534 ฉลองครบรอบ 100 ปีวันประสูติ พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงศ์ประพันธ์

ครั้งที่ 9 วันที่ 1 มกราคม 2535 ฉลองครบรอบ 100 ปีวันพระราชสมภพ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

ครั้งที่ 10 วันที่ 11 พฤษภาคม 2543 ฉลองครบรอบ 100 ปีรัฐบุรุษอาวุโสนายปรีดี พนมยงค์

วันที่ 21 ตุลาคม 2543 ฉลองครบรอบ 100 ปีวันคล้ายวันพระราชสมภพ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

รัฐบาลไทยเป็นผู้เสนอการเฉลิมฉลองครบหนึ่งร้อยปีวันพระราชสมภพของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และการเฉลิมฉลองหนึ่งร้อยปีชาติกาล

ของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ไปยังองค์การยูเนสโก เพื่อขอให้บรรจุไว้ในปฏิทินการเฉลิมฉลองปูชนียบุคคล และเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่ยูเนสโกจะเข้าร่วมในการเฉลิมฉลองด้วยในปี ค.ศ. 2000 และ ค.ศ. 2001 ทั้งนี้โดยมีมติคณะรัฐมนตรี ในกรณีของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดีนั้น เสนอโดยกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งเห็นชอบตามคำขอของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งได้รับการจัดปรกาศในวาระเริ่มแรกจากชมรมศิษย์เก่าเตรียมปริญญาแห่งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

ลำดับเหตุการณ์ วิธีการและขั้นตอนการเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์

21 ตุลาคม 2538 คุณดุษฎี พนมยงค์ มีหนังสือถึงชมรม ต.ม.ธ.ก. ให้ทำเรื่องขอให้ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็น “บุคคลดีเด่นในรอบ 100 ปีขององค์การสหประชาชาติ”

ที่ประชุมคณะกรรมการบริหารชมรม ต.ม.ธ.ก. พิจารณาแล้วเห็นว่าควรให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นผู้ดำเนินการ ชมรมฯ เป็นเพียง “ผู้จุดชนวน”

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยศาสตราจารย์ คุณหญิงนงเยาว์ ชัยเสรี นายกสภามหาวิทยาลัย มีคำสั่งที่ 27/2539 ลงวันที่ 11 มกราคม 2539 แต่งตั้งคณะกรรมการเตรียมงานเชิดชูเกียรติ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ในโอกาสครบรอบ 100 ปีชาตกาลโดยนายกสภามหาวิทยาลัยเป็นประธานฯ และมีคำสั่งที่ 322/2539 ลงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2539 แต่งตั้งคณะกรรมการสาขาอีก 4 คณะ คือ

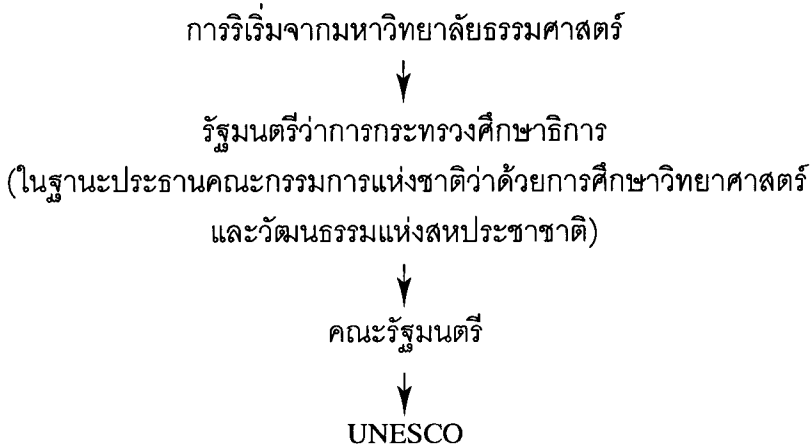
1. คณะอนุกรรมการศึกษาวิจัยและประมวลผลงาน
2. คณะอนุกรรมการดำเนินการเสนอชื่อต่อองค์การยูเนสโก
3. คณะอนุกรรมการทำเหรียญทองฉลอง 100 ปีชาตกาล
4. คณะอนุกรรมการการเงินและการจัดหาทุน

โครงการเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การยูเนสโก เพื่อขอให้ยูเนสโกบรรจุชื่อไว้ในปฏิทินการเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญและเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ (Anniversaries of Great Personalities and Important Historic Events) เนื่องในโอกาสครบรอบ 100 ปีชาตกาลโดยมีนายวิเชียร วัฒนคุณ เป็นผู้รับผิดชอบโครงการและมีคณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อนายปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ดังมีรายนามต่อไปนี้

1. นายวิเชียร วัฒนคุณ
ประธานอนุกรรมการ
2. ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ
อนุกรรมการ
3. รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
อนุกรรมการ
4. อธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ
กระทรวงการต่างประเทศ
อนุกรรมการ
5. รองอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อนุกรรมการ
6. ผู้อำนวยการกองสัมพันธ์ต่างประเทศ
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
อนุกรรมการ
7. ผู้อำนวยการกองการสังคม
กรมองค์การระหว่างประเทศ
กระทรวงการต่างประเทศ
อนุกรรมการ
8. ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์
อนุกรรมการ
9. นายกสมาคมธรรมศาสตร์
ในพระบรมราชูปถัมภ์
อนุกรรมการ
10. นายพนม เอี่ยมประยูร
อนุกรรมการ

11. นายประณิต ภูมิถาวร
อนุกรรมการและเลขานุการ
12. นางสาวสุทธิลักษณ์ จงอุดมสุข
อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

การเสนอชื่อมีขั้นตอนดังนี้

โดยปกติจะมีการประชุมพิจารณา 2 ปีต่อครั้ง โดยที่ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ จะครบรอบ 100 ปีชาตกาล ในปี พ.ศ. 2543 จึงต้องเสนอให้พิจารณาก่อนในปี 2540 หรือ 2542 ในปีเดียวกันประเทศหนึ่ง ๆ อาจจะเสนอชื่อบุคคลที่เห็นสมควรมากกว่า 1 ชื่อก็ได้

การดำเนินการ ภายหลังที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้รับหนังสือของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ ทม 0701/3366 ลงวันที่ 7 มิถุนายน 2539 เรื่องการฉลองครบรอบ 100 ปีชาตกาลของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ แล้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้มีหนังสือที่ ศธ 0206/19189 ลงวันที่ 24 ธันวาคม 2539 แจ้งให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดทำโครงการเฉลิมฉลองระดับชาติส่งไปประกอบการพิจารณา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีหนังสือที่ ทม 0701/754 ลงวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2540 จัดส่งชีวประวัติ

และผลงานของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ที่จัดทำ (พร้อมคำแปลเป็นภาษาอังกฤษ) และโครงการเฉลิมฉลอง 100 ปี (พร้อมคำแปลภาษาอังกฤษ) ส่งไปเพื่อดำเนินการต่อไป

นอกจากความเคลื่อนไหวขององค์กรต่าง ๆ ข้างต้นแล้ว นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา ประธานรัฐสภาได้มีหนังสือลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2540 ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ขอให้ดำเนินการเสนอชื่อรัฐบุรุษอาวุโส เพื่อให้องค์การยูเนสโกประกาศเกียรติคุณ เข้าหาหรือในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี

ผลการประชุมรัฐมนตรี (รัฐบาลพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ) เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2540 ให้ความเห็นชอบตามที่กระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัยเสนอ ทั้งนี้เนื่องจากวันที่ 11 พฤษภาคม 2543 จะเป็นวาระครบรอบชาตกาล 100 ปีของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ผู้ซึ่ง

ประกอบคุณงามความดีอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ส่งเสริมและปลูกฝังจิตสำนึกในด้านการศึกษา สันติภาพ ตลอดจนประชาธิปไตยแก่ชาวไทยและชาวโลก และเป็นผู้ที่ได้สร้างคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติและราษฎรไทย โดยได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต กล้าหาญเสียสละ ในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน รัฐบุรุษอาวุโส นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการคลัง และเลขาธิการคนแรกของสภาผู้แทนราษฎร อันจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนของชาติที่จะทำนุบำรุงบ้านเมืองต่อไป

การดำเนินงานของคณะกรรมการทุกคณะภายใต้ชื่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้รับการสนับสนุนจากทุกหน่วยงาน จนเรื่องการเสนอชื่อจบลงด้วยการส่งคำขอไปยังองค์การยูเนสโกเมื่อ 30 กันยายน 2540 ยูเนสโกแจ้งว่าจะนำเข้าที่ประชุมพิจารณาครั้งที่ 156 ซึ่งคาดว่าจะมีขึ้นประมาณตุลาคม 2542

แม้จะมีกระแสต่อต้าน แต่ลูกโคมมิได้หวั่นไหว กลับรับประชาสัมพันธ์โดยแผ่นพับ จัดประกวดโคลงกลอน เรียงความ สัมมนา

ต่อมากลางปี พ.ศ. 2541 มีการเสนอชื่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เป็นบุคคลดีเด่นในรอบ 100 ปี ไปยังยูเนสโก มีกระแสต่อต้าน ดร.ปรีดี อีก กล่าวหาว่าแข่งบาร์มี จะให้ถอนชื่อออก และพยายามเบี่ยงเบนการพิจารณาว่า ชาติเดียวกันจะส่งชื่อได้คนเดียว กระแสให้ถอนชื่อมีมากขึ้น ๆ ทำให้ผู้สนับสนุนทั้งในและนอกประเทศลังเลใจ แต่ด้วยพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสผ่านทูตว่าพระองค์ท่านไม่มีอคติกับ ดร.ปรีดี ทำให้กระแสคัดค้านเงียบลง

การพิจารณาในวาระแรกของยูเนสโก โดยปกติที่ผ่านมาจะมีความสำคัญอยู่ที่การพิจารณาของคณะกรรมการบริหารซึ่งประกอบด้วยประเทศสมาชิก 58 ประเทศในปัจจุบัน สำหรับปีนี้ ยูเนสโกโดย

คณะกรรมการบริหารได้วางกฎเกณฑ์และวิธีการที่เข้มงวดว่าการคัดเลือกจะต้องอยู่ในกฎเกณฑ์ที่วางไว้อย่างเคร่งครัด โดยเน้นว่าจะต้องอยู่ในกรอบอุดมการณ์และภารกิจของยูเนสโกด้านการศึกษาวิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ หรือ การสื่อสาร และจะต้องมีส่วนในการส่งเสริมความสัมพันธ์ของปวงชน สันติภาพ และความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน การเฉลิมฉลองจะต้องสะท้อนถึงอุดมการณ์ คุณค่า และวัฒนธรรมต่าง ๆ

วิธีการที่คณะกรรมการกลั่นกรองซึ่งประกอบด้วย เจ้าหน้าที่บริหารระดับอาวุโสขององค์การฯ ที่ จะพิจารณากลั่นกรองคัดเลือกจากจำนวนที่มีการเสนอมาทั้งหมดในปีเดียวกันนี้มีประเทศต่าง ๆ เสนอเข้ามาถึง 107 ราย ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการกลั่นกรองเพียง 58 ราย เพื่อเสนอให้คณะกรรมการบริหารพิจารณา

เมื่อเรื่องไปถึงคณะกรรมการบริหารในวาระแรกปรากฏว่ามีเพียง 51 รายเท่านั้น ที่คณะกรรมการกลั่นกรองเสนอผ่านผู้อำนวยการใหญ่ขึ้นมา และไม่มีชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ คงมีแต่พระนามของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเท่านั้น ลูกโคมและผู้สนับสนุนการเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่างสงสัยว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น การเสนอเรื่องไปผิดขั้นตอนหรืออย่างไร

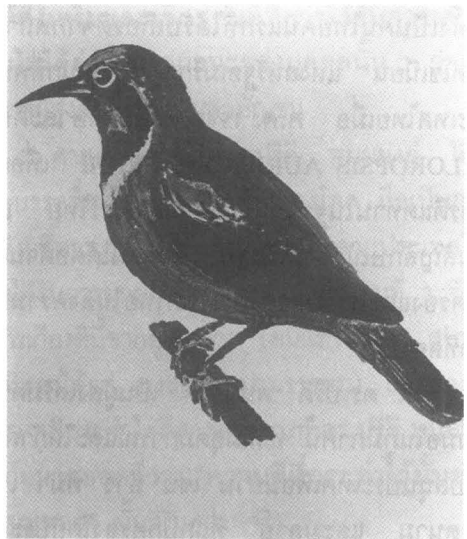
อย่างไรก็ตามตราใบที่ยูเนสโกยังไม่ประกาศเป็นทางการ ยังต้องผ่านการพิจารณาของที่ประชุมใหญ่อีก 2 อาทิตย์ข้างหน้า ลูกเหลียงแดงต่างต้องสู้ แม้จะเป็นวินาทีสุดท้าย

เวลาเหลืออีกเพียง 2 อาทิตย์ ทีมงานการเสนอชื่อท่านผู้ประศาสน์การเข้าพบนายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย เพื่อให้รัฐบาลไทยออกหนังสือยืนยันถึงยูเนสโกว่ารัฐบาลไทยสนับสนุนทั้ง 2 คน มิใช่คนเดียว ด้วยความร่วมมือจากคณะทูตไทย ณ กรุงปารีส และการสนับสนุนจากบรรดาชาติสมาชิกยูเนสโก อันมี บราซิล ฝรั่งเศส จีน เวียดนาม ญี่ปุ่น ฯลฯ ผลักดันจนไทยได้รับโอกาสให้ผู้แทนรัฐบาลไทย

ดร.วิเชียร วัฒนคุณ เพียงคนเดียวเข้าแถวในที่ประชุมคณะกรรมการบริหาร (Executive Board) โดยใช้เวลาเพียง 5 นาที มีหลายประเทศได้ทำตามประเทศไทย คือ ได้ร้องเรียนทำนองเดียวกัน และมีสิบห้าประเทศได้กล่าวแถลงสนับสนุนการร้องเรียนของไทย คือ ฝรั่งเศส อังกฤษ รัสเซีย จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ บราซิล ยูเครน สาธารณรัฐเชก ไฮติ ซามัว บาบาสโต สโรวักเกีย ปากีสถาน และอาร์เจนตินา ผู้แทนไทยใช้เวลา 7 นาทีแถลงในที่ประชุม โดยโจมตีการทำงานของคณะอนุกรรมการคัดสรรกลั่นกรอง (Intersectoral Committee) และผู้อำนวยการใหญ่ (Director General) ว่าออกหลักเกณฑ์การพิจารณาและระเบียบการดำเนินงานใหม่โดยไม่ให้เวลาบรรดาสมาชิกทำความเข้าใจได้ทัน ประเทศไทยขอให้กองเลขาจัดการรายชื่อประเทศที่ไม่ได้รับการพิจารณาด้วยเหตุประการใดแจกจ่ายยังบรรดาสมาชิกให้ทันเวลาก่อนการประชุมใหญ่ (General Conference)

จากนั้น ดร.วิเชียร วัฒนคุณ ได้ชี้แจงประเด็นสำคัญให้เข้าหลักเกณฑ์ที่ยูเนสโกต้องการ โดยกล่าวถึงความเหมาะสมของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ที่สมควรจะได้รับยกย่องเป็นบุคคลสำคัญของโลก โดยหลักใหญ่ ๆ 3 ข้อคือ

1. ด้านการศึกษา ท่านได้ทำประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อประเทศไทย โดยก่อตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกของเมืองไทยที่เปิดโอกาสและส่งเสริมให้ข้าราชการและประชาชนแสวงหาความรู้ในระดับสูงได้อย่างแพร่หลาย ทำให้ประเทศไทยมีบุคลากรที่มีความสามารถและมีอุดมการณ์ เมื่อจบการศึกษาสามารถรับใช้ประเทศชาติและสังคมเป็นที่ประจักษ์กันทั่วไป ปัจจุบันมหาวิทยาลัยแห่งนี้เป็นมหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดในสองของไทยที่นานาประเทศรับรอง มีการแลกเปลี่ยนอาจารย์และนักศึกษากับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ มีนักศึกษาจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาศึกษาเป็น

ท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นคนไทยคนแรกที่ได้รับเกียรติจากสถาบันสมิธโซเนียนแห่งสหรัฐอเมริกา ให้ชื่อนกที่พบ ณ ดอยอ่างขางหรือดอยอินทนนท์ เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ. 1928
ในฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทยเป็นภาษาละตินว่า
"CHLOROPSIS AURIFRONS PRIDII"

จำนวนไม่น้อย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้สร้างบุคคลชั้นนำและเป็นผู้นำในการธำรงไว้ซึ่งประชาธิปไตย ความยุติธรรมในสังคม และสิทธิมนุษยชน ผลิตภัณฑ์ผู้มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ เช่น นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน ศาสตราจารย์ ดร.อดุล วิเชียรเจริญ ผู้เป็นคณะกรรมการท่านหนึ่งของยูเนสโก เป็นศิษย์เก่า เคยเป็นผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดังนั้นท่านจึงไม่อยู่ในฐานะที่จะพูดอะไรได้มากนัก จึงมีผู้แทนมาชี้แจง และ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นอธิการบดีคนแรกของมหาวิทยาลัยในชื่อของผู้ประศาสน์การ

2. ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นนักมนุษยชาติ ผู้ไม่สันติ สนับสนุนเสรีภาพ อิสระภาพ ต่อสู้เพื่อความยุติธรรมของสังคม ทำให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ชื่อว่าเป็นจุดแห่งการปกป้องเสรีภาพและประชาธิปไตยของไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงทุกวันนี้

อีกทั้งเป็นคนไทยคนแรกที่ได้รับเกียรติจากสถาบันสมิทโซเนียน แห่งสหรัฐอเมริกา ให้ชื่อนกที่พบในประเทศไทยเมื่อ ค.ศ. 1948 เป็นภาษาละตินว่า CHLOROPSIS AURIFRONS PRIDII เพื่อเป็นเกียรติแด่ท่านในฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทย และเป็นสัญลักษณ์แห่งเสรีภาพ ซึ่งท่านได้ต่อต้านการยึดครองและครอบครองประเทศไทยในสงครามโลกครั้งที่สอง

3. ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ส่งเสริมความร่วมมือในภูมิภาคนี้ ท่านมีอุดมการณ์และให้กำลังใจสนับสนุนประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาว พม่า เขมร เวียดนาม และมลายู ที่ถูกปกครองโดยประเทศมหาอำนาจตะวันตกเพื่อให้ได้รับเสรีภาพ โดยมีแนวคิดจะก่อตั้งสันนิบาตประชาชาติเอเชียอาคเนย์ League of Southeast Asian Nations ตั้งแต่ในสมัยนั้น แต่ยังไม่ทันได้ก่อตั้ง ท่านก็ต้องอพยพลี้ภัยไปต่างประเทศ และแนวความคิดนี้กลายมาเป็น “สมาคมอาเซียน” ในปัจจุบัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าอุดมการณ์และความสำเร็จของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ สอดคล้องอย่างมากกับอุดมการณ์และปฏิบัติการของยูเนสโก อันเกี่ยวกับการศึกษา สังคม และมนุษยวิทยา

ถ้อยแถลงอันชัดเจนในการชี้แจงของ ดร.วิเชียร วัฒนคุณ (ต.ม.ธ.ก.รุ่น 7) ศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม อดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศญี่ปุ่นและฝรั่งเศส และประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) แสดงถึงความมานะพยายามในอันที่จะเผชิญและต่อสู้กับกลุ่มต่อต้าน ซึ่งพยายามให้รัฐบาลถอนการเสนอชื่อ การพลิกสถานการณ์จากความล้มเหลวมาเป็นความสำเร็จ แสดงถึงความสามารถสูงของนักการทูตของ ดร.วิเชียร วัฒนคุณ และความมุ่งมั่นของคณะทำงานจนประสบผลสำเร็จ

ผลก็คือหลังจากฟังคำชี้แจงของประธานคณะกรรมการกลั่นกรองแล้ว ประธานคณะกรรมการบริหารได้ขอมติที่ประชุมให้คณะกรรมการกลั่นกรองเรียกประชุมอีกครั้งหนึ่งเพื่อทบทวนมติเดิม โดยให้นำคำทักท้วง ข้อวิจารณ์และคำชี้แจงที่ได้อภิปรายกันในที่ประชุม ไปประกอบการพิจารณาแก้ไขรายการที่ได้รับการคัดเลือก เสนอคณะกรรมการบริหารอีกครั้งหนึ่งภายใน 2 วัน ผลสุดท้ายคณะกรรมการกลั่นกรองได้เพิ่มรายการอีก 7 รายการ จึงทำให้ชื่อของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ผ่านไปยังคณะกรรมการบริหาร ซึ่งได้พิจารณาเห็นชอบเป็นเอกฉันท์เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2542 และในวันที่ 30 ตุลาคม 2542 ที่ประชุมใหญ่ ได้ประกาศว่า

“...ให้จารึกพระนามสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ลงปูมการเฉลิมฉลองครบรอบร้อยปีของบุคคลผู้โดดเด่นและยิ่งใหญ่ กับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์บรรจุไว้ในปฏิทินกิจกรรมขององค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติสำหรับปี 2000”

(“List of Anniversaries of Great Personalities and Historic Events in the UNESCO Calendar of Activities in the year 2000”)

และมีการประกาศเป็นทางการเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2542

การที่ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้รับการยกย่องจากยูเนสโกให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก ในวาระเฉลิมฉลองครบรอบ 100 ปีชาตกาล ซึ่งผ่านการพิจารณาทั้ง 3 ขั้นตอนคือ อนุกรรมการกลั่นกรอง (Intersectoral Committee) คณะกรรมการบริหาร (Executive Board) และการพิจารณาของที่ประชุมใหญ่ยูเนสโก (General Conference) ซึ่งได้คัดเลือกจาก 107 ชื่อทั่วโลก เหลือเพียง 58 ชื่อ แบ่งเป็นบุคคลสำคัญ 44 ชื่อ และเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ 14 ชื่อ ซึ่งพระนามของสมเด็จพระ

พระศรีนครินทราบรมราชชนนี อยู่อันดับที่ 19 และ ชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ อยู่ในอันดับที่ 20 ได้รับการสนับสนุนแบบท่วมท้น

การที่คนไทยได้รับการยกย่องปรากฏชื่อและเกียรติคุณอยู่ในปฏิทินปฐนียบุคคลและเหตุการณ์สำคัญที่ยูเนสโกเข้าร่วมในการเฉลิมฉลองด้วยนั้น ย่อมเป็นเกียรติและชื่อเสียงของประเทศและคนไทย ทำให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักว่ามีบุคคลที่มีชื่อเสียงระดับสากลหรือระดับโลกที่นานาชาติให้การยอมรับ นับถือ รัฐบาลไทยซึ่งได้แก่รัฐบาลของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (พ.ศ. 2540) และรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (พ.ศ. 2542) ย่อมสมควรได้รับการสรรเสริญ

ที่ได้ส่งเสริมและเชิดชูคนดีที่ควรได้รับการเคารพ โดยไม่ได้คำนึงถึงสถานะของบุคคลนั้น ๆ ว่าเป็น บุคคลผู้สูงศักดิ์หรือเป็นสามัญชน

ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้รับการบรรจุชื่อเป็นบุคคลสำคัญของโลก ถือเป็นกรณีสำคัญที่สามัญชนได้รับการเสนอชื่อจากประเทศไทย โดยได้รับการยกย่องในฐานะสามัญชนคนที่ 3 ที่เคยได้รับเกียรตินี้จากยูเนสโก (คนแรกได้แก่ สุนทรภู่ คนที่สองได้แก่ พระยาอนุমানราชธนะ) และต้องนับได้ว่า คติประจำใจที่ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ยึดถือมาตลอดที่ว่า “ความดีที่กระทำไว้นั้นย่อมไม่สูญหาย” นั้นเป็นความจริง

บรรณานุกรม

ทองมา หงส์ดารมภ์. “โอโก สุจิณฺณสสุ ผลํ น นสุตติ.” จุลสารชมรม ต.ม.ธ.ก.สัมพันธ์

11, 2 พิเศษ (30 มกราคม 2543) : 5-6.

พนม เอี่ยมประยูร. “การเตรียมงานเชิดชูเกียรติ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ในโอกาส ครบ 100 ปี ชาตกาล.” ใน วันปรีดี พนมยงค์ 11 พฤษภาคม 2540, หน้า 37-46. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดงานวันปรีดี พนมยงค์, 2540.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. โครงการฉลอง 100 ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ 11 พฤษภาคม 2541 - 11 พฤษภาคม 2543. กรุงเทพฯ : 2540.

“ยูเนสโกยกย่องนายปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญของโลก ในวาระเฉลิมฉลองครบรอบ 100 ปี.” จุลสารธรรมศาสตร์ 32, 9 (ตุลาคม 2542) : 11.

วิเชียร วัฒนคุณ. “การพิจารณาขององค์การยูเนสโก เกี่ยวกับการเสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เพื่อบรรจุในปฏิทินบุคคลสำคัญของโลก ในปี ค.ศ. 2000-2001.” จุลสารชมรม ต.ม.ธ.ก.สัมพันธ์ 11, 2 พิเศษ (30 มกราคม 2543) : 3-4.

วิเชียร วัฒนคุณ. “ปรีดี พนมยงค์ กับกาลฉลอง 100 ปี แห่งชาตกาล.” ใน คีอวิญญูณเสรี ปรีดี พนมยงค์, หน้า 254-265. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

วิเชียร วัฒนคุณ. อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ยุติธรรม. สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2543.

เอกสารประกอบการพิจารณาเรื่อง การเสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็น บุคคลสำคัญระดับโลก ต่อองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.

คำแถลงของไทยโดย ศ.ดร.วิเชียร วัฒนคุณ
ในที่ประชุมคณะกรรมการบริหารขององค์การยูเนสโก ณ กรุงปารีส
เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2542

11 October 1999

Thailand (Wichian Watanakun)

Item 9.6

Mr. Chairman, Distinguished Members of the Executive Board,

I would like first of all to thank you, Sir, in giving me the floor to address this August body.

In fact, Thailand has proposed to UNESCO the nomination of the two eminent personages to the list of Anniversaries of Great Personalities and Historic Events 2000-2001. The first name is the most revered Somdet Phra Srinagarindhra the Princess Mother, the second is Professor Dr. Pridi Banomyong, the educator and humanist. We are gratified to note that our first proposal, the hundredth anniversary of the birth of Somdet Phra Srinagarindhra was included in the list of requests considered admissible by the Director General as appeared in Document 157 EX/34. However, it is at the same time deplorable that our second proposal i.e. the nomination for Professor Dr. Pridi Banomyong was not included in the list.

It is understandable that it is the first time new criteria and procedure initiated by the Executive Board has been put into effect. Our people at home could hardly follow and realise how important is the new submission form to be filled by the National Commission for UNESCO. The criteria for the selection of anniversaries and the procedure by which the role of the Intersectoral Committee is so dominant have not been given proper attention. Moreover, the procedure was not totally followed as the document containing the list of requests which has been judged by the Director-General to meet the criteria was not sent to Member States and to the Members of the Executive Board in good time before the opening of the session of the Executive Board as laid down in the procedure. You might notice also that document 157 EX/34 was dated 4 October 1999, one day only before the opening of this session. Therefore, Thailand would like to request the Secretariat to prepare a list of requests by the Member States whose requests have not been included in the list with the reasons there of, in time for distribution to the Member States at the General Conference.

With your permission, Mr.Chairman, may I present to this board our appeal that the name of Professor Dr. Pridi Banomyong should be added to the list.

First, I would like to present Pridi Banomyong as an able and farsighted educator. He

founded in Bangkok in 1934 the University of Moral and Political Sciences as an Open University giving higher education to the large part of population both in the cities and up-country and consequently became its first rector. The University later changed its name to Thammasat University and has been a leading institution in helping to promote and protect democracy, social justice, and human rights in Thailand. There have been exchanges of professors and students with foreign universities. Students from neighbouring countries also attend courses at Thammasat which has become one of the two most prestigious universities in the country. I might add however that the Thai representative in this competent body, Professor Dr. Aduel Wichiencharoen was a former student and a graduate from this University, he later became Professor and one of the top administrators of the University. In presenting an appeal to this Board on the case of the founder and former rector of this University, Professor Wichiencharoen for this reason chose to leave it to his alternate instead.

Secondly, as a humanist, Pridi Banomyong advocated peace and non-violence. At the same time, he did not succumb to power from outside. He led national resistance and rallied the nation to oppose invasion and occupation during World War II. That is why he was respected internationally and was the first Thai to be honoured by the Smithsonian Institution by naming a species of bird found in Thailand in 1945 after him as a symbol for peace. The combination of Pridi's relentless efforts to strive for social justice and to establish a meaningful democracy in Thailand was reflected in the constitution he was the architect. Universal suffrage to both men and women was thereby guaranteed as well as human rights were firmly recognised and upheld.

The third and final point I would like to mention is Pridi Banomyong was a man whose ideals were well taken and appreciated throughout the region. He furthermore supported self-determination and independence for all peoples. He even contemplated creating a South East Asian league among neighbouring nations. But a military coup forced Pridi to go into exile in 1947. His vision of a league of South East Asian nations lives on and has become a reality in what is now ASEAN. Pridi spent his later years in Paris and died here at 83. He would be 100 years old in the year 2000. His centenary celebration, already prepared on the national level, will take place next year.

Mr. Chairman, Distinguished Members of the Executive Board,

The ideals and achievements of Pridi Banomyong could largely be linked to UNESCO's ideals and missions in the field of education, social and human sciences. It would be regrettable that a centenary celebration of a personage so eminent as Pridi Banomyong is to be ignored by UNESCO. In the light of what I have just said, the Intersectoral Committee might see that it is appropriate to reconvene and reconsider its decision. May I humbly submit to the Executive Board that the hundredth anniversary of the birth of Pridi Banomyong be added to the list of celebrations of anniversaries as proposed to the Executive Board in Document 157 EX/34.

สำเนา

ที่ กต 0804/3367

กระทรวงการต่างประเทศ

ถนนศรีอยุธยา กทม. 10400

23 พฤศจิกายน 2542

เรื่อง องค์การยูเนสโกประกาศให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีและ
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญของโลก
เรียน ประธานคณะกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
ต่อองค์การยูเนสโก (ดร.วิเชียร วัฒนคุณ)
อ้างถึง หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ ทม 0701/4392 ลงวันที่ 24 กันยายน 2542

ตามหนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่อ้างถึงแจ้งมติของคณะกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อ
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การยูเนสโก มอบหมายให้ ดร.วิเชียร วัฒนคุณ ประธาน
อนุกรรมการฯ และ ดร.ประณิต ภูมิถาวร อนุกรรมการและเลขานุการ เดินทางไปร่วมสังเกตการณ์
และติดตามการประชุมคณะกรรมการบริหาร ครั้งที่ 157 ขององค์การยูเนสโก ระหว่างวันที่ 5-22 ตุลาคม
2542 ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

กระทรวงการต่างประเทศได้รับรายงานจากสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีสว่า เมื่อวันที่ 30
ตุลาคม 2542 ที่ประชุมคณะกรรมการ (Commission) 1 ของการประชุมสมัชชาสามัญ (General
Conference) ขององค์การยูเนสโก ได้พิจารณารับรองการเสนอให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
และศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส เป็นบุคคลสำคัญของโลก ตามการเสนอของคณะ
กรรมการบริหาร (Executive Board) และเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2542 ในที่ประชุมสมัชชาสามัญ
(General Conference) ครั้งที่ 30 ขององค์การยูเนสโก ได้มีมติประกาศให้สมเด็จพระศรีนครินทราบ
รมราชชนนีและศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสเป็นบุคคลสำคัญของโลกอย่างเป็นทางการแล้ว
และจะมีการจัดพิมพ์การเฉลิมฉลองบุคคลและเหตุการณ์สำคัญเป็นรูปเล่มเพื่อแจกจ่าย
ประเทศสมาชิกขององค์การยูเนสโกต่อไปโดยองค์การยูเนสโกจะเข้าร่วมเฉลิมฉลองด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายชูชัย เกษมศานติ)

กรมองค์การระหว่างประเทศ

กองการสังคม

โทร. 643-5065, 643-5066

โทรสาร 643-5064

รองปลัดกระทรวงฯ ปฏิบัติราชการแทน

ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

คำแถลงของท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์
ในโอกาสที่นายปรีดี พนมยงค์ ได้รับการยกย่อง
จากองค์การ UNESCO ให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก

ในฐานะคนใกล้ชิดของนายปรีดี พนมยงค์ เห็นมาโดยตลอดว่า นายปรีดีมีความจริงจังในการประกอบความดีเพื่อแผ่นดินเกิดและราษฎรไทยอย่างเต็มที่ การที่องค์การ UNESCO ประกาศให้นายปรีดีเป็นบุคคลสำคัญของโลกนั้น เป็นการยืนยันพุทธวัจนะที่ว่า “ความดีที่กระทำไว้นั้นย่อมไม่สูญหาย”

ในโอกาสนี้ ขอขอบคุณ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ และนายชวน หลีกภัย ในนามของรัฐบาลไทยที่เสนอชื่อนายปรีดีต่อองค์การ UNESCO

ขอขอบคุณกัลยาณมิตรที่รู้จักและไม่รู้จัก อีกทั้งรัฐบาลและมิตรต่างประเทศที่เป็นกำลังใจ สนับสนุน และช่วยเหลือทุก ๆ อย่าง

ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์

1 พฤศจิกายน 2542

ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์
ที่ลานปรีดี

สำเนา

ที่ ทม. 0701/3366

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200

7 มิถุนายน 2539

เรื่อง การฉลองครบรอบ 100 ปี ชาตกาลของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์

เรียน ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
1. ประกาศตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
ลงวันที่ 1 สิงหาคม พุทธศักราช 2487
 2. พระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องนายปรีดี พนมยงค์
ไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา
เล่ม 62 ตอน 70 วันที่ 11 ธันวาคม พุทธศักราช 2488
 3. คำปราศรัยของหัวหน้าคณะเสรีไทยในงานชุมนุมเสรีไทย แสดงความเป็นมา
และการดำเนินการของขบวนการเสรีไทย

ด้วยสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในการประชุมครั้งที่ 11/2538 เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2538 ได้พิจารณาเห็นว่า ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปัจจุบัน) ได้เป็นผู้ริเริ่มและสถาปนามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้นเมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2476 โดยได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเมื่อวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2477 ซึ่งได้ดำรงตำแหน่งอยู่ตลอดมาเป็นเวลา 18 ปี ในช่วงเวลาดังกล่าว ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้อุทิศเวลา กำลังกาย กำลังใจ และความคิด บริหารมหาวิทยาลัยจนมีความเจริญก้าวหน้า เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตบัณฑิตเป็นจำนวนมากออกมาปฏิบัติงานรับใช้สังคมและพัฒนาประเทศอย่างได้ผลดียิ่ง

นอกจากนี้ สภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ศึกษาและติดตามผลงานของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ที่ได้ประกอบคุณงามความดีอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติไว้หลายด้าน กล่าวคือ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้ปฏิบัติงานและได้ปฏิบัติราชการในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ รัฐบุรุษอาวุโส นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นต้น ซึ่งเป็นตำแหน่งสำคัญของชาติ โดยได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการบังเกิดคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนนานัปการดังต่อไปนี้

1. เป็นบุคคลสำคัญในคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ได้ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญและสถาปนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทำให้การปกครองระบอบที่มีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศตั้งมั่นอยู่ในประเทศไทยจนกระทั่งปัจจุบันนี้

2. ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2476 จนถึงวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2480 ได้ปฏิบัติงานเป็นผลดีแก่บ้านเมืองที่สำคัญหลายประการ อาทิ ริเริ่มสถาปนาการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยเป็นครั้งแรก โดยเสนอร่างพระราชบัญญัติเทศบาลต่อสภาผู้แทนราษฎรจนกระทั่งออกใช้เป็นกฎหมายซึ่งเปิดโอกาสให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการปกครอง การจัดตั้งกรมโยธาเทศบาล การรักษาความสงบเรียบร้อย การสร้างสาธารณูปโภคและโรงพยาบาลหลายแห่งในต่างจังหวัด การสร้างฝายและพั้งหลายแห่งเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร และการสร้างถนนหินคมเพื่อให้ผู้พ้นโทษกลับตัวกลับใจเป็นพลเมืองดีและมีที่ดินเป็นของตนเองเพื่อประกอบอาชีพ เป็นต้น

3. ได้ริเริ่มจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเมื่อ พ.ศ. 2477 ให้เป็นตลาดวิชา ประสานวิชากฎหมาย วิชาเศรษฐกิจ วิชาการเมือง และวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ข้าราชการและประชาชนแสวงหาความรู้ระดับสูงได้อย่างแพร่หลายและขณะเดียวกันก็เป็นการเผยแพร่และปลูกฝังระบอบประชาธิปไตยด้วย ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นผู้ประสานการมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเมื่อวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2477

ในการจัดตั้งและดำเนินกิจการของมหาวิทยาลัยนั้นมิได้ใช้งบประมาณแผ่นดินแต่อย่างใด เงินได้มาจากค่าสมัครเข้าเรียนของนักศึกษาที่วราชาอาณาจักร และยังมีเงินเหลือเก็บไว้เป็นการหาดอกผลให้แก่มหาวิทยาลัยโดยได้ริเริ่มให้นำไปลงทุนตั้งธนาคารพาณิชย์ขึ้นชื่อ ธนาคารแห่งเอเชีย ซึ่งนอกจากจะได้ดอกผลแล้ว ยังมีผลพลอยได้เป็นสถานที่ฝึกอบรมปฏิบัติการของนักศึกษาแผนกเศรษฐศาสตร์และการบัญชีอีกด้วย

อนึ่ง สมควรกล่าวด้วยว่าในสมัยที่ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รับราชการเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่โรงเรียนกฎหมายแห่งกระทรวงยุติธรรมก่อนที่จะโอนมาสถาปนามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองนั้น ท่านได้นำเอาวิชาการนิติศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาสั่งสอน เช่น กฎหมายปกครอง กฎหมายรัฐธรรมนูญ (ซึ่งสอนรวมอยู่ในวิชากฎหมายปกครอง) และกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล โดยศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้เขียนตำรากฎหมายที่สำคัญขึ้นหลายเล่ม

4. ระหว่างดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2480 จนถึงวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2481 ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้ปฏิบัติภารกิจที่สำคัญคือ ได้ดำเนินการเจรจาเพื่อบอกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคกับนานาประเทศจนประสบผลสำเร็จยังผลให้ประเทศไทยได้เอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ทั้งในด้านการเมือง การศาล และการเศรษฐกิจ สมดังเจตนารมณ์ตามหลัก 6 ประการของคณะราษฎร และเนื่องด้วยผลงานอันเป็นประโยชน์แก่แผ่นดินอันสูงส่งดังกล่าวนี้ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ จึงได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา และเข็มราชการแผ่นดินเป็นเกียรติยศเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2481

5. ในระหว่างดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ตั้งแต่วันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2481 ถึงวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้สร้างเสถียรภาพทางการเงินและการคลังให้กับประเทศไทยหลายประการ ที่สำคัญเช่น การยกเลิกเงินภาษีรัชชูปการ การยกเลิกอากรค่านา การปรับปรุงภาษีอากรให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคม การริเริ่มจัดเก็บภาษีอากรทางอ้อมสำหรับสินค้าบริโภคฟุ่มเฟือย การจัดทำประมวลรัษฎากรเป็นแบบฉบับครั้งแรกในประเทศไทย

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ยังเป็นผู้ริเริ่มให้จัดตั้งสำนักงานธนาคารชาติไทยซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดตั้งธนาคารกลางของชาติเมื่อ พ.ศ. 2482 และได้วิวัฒนาการมาเป็นธนาคารแห่งประเทศไทยในปัจจุบัน

ผลงานที่สำคัญอีกประการหนึ่งของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ระหว่างที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังก็คือการจัดการเอาเงินปอนด์สเตอร์ลิงที่เป็นทุนสำรองเงินตราต่างประเทศจำนวนหนึ่งไปซื้อทองคำเป็นจำนวนน้ำหนักประมาณ 1 ล้านเอานซ์ และได้นำทองคำนั้นมาเก็บไว้ในห้องนิรภัยของกระทรวงการคลัง ซึ่งยังคงรักษาไว้เป็นทุนสำรองเงินบาทจนกระทั่งทุกวันนี้ การตัดสินใจอันถูกต้องของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้ทำก่อนที่เงินปอนด์สเตอร์ลิงจะลดค่าลงตามลำดับ

6. ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้ร่วมกับคนไทยซึ่งรักชาติ รักแผ่นดินไทยทั้งภายในและภายนอกประเทศจัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นเพื่อร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตรต่อต้านกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทยเพื่อให้ประเทศไทยกลับคืนสู่สถานะก่อนวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 งานที่ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รับใช้ชาตินี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง และเป็นงานที่ล่อแหลมต่ออันตราย โดยมีเอกราชอธิปไตยของชาติเป็นเดิมพัน ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้เป็นผู้นำขบวนการเสรีไทยปฏิบัติการอย่างสุขุมรอบคอบทุกขั้นตอนด้วยความกล้าหาญเสียสละและเสี่ยงต่อชีวิต ท่านได้รับการรับรองและยกย่องจากฝ่ายสัมพันธมิตร ประเทศไทยจึงได้รอดพ้นจากสภาวะผู้แพ้สงคราม มีเอกราชอธิปไตยสมบูรณ์มาจนทุกวันนี้ ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มอบเหรียญ MEDAL OF FREEDOM-GOLD PALM ให้เป็นเกียรติยศแก่ท่านเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2489

7. ในระหว่างมีชีวิตอยู่ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้เขียนหนังสือและบทความซึ่งมีคุณค่าในทางวิชาการ ทศนคติ ปรัชญา และประวัติศาสตร์ไว้เป็นอันมาก โดยเฉพาะที่ควรกล่าวถึงก็คือ ความเป็นอนิจจังของสังคม ปรัชญาคืออะไร บางเรื่องเกี่ยวกับคณะราษฎรและระบอบประชาธิปไตย ความเป็นมาของชื่อสยามกับประเทศไทย ความเป็นไปในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง และมหाराชและรัตนโกสินทร์ นอกจากนี้ยังได้เขียนบทและสร้างภาพยนตร์เรื่อง The King of the White Elephant ขึ้นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง เพื่อเผยแพร่ให้ชาวต่างประเทศได้ทราบถึงเจตนารมณ์ความรักในสันติภาพของชาวไทย

ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้รับการยกย่องนับถือทั้งภายในและภายนอกประเทศ ดังจะเห็นได้จากพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องนายปรีดี พนมยงค์ ไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า

“โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่านายปรีดี พนมยงค์ได้เคยรับหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินในตำแหน่งสำคัญๆ มาแล้วหลายตำแหน่ง จนในที่สุดได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และปรากฏว่าตลอดเวลาที่นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งเหล่านี้ ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ ทั้งได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ในความสามารถบำเพ็ญคุณประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองเป็นอเนกประการ

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องนายปรีดี พนมยงค์ไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโสและให้มีหน้าที่รับปรึกษากิจการราชการแผ่นดินเพื่อความวัฒนาถาวรของชาติสืบไป”

นอกจากนี้นานาประเทศก็ยังให้การยกย่องนับถือดังจะเห็นได้จากการยอมรับของฝ่ายสัมพันธมิตรในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองดังได้กล่าวมาแล้ว และเป็นคนไทยคนแรกที่ได้รับเกียรติจากสถาบันสมิธโซเนียนแห่งสหรัฐอเมริกาให้ชื่อนกที่พบในดอยอ่างขางหรือดอยอินทนนท์ เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ. 1928 ในฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทย เป็นภาษาละตินว่า CHLOROPSIS AURIFRONS PRIDII เป็นต้น

8. ในระหว่างดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีช่วงระหว่างเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่สองเพิ่งเสร็จสิ้นลงใหม่ ๆ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้ใช้ความรู้ความสามารถเจรจาต่อรองกับฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นประโยชน์กับประเทศชาติหลายประการ ทำให้ประเทศไทยไม่ต้องถูกยึดครองโดยฝ่ายสัมพันธมิตรดังเช่นหลายประเทศ และทำให้ประเทศไทยสามารถแก้ไขสถานะสงครามได้สำเร็จอย่างละมุนละม่อมสามารถเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติได้อย่างเต็มภาคภูมิ

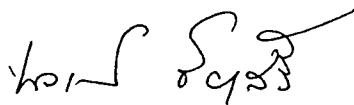
นอกจากนั้นในช่วงก่อนหน้านั้นเล็กน้อยท่านยังได้ดำเนินการให้มีการร่างและประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 อันเป็นรัฐธรรมนูญที่มีความเป็นประชาธิปไตยอย่างสูง

ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เกิดเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2443 ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2526 ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ชานกาลจะครบ 100 ปี ในวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 ตลอดชีวิตของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ได้ตั้งใจรับใช้ชาติและประชาชนชาวไทยด้วยสติปัญญาและความสามารถอย่างเต็มที่ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ด้วยความกล้าหาญเสียสละ แม้จะเป็นการเสี่ยงภัยอันตรายต่อชีวิตก็ตาม ท่านรับราชการสนองพระเดชพระคุณจนเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกย่องไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส และสภาผู้แทนราษฎรได้มีมติแต่งตั้งให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แต่ผู้เดียวจนสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง นอกจากนี้ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ยังเป็นผู้ดำรงชีวิตเรียบง่ายและประหยัด มีศรัทธายึดมั่นในพระพุทธศาสนาทั้งในการดำรงชีวิตและในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ เพื่อให้เกิดสันติภาพและสันติสุขในหมู่ประชาชนและในบ้านเมือง

ด้วยผลงานและเกียรติคุณความดีของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ อันเป็นที่ประจักษ์ชัดได้กล่าวมาแล้ว เพื่อแสดงกตัญญูและกตเวทิต่อผู้กระทำคุณประโยชน์ให้แก่ประชาชนและประเทศชาติ อันจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนของชาติที่จะทำนุบำรุงบ้านเมืองต่อไป และเพื่อให้นานาชาติได้ทราบถึงคุณงามความดีของคนไทยที่กระทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศไทยและแก่โลกอันควรได้รับการสรรเสริญ สภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงมีมติเห็นสมควรเสนอองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) จัดงานฉลองครบรอบ 100 ปี ชานกาลให้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เพื่อเป็นเกียรติประวัติสืบไป

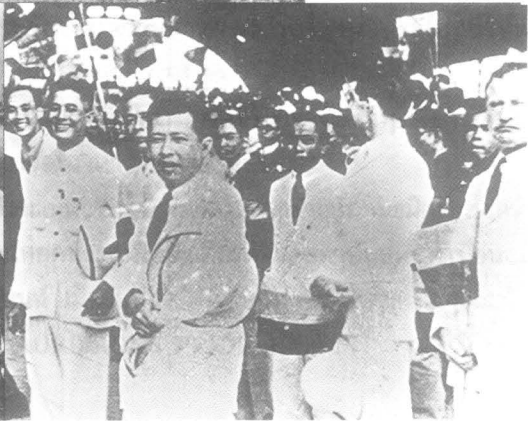
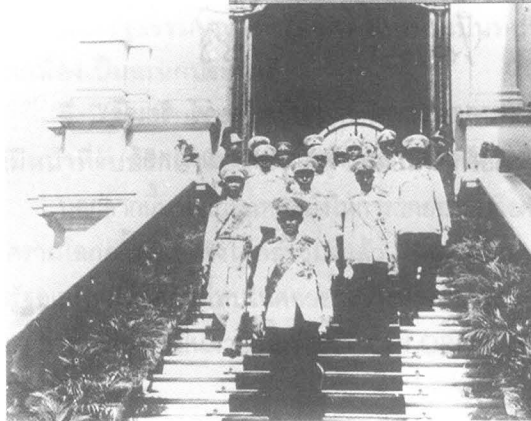
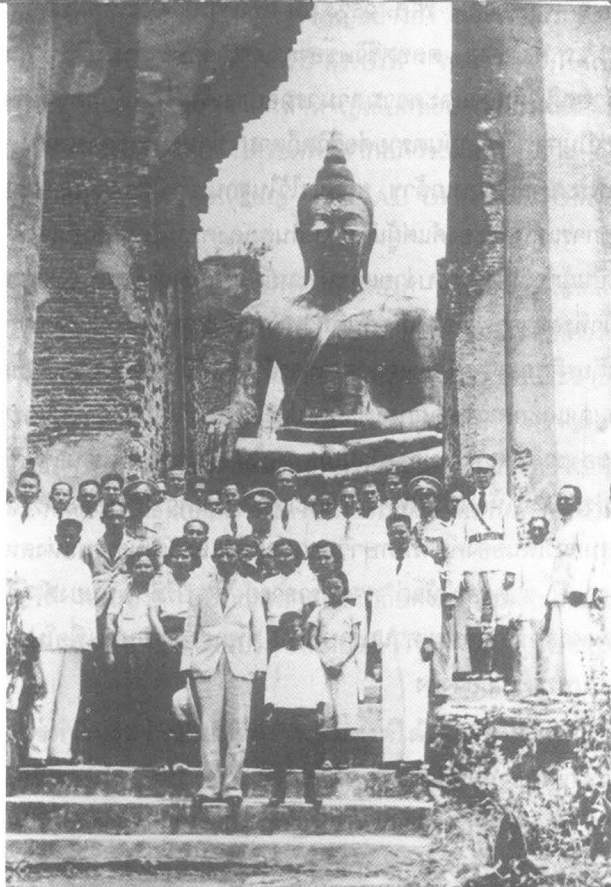
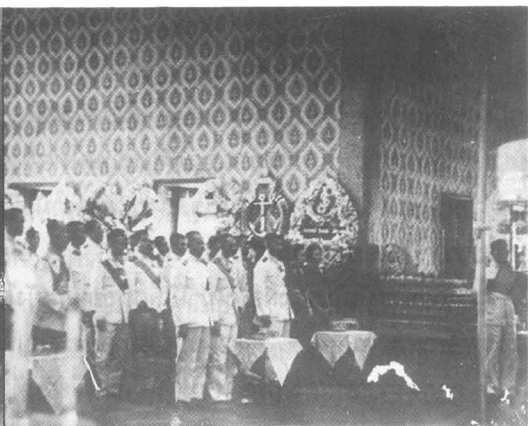
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงขอประทานกราบเรียน ฯพณฯ รัฐมนตรีเพื่อโปรดกรุณาทราบและพิจารณาดำเนินการต่อไปด้วยจักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

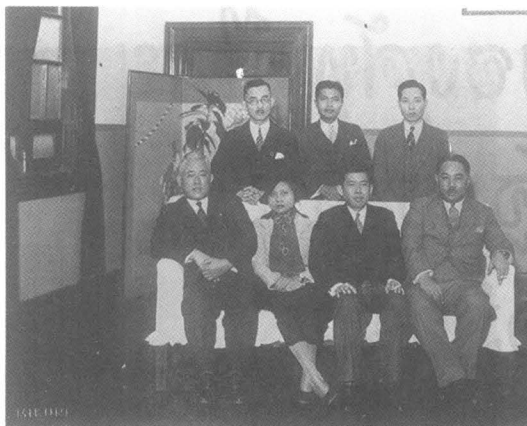
ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ คุณหญิงนางเยาว์ หัยเสรี)

นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ความเป็นมาของศัพท์ไทย

“ปฏิวัติ, รัฐประหาร, วิวัฒน์, อภิวิวัฒน์”

ปรีดี พนมยงค์

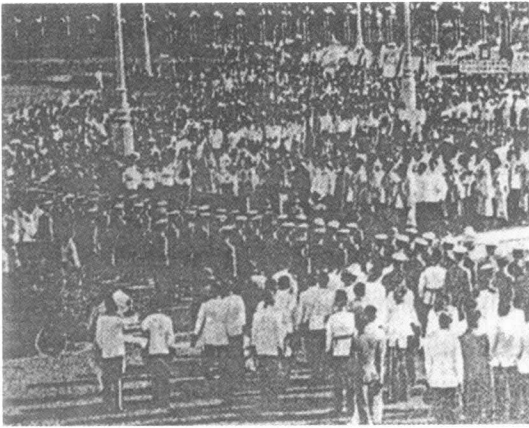

คณะผู้ไปยึดโทรศัพท์โทรเลขวัดเลียบ วันเปลี่ยนแปลงการปกครอง

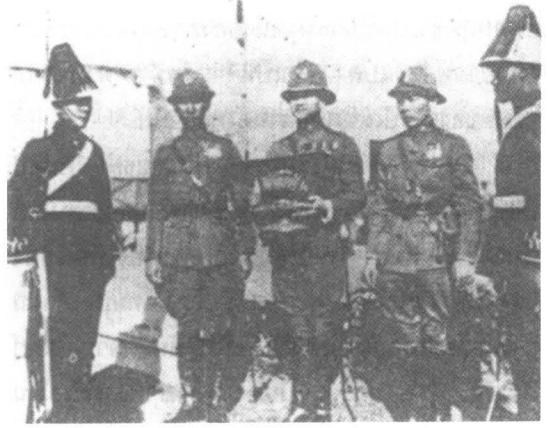
24 มิถุนายน พ.ศ. 2475

ด้วยประธานกรรมการจัดงานสังสรรค์ ชาว
ธรรมศาสตร์ในสหราชอาณาจักร ประจำ พ.ศ. 2518
ได้ขอให้ผมเขียนบทความเพื่อลงพิมพ์ในหนังสือที่
ระลึกซึ่งชาวธรรมศาสตร์จะได้จัดทำขึ้น ผมมีความ
ยินดีสนองศรัทธาโดยเขียนบทความเรื่อง “ความ
เป็นมาของศัพท์ไทย ปฏิวัติ, รัฐประหาร, วิวัฒน์,

อภิวิวัฒน์” อันเป็นเรื่องต่อเนื่องจากการสนทนาในที่
ประชุมสมาคมศิษย์ไทย เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม
พ.ศ. 2518 ที่ เอดิน เบอเรอ สกอตแลนด์ คือ ได้
มีบางท่านถามผมว่า ในทางชีววิทยานั้นการเปลี่ยน
แปลงดำเนินไปตามวิธีที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า
“อีโวลูชัน” (Evolution) คือ ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป

เจ้าพระยาพิชัยญาติได้อัญเชิญรัฐธรรมนูญ
ที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ออกมาแสดง
ต่อประชาชนที่เฝ้ารออยู่ที่สนามหน้าพระที่นั่ง

อัญเชิญรัฐธรรมนูญฉบับถาวร
10 ธันวาคม พ.ศ. 2475

แต่เหตุใดในทางวิทยาศาสตร์ สังคมจึงมีวิธีที่เรียก
เป็นภาษาอังกฤษ “เรฟโวลูชัน” (Revolution) บาง
ท่านต้องการทราบว่าเหตุใดผมถ่ายทอดคำอังกฤษ
“เรฟโวลูชัน” เป็นศัพท์ไทยว่า “อภิวัฒน์” แทนที่
จะใช้ศัพท์ไทยว่า “ปฏิวัติ” โดยที่วันนั้นผมต้องตอบ
ปัญหาต่าง ๆ รวม 21 ข้อ และมีเวลาจำกัดเพียง 5
ชั่วโมง จึงได้ตอบโดยสังเขปต่อปัญหาหนึ่ง ๆ ซึ่งผม
ขอผัดจะเขียนขยายคำตอบต่อไป

ผมจึงได้รวมปัญหาที่เกี่ยวข้องกันนั้นจัดทำเป็น
บทความนี้ เพื่อส่งมาลงพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกของ
ชาวธรรมศาสตร์ในสหราชอาณาจักรอังกฤษประจำ
พ.ศ. 2518 และขอให้สมาคมคีสมาคมถือว่าบทความ
นี้เป็นคำตอบขยายความของปัญหาที่สมาชิกบาง
ท่านได้ถามผมในที่ประชุมดังกล่าวข้างต้น

1. ก่อนอื่นผมขอทำความเข้าใจว่า คำว่า
“ศัพท์” ในภาษาไทยนั้น พจนานุกรมฉบับราช-
บัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า “เสียง, คำ,
คำยากที่ต้องแปล; เรื่อง.” ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับความ
เป็นมาของศัพท์ไทยทั้ง 4 นั้น ท่านทั้งหลายย่อม
สังเกตได้ว่าเป็นเรื่องของ “คำยากที่ต้องแปล”

ใน สังคมปฐมสหการ มนุษย์มีคำที่ใช้
สำหรับสังคมที่พัฒนาถึงขั้นนั้น ต่อมาเมื่อสังคม
พัฒนาเป็น ระบบทาส, ระบบศักดินา, ระบบทุนนิยม
มนุษย์ก็จำเป็นต้องมีคำเพิ่มขึ้นตามลำดับเพื่อให้พอใช้
ในการสัมพันธ์ระหว่างกันภายในสังคมและในการ
สัมพันธ์กับสังคมอื่น

ถ้าท่านเปิดพจนานุกรมภาษาอังกฤษขนาด
เล่มกลาง ๆ ซึ่งบอกที่มาของคำอังกฤษ ท่านก็ย่อม
สังเกตได้ว่า คำอังกฤษมากมายรับเอาคำต่าง
ประเทศมาใช้โดยไม่เปลี่ยนแปลงรูปศัพท์บ้าง หรือ
แปลงเป็นคำอังกฤษบ้าง ซึ่งแสดงว่าคนอังกฤษมี
คำอังกฤษแท้ ๆ ไม่พอที่จะใช้เป็นสัญญาณในการ
สัมพันธ์ จึงต้องรับเอาคำต่างประเทศอื่นมาเป็นภาษา
ของตนด้วย

ส่วนภาษาไทยเดิมของเรานั้นก็มีคำที่ใช้พอ
สำหรับสังคมปฐมสหการ, สังคมทาสและศักดินา
สมัยต้น แต่เมื่อสังคมไทยรับเอาวิธีการเศรษฐกิจ,
การเมือง, วัฒนธรรม, ของอินเดียที่พัฒนากว่า
ระบบทาส ศักดินาของไทยเดิม สังคมไทยจึงได้รับ
เอาคำบาลี, สันสกฤต, มาเป็นคำของภาษาไทย
โดยไม่เปลี่ยนรูปคำบ้างหรือแปลงรูปบ้าง ภาษาบาลี

สันสกฤตจึงเป็นที่มาแห่งหนึ่งของภาษาไทยและเป็น “คำยากที่ต้องแปล” คือเป็น “ศัพท์” ตามความหมายของราชบัณฑิตยสถานดังกล่าวนั้น

ต่อมา ตั้งแต่บั้นปลายกรุงศรีอยุธยา คนจีนได้เข้ามาพึ่งโพธิสมภารมากขึ้น ในการติดต่อกับคนไทยนั้นคนจีนใช้ภาษาไทยแม้ว่าออกสำเนียงเพี้ยนบ้างแต่คนไทยก็เข้าใจได้ เมื่อคนจีนใช้คำไทยบางคำจนชินมาเป็นเวลาหลายร้อยปี คำไทยนั้นก็กลายเป็นคำที่คนจีนในสยามรับเอาเป็นคำในภาษาที่ตนใช้แม้ในการติดต่อกับชาวจีนด้วยกัน เช่น คนจีนที่มาพึ่งโพธิสมภารก่อน ค.ศ. 1911 (ก่อนสมัยที่เกิดลัทธิที่เรียกว่า “ต้าห่าน” คือลัทธิที่ถือเชื้อชาติห่านซึ่งเป็นเชื้อชาติส่วนมากของประเทศจีนว่ายิ่งใหญ่กว่าเชื้อชาติอื่น ๆ) นั้น ได้รับเอาคำไทย “ตลาด” โดยออกสำเนียงแต่จื๊วว่า “ตาลัก” และคำว่า “นักเลง” ออกสำเนียงแต่จื๊วว่า “หลักเล้ง” และเรียก “นักเลงโต” ว่า “ตัวหลักเล้ง” ฯลฯ ซึ่งเป็นคำที่จีนแต่จื๊วรุ่นเก่าได้ใช้พูดระหว่างกัน

นอกจากนั้น คนจีนรุ่นเก่าในสยามก็นิยมให้ลูกหลานเรียนหนังสือไทยที่วัด และนิยมให้ลูกหลานบวชเป็นพระภิกษุเรียนบาลีเพื่อบำเพ็ญกุศลและก็ได้รู้ภาษาบาลีอันเป็นมูลศัพท์ภาษาไทยด้วย ท่านเหล่านี้เป็นเปรียญและเป็นอาจารย์ที่ดีในภาษาไทยหลายองค์ ท่านและสานุศิษย์จึงเรียนรู่ว่า ศัพท์ไทยนั้น ๆ มีความหมายอย่างไร เช่นคำว่า “จักรพรรดิ” หมายถึง “พระราชาริราช” ซึ่งตรงกับภาษาจีนที่ออกสำเนียงแต่จื๊วว่า “ฮ่องเต้” (ตรงกับภาษาจีนกลาง “หวงตี้”) พระมหากษัตริย์องค์หนึ่งสมัยอยุธยาทรงพระนามว่า “สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ”

ส่วนคนไทยที่ติดต่อกับคนจีนในสยามเป็นเวลาช้านานหลายร้อยปีก็รับเอาคำจีนหลายคำมาใช้ด้วย ถ้าท่านเปิดพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ท่านก็จะพบว่า มีหลายคำซึ่งเป็นภาษาจีนที่ราชบัณฑิตยสถานได้บรรจุไว้ในพจนานุกรมโดยถือว่าเป็นคำไทย เพราะเป็นคำจีนที่คนไทยสมัครใจใช้เองจนชินมาแล้วหลายร้อยปี โดยที่คนจีนมิได้ยัดเยียดให้คนไทยใช้

การคงอยู่ด้วยกันอย่างสันติระหว่างคนไทยกับคนจีนในสยามจึงราบรื่น เพราะคนจีนก็ได้ดัดแปลงศัพท์หรือคำไทยที่ใช้ในความหมายตามมูลศัพท์แห่งภาษาไทยนั้นให้มีความหมายเป็นอย่างอื่น

ต่อมาเมื่อระบบทุนในยุโรปและอเมริกาได้แผ่อำนาจเข้ามาในสยามตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 19 สยามต้องติดต่อกับฝรั่งเหล่านั้นอันเป็นสภาพการณ์ที่คนไทยไม่มีศัพท์ไทยที่ใช้อยู่ก่อนเพื่อใช้สำหรับสภาพการณ์ใหม่ได้ คนไทยจึงอาศัยมูลศัพท์บาลีสันสกฤตตั้งเป็นศัพท์ไทยขึ้นใหม่หลายคำเพื่อถ่ายทอดความหมายของศัพท์ฝรั่ง นอกจากนั้นสยามได้จัดระบบการศึกษาไทยรับเอาวิชาประเภทวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ฯลฯ ของฝรั่งมาสอนในโรงเรียนไทย จึงจำเป็นต้องคิดศัพท์ไทยขึ้นใหม่หลายคำเพื่อถ่ายทอดศัพท์ฝรั่งนั้น เช่น ฟิสิกส์, เคมี, ชีววิทยา, คอมมิวนิสต์ ฯลฯ

ส่วนในประเทศจีนนั้นก็ได้มีการตั้งศัพท์จีนขึ้นใหม่หลายศัพท์เพื่อถ่ายทอดคำฝรั่ง โดยวิธีเอาคำจีนเดิมมาผสมกันเป็นศัพท์ใหม่ขึ้น ถ้ามองดูตัวอักษรก็เห็นว่าเป็นอักษรจีน แต่คำที่ผสมนั้นมีความหมายตามคำฝรั่งที่จีนถ่ายทอดมา เหมาะเจาะตรงซึ่งต่อต้าน “ลัทธิต้าห่าน” ได้กล่าวที่นครเยียนอัน เดือนคนจีนว่าภาษาจีนเดิมมีไม่พอที่จะถ่ายทอดคำต่างประเทศ จึงจำเป็นต้องคิดศัพท์ใหม่ขึ้น ท่านยกตัวอย่างว่า คำว่า “ก้านปู” นั้นตั้งขึ้นเพื่อทับศัพท์ฝรั่ง “Cadre” (ออกสำเนียงอังกฤษ “กาดเดอร์” มาจากฝรั่งเศส “กาเดรอะ”) แปลว่าพนักงาน เหมาะเจาะตรงจึงดักเตือนให้สานุศิษย์เรียนภาษาต่างประเทศเพื่อให้รู้ความหมายอันเป็นที่มาของศัพท์จีนใหม่ เหมาะเจาะตรงถือหลักการต่อสู้ระบบทุนที่พัฒนาเป็นทุนผูกขาดเป็นบรมณานาภาพหรือจักรวรรดินิยม ไม่ว่าเจ้าสมบัตินายทุนผูกขาดนั้นเป็นคนผิวขาวหรือผิวเหลือง ท่านมิได้ต่อต้านคนฝรั่งไปทั้งหมด โดยท่านแยกคนที่ไม่ใช่เจ้าสมบัตินายทุนออกจากพวกชนชั้นหลังนี้ ท่านมิได้ต่อต้านภาษาฝรั่งหรือภาษาต่างประเทศ นักเรียนไทยที่ศึกษาอยู่ในยุโรปเวลานี้ก็ย่อมรู้ว่า ขณะนี้รัฐบาล

จีนได้ส่งนักเรียนจีนหลายคนมาศึกษาในหลายประเทศยุโรปตะวันตก ฉะนั้นผู้ใดคัดค้านนักเรียนไทยในต่างประเทศที่เรียนอย่างจริงจัง ผู้คัดค้านกระทำเกินเลยกว่าเหมาเจ๋อตง และเป็นการที่ไม่ยอมทำแนวร่วมกับผู้ได้ศึกษาจากต่างประเทศซึ่งสามารถทำคุณประโยชน์แก่ชาติ และราษฎรไทยตามสาขาวิชาที่ได้เล่าเรียน

คนที่ห่างไกลเหมาเจ๋อตงมักจะเข้าใจผิดว่าท่านรู้แต่ภาษาจีน แต่ความจริงท่านรู้ภาษาต่างประเทศตั้งแต่อ่านตำราต้นฉบับที่เป็นภาษาต่างประเทศตั้งแต่วัยหนุ่มซึ่งท่านเป็นพนักงานหอสมุดมหาวิทยาลัยปักกิ่ง และท่านใช้เวลาว่างเรียนภาษาต่างประเทศเพิ่มเติมตลอดเวลาจนเข้าวัยชรา มิใช่ท่านเรียนลัทธิมาร์กซ์-เลนิน โดยวานให้คนอื่นแปลให้ เพราะผู้แปลอาจแปลศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะผิดไปได้ ซึ่งจะทำให้เข้าใจระบบนั้นผิดไปทั้งระบบหรือผิดในส่วนสำคัญของระบบได้

อนึ่ง เราควรยอมรับว่าต้นฉบับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติก็ดี วิทยาศาสตร์สังคมก็ดี ซึ่งชาวเอเชียสมัยนี้รับเอามาก็คือตำราที่มีต้นฉบับภาษาต่างประเทศคำใดที่เป็นศัพท์ที่มีความหมายเฉพาะ (เทคนิคัลเทอม) ที่คนไทยยังไม่ขึ้นมาเป็นเวลาช้านานแล้วก็ดี หรือเป็นคำกำกวมก็ดี ถ้าจะถ่ายทอดเป็นภาษาไทยก็ควรเขียนคำตามต้นฉบับไว้ในวงเล็บด้วย เพื่อให้ผู้อ่านที่สามารถเทียบกับต้นฉบับคำต่างประเทศจะได้เข้าใจดีขึ้น และจะได้ช่วยกันค้นคว้าให้สมบูรณ์ขึ้น

2. เมื่อก่อนวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 สยามอยู่ในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สืบต่อกันมาตั้งแต่ระบบทาสศักดินาเป็นหลายพันปี การเปลี่ยนระบบสังคมจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยนั้นยังไม่เคยมีการเปลี่ยนแปลงที่เคยมีก็แต่เปลี่ยนสถาบันพระมหากษัตริย์ของราชวงศ์หนึ่งมาเป็นอีกราชวงศ์หนึ่ง หรือเปลี่ยนองค์พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์เดียวกัน ฉะนั้น จึงไม่มีศัพท์ไทยเฉพาะที่จะเรียกการเปลี่ยนระบบสังคมจากสมบูรณาญาสิทธิ-

ราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย หรือมาเป็นระบบประชาธิปไตยชนิดอื่น ๆ ซึ่งต่างกับชาวยุโรปที่มีศัพท์ว่า “เรฟโวลูชัน” ก่อนสยาม ดังนั้นคนไทยสมัยก่อนนั้นที่ต้องการกล่าวถึงเรื่องของคนอังกฤษเรียกว่า “เรฟโวลูชัน” ก็ใช้วิธีทับศัพท์นั้น หรือบางคนก็เรียกตามวรรณคดีสำหรับผู้ที่ทำการไม่สำเร็จว่า “กบฏ, ก่อกำเริบ” แต่ผู้ทำการสำเร็จเรียกว่า “ปราบดาภิเษก”

พระปกเกล้าฯ ได้ทรงมีพระราชวิจารณ์การเปลี่ยนระบบบริหารแผ่นดินของพระพุทธเจ้าหลวง (รัชกาลที่ 5) ว่ามีลักษณะเป็นการ “พลิกแผ่นดิน” โดยพระองค์ทรงเขียนไว้ในวงเล็บว่า “Revolution”

ส่วนในประเทศจีนก่อน ค.ศ. 1911 นั้น การปกครองแผ่นดินเป็นไปตามระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งมี “จักรพรรดิ” เป็นประมุขสืบต่อ ๆ มาหลายพันปีเช่นเดียวกับสยามก่อน 24 มิถุนายน 2475 ฉะนั้น ชุนยัตเซ็นที่นำราษฎรจีนต่อสู้ระบบจักรพรรดิจีนมาเป็นสาธารณรัฐ จึงได้เอาคำจีนเดิม 2 คำ ที่เรียกตามภาษากลางว่า “เก๋อมิ่ง” แต่จื๊อออกสำเนียงว่า “เก็กเหม็ง” แปลตามตัวว่า “การตัดชีวิต” มาเป็นศัพท์ที่เรียกการกระทำที่เปลี่ยนแปลงระบบสังคมเช่นนั้น ท่านย่อมสังเกตว่าหนังสือจีนมีลักษณะเป็นภาพวาดฉับแปรมาจากโบราณหลายศตวรรษ ถ้าพิจารณาอักษร “เก๋อมิ่ง” ให้ดีจะเห็นว่าแสดงร่องรอยถึง “การตัดชีวิต” ฉะนั้นคนจีนที่ไม่ทราบคำว่า “เก๋อมิ่ง” หรือ “เก็กเหม็ง” นั้น ชุนยัตเซ็นนำมาใช้เพื่อถ่ายทอดคำอังกฤษ “เรฟโวลูชัน” แล้ว หากมองจากตัวอักษรที่วาดขึ้นนั้นก็อาจทำให้สะท้อนถึงทางจิตและความนึกคิดว่าเป็นการประหารระบบเก่าให้หมดไปประดุจการตัดชีวิต

ผมซึ่งได้รับมอบหมายจากคณะราษฎรให้เขียนแถลงการณ์เห็นว่าการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตย ภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยนั้น มีลักษณะตามที่คนอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน เรียกว่า “Revolution” ซึ่งเป็นเรื่องที่ยังไม่เคยมีหรือพรรคใดทำการสำเร็จมาก่อน จึงยังไม่ควร

คิดค้นขึ้นใหม่ในขณะนั้นซึ่งคนไทยไม่เข้าใจ สมควรที่จะใช้วลีที่ประกอบด้วยคำไทยธรรมดาสามัญว่า “การเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน” แต่วลีนี้ยาวไปจึงตัดคำว่า “แผ่นดิน” ออก คงเหลือ “การเปลี่ยนแปลงการปกครอง” และเรียกสมาชิกแห่งคณะราษฎรว่า “ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง” โดยย่อว่า “ผู้ก่อการ” เท่านั้น คือเป็นเพียงผู้เริ่มก่อให้เกิดการเปลี่ยนระบบเก่าเพื่อเข้าสู่ระบบใหม่ที่จะต้องพัฒนาต่อไป

3. ภายหลังเปลี่ยนการปกครอง 24 มิถุนายน 2475 แล้ว ประมาณ 1-2 เดือน พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ ขณะดำรงฐานันดรศักดิ์ “หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร” ได้แสดงปาฐกถาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เกี่ยวกับการเปลี่ยนการปกครองดังกล่าวว่า พระองค์ทรงวินิจฉัยว่า การเปลี่ยนนั้นเป็นการเปลี่ยนหลักมูลของการปกครองแผ่นดิน ตรงกับที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Revolution” (ออกสำเนียงว่า “เรฟโวลูชัน”) จึงได้ทรงบัญญัติศัพท์ไทยว่า “ปฏิวัติ” เพื่อถ่ายทอดคำอังกฤษนั้น

พระองค์ยังได้บัญญัติศัพท์ไทยว่า “รัฐประหาร” เพื่อถ่ายทอดคำอังกฤษที่ชาวอังกฤษใช้ทับศัพท์ฝรั่งเศส “Coup d’Etat” (ออกสำเนียง กูปี เดตาด์) ซึ่งแปลตามตัวว่า “การเขกหรือการกระแทกรัฐ” โดยนัยหมายถึง “วิธี” ยึดอำนาจรัฐโดยฉับพลันซึ่งต่างกับวิธียึดอำนาจรัฐโดยสงครามกลางเมือง (Civil War)

4. ต่อมาเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2475 กระทรวงธรรมการแห่งรัฐบาลคณะราษฎรได้มีคำสั่งตั้ง “กรรมการชำระปทานุกรม” โดยเชิญพระเจ้าวรวงศ์เธอองค์นั้นเป็นประธาน ต่อมาในปี พ.ศ. 2477 รัฐบาลนั้นได้ตั้งราชบัณฑิตยสถานขึ้นซึ่งรับงานชำระปทานุกรมต่อจากกรรมการที่กระทรวงธรรมการได้ตั้งขึ้น ราชบัณฑิตยสถานจึงได้ตั้งกรรมการชุดเดิมให้เป็น

กรรมการชำระปทานุกรมของราชบัณฑิตยสถาน แล้วต่อมาก็ได้ตั้งผู้ทรงคุณวุฒิในทางภาษาศาสตร์เป็นกรรมการเพิ่มเติมขึ้นอีก พระเจ้าวรวงศ์เธอองค์นั้นก็ทรงเป็นประธานกรรมการตลอดมาจนถึง พ.ศ. 2490 ที่ทรงจากประเทศไทยไปเป็นเอกอัครราชทูตประจำกรุงวอชิงตันชั่วระยะหนึ่ง แต่เมื่อเสด็จกลับประเทศไทยแล้วก็ทรงเป็นกรรมการต่อไปอีก จนราชบัณฑิตยสถานได้จัดทำปทานุกรมซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็น “พจนานุกรม” เสร็จพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2493

ราชบัณฑิตยสถานได้บรรจุคำว่า “ปฏิวัติ” ไว้ในพจนานุกรมโดยให้ความหมายดังต่อไปนี้ “ปฏิวัติ” น. การหมุนกลับ, การผันแปรเปลี่ยนหลักมูล (ป/ปฏิวัติ)

พจนานุกรมฉบับนั้นได้ให้ความหมายของคำว่า “ปฏิ” ไว้ดังต่อไปนี้

“ปฏิ - เป็นอุปสรรคในภาษาบาลีใช้นำหน้าศัพท์อื่น แปลว่า เจาะ, ตอ, ทวน, กลับ”

ดังนั้นผู้อ่านย่อมสังเกตได้ว่าตามมูลศัพท์บาลีอันเป็นที่มาของคำ “ปฏิวัติ” นั้นหมายถึง การหมุนกลับ คือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ถอยหลัง ส่วนในความหมายว่า “การผันแปรเปลี่ยนหลักมูล” นั้น ราชบัณฑิตยสถานเติมความนี้ไว้เป็นความหมายอันดับรองภายหลังความหมายว่า “การหมุนกลับ”

5. เมื่อ พ.ศ. 2516 สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยได้พิมพ์หนังสือชื่อ “บัญญัติศัพท์ของคณะกรรมการบัญญัติศัพท์” ซึ่งพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปฯ ทรงนิพนธ์คำนำ ปรากฏว่าคณะกรรมการฯ ได้บัญญัติศัพท์ไทยสยามว่า “การหมุนรอบ หมุน” เพื่อถ่ายทอดคำอังกฤษ “Revolution” โดยมีหมายเหตุในวงเล็บว่า ว.ค. ที่ย่อมาจากคำว่า วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ทั้งนี้แสดงว่าคณะกรรมการฯ ได้ถ่ายทอดคำอังกฤษนั้นเพียงเฉพาะความหมายทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์เท่านั้น มิได้ถ่ายทอดความหมายทางสังคมศาสตร์

ต่อมาวันที่ 19 มิถุนายน 2517 ราชบัณฑิตยสถานได้จัดพิมพ์หนังสือชื่อ “บัญญัติศัพท์ของคณะกรรมการบัญญัติศัพท์” โดยมีคำนำของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์ประพัทธ์ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีราชบัณฑิตยสถานและประธานกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทย ในหนังสือเล่มนั้นปรากฏว่า คำว่า “Evolve” บัญญัติเป็นศัพท์ไทยว่า “วิวัฒนาการ” แต่คำว่า “Revolution” นั้นไม่ปรากฏว่าบัญญัติศัพท์ไทยไว้ จึงน่าจะคิดว่า คำอังกฤษนี้ราชบัณฑิตยสถานอาจกำลังปรึกษาที่จะบัญญัติศัพท์ไทยขึ้นใหม่ ซึ่งมีคำว่า “ปฏิวัติ” ก็อาจเป็นได้ เพราะมูลศัพท์ของคำว่า “ปฏิวัติ” นี้ หนักไปในทาง “การหมุนกลับ” จึงทำให้ตีความได้ว่าการผันแปรเปลี่ยนแปลงหลักมูลของคำว่า “ปฏิวัติ” เป็นการผันแปรชนิดถอยหลังกลับไปเป็นระบบเก่าหรือทำนองระบบเก่า

6. ผมขอให้ท่านที่ได้ฟังปาฐกถาของผมและท่านที่ทราบว่ คำว่า “แก้มึง” หรือ “แก้มึง” นั้น ชวนยึดเห็นใช้เพื่อถ่ายทอดคำอังกฤษ “เรฟวูลูชัน” (Revolution) โปรดเปิดพจนานุกรมภาษาอังกฤษที่ให้ความหมายของคำนี้ไว้ ท่านก็จะพบว่า คำอังกฤษนี้มีหลายความหมายหลายอย่าง อาทิ (1) ความเคลื่อนไหวก้าวหน้า (โพสิทีฟ) ขององค์ภายใต้ที่หมุนรอบแกน (2) การโคจรเป็นวงรอบแกนของโลกและดาว (3) การเปลี่ยนแปลงหลักมูล (Fundamental Change) แห่งระบบการเมืองหรือแห่งรัฐบาลหรือแห่งระบบรัฐธรรมนูญ (4) การล้มรัฐบาลหรือผู้ปกครองประเทศโดยผู้ถูกปกครองเข้ามามีอำนาจ พจนานุกรมภาษาอังกฤษบางฉบับให้ตัวอย่างของการที่คนอังกฤษเรียกว่า “เรฟวูลูชัน” ไว้เช่น “เรฟวูลูชันอเมริกัน (ค.ศ. 1775-83)”, “เรฟวูลูชันอังกฤษ (ค.ศ. 1688)” ที่ต่อสู้ระหว่างราชวงศ์อังกฤษกับพระเจ้าเจมส์ที่ 2, “เรฟวูลูชันฝรั่งเศส (ค.ศ. 1789-99)”, “เรฟวูลูชันรัสเซีย (ค.ศ. 1917)” ฯลฯ (5) การเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้ายิ่งใหญ่วางทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งการผลิตทางเศรษฐกิจ เช่น “Industrial

Revolution” (เรฟวูลูชันอุตสาหกรรม) ที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 18 โดยมีผู้คิดเครื่องจักรกลกำลังไอน้ำซึ่งเป็นการเปลี่ยนวิธีการผลิตยิ่งใหญ่จากการผลิตเศรษฐกิจศักดินาที่ใช้เครื่องมือหัตถกรรม

ท่านที่อ่านต้นฉบับภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ของเมธีวิทยาศาสตร์สังคมต่าง ๆ รวมทั้งของมาร์กซ์ เองเกลส์ เลนินหรือจากคำแปลที่ท่านเหล่านั้นตรวจแล้ว ก็จะเห็นได้ว่าท่านเหล่านั้นใช้คำที่เขียนเป็นอักษรว่า “Revolution” นั้นตามความหมายที่ผมกล่าวข้างบนนั้น เช่น มาร์กซ์เรียกการเปลี่ยนระบบสังคมฝรั่งเศสจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย ค.ศ. 1789 ว่า “เรฟวูลูชัน” และเรียกการต่อสู้ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เยอรมัน ค.ศ. 1848 ว่า “เรฟวูลูชัน” ฯลฯ พจนานุกรมภาษาอังกฤษบางฉบับให้ความหมายว่าการเปลี่ยนระบบสังคมโดยวิธีใช้กำลัง (By Force) แต่มีได้บอกว่าการใช้กำลังนั้นจะต้องทำโดยวิธีสงครามภายในหรือวิธีรัฐประหาร

7. คณะราษฎรไม่ประสงค์จะผูกขาดศัพท์ไทยว่า “ปฏิวัติ” ที่พระเจ้าวรวงศ์เธอองค์นั้นบัญญัติขึ้นแม้ว่าคณะนี้มีอำนาจในรัฐบาลอยู่จนกระทั่งเสร็จสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งมีทางที่จะใช้ศัพท์ “ปฏิวัติ” เรียกการกระทำของตน แต่คณะราษฎรก็คงเรียกการกระทำของตนเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 ว่า “การเปลี่ยนแปลงการปกครอง” ตามการกระทำที่เป็นจริงว่าเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย และสมาชิกคณะราษฎรก็ได้ทะนงตนในการที่จะเรียกตนเองว่า “นักปฏิวัติ” คือคงเรียกว่า “ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง” หรือเรียกย่อ ๆ ว่า “ผู้ก่อการ”

ชาวยุโรปที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลง 24 มิถุนายน 2475 ก็เรียกการนั้นว่า “เรฟวูลูชัน” เอกสารของผู้ใหญ่จีนก็เรียกการนั้นว่า “แก้มึง” หรือออกสำเนียงแต่จั่วว่า “แก้มึง”

แต่ภายในประเทศไทยเองนั้น ภายหลังที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 ซึ่งให้สิทธิประชาธิปไตยแก่พลเมืองในการนับถือลัทธิการเมืองและในการตั้งพรรคการเมืองโดยไม่จำกัดลัทธิแล้ว ท่าน ส.ส. แห่งพรรคประชาธิปัตย์ผู้หนึ่งได้ลาออกจากพรรคนั้นแล้ว ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการกลางของอีกพรรคหนึ่ง แล้วท่านแต่งหนังสือชื่อ “ชีวิตฉัน” ที่สาส์นศิษย์ของท่านใช้เป็นบทเรียน นอกจากนั้นท่านได้ให้พรรคชนะแก่สาส์นศิษย์อีกว่าการเปลี่ยนแปลงเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 นั้นไม่ใช่สิ่งที่ท่านเรียกเป็นศัพท์ไทยว่า “ปฏิวัติ” โดยอ้างตามอัตโนมิติของท่านว่า ทฤษฎีมาร์กซ์ถือว่าการจะเป็นปฏิวัติได้ต้องมี “การเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิต” แม้ต่อมาท่านผู้นี้ถูกพรรคของท่านประกาศให้ออกจากพรรค แต่ท่านมีสาส์นศิษย์มากที่ยังถือพรรคชนะตามท่าน ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นนักวิชาการ จนกระทั่งเมื่อ พ.ศ. 2517 สาส์นศิษย์บางคนของท่านมาพบผมที่ซานกรุงปารีส ก็แสดงว่ายึดถือคำขวัญว่า “การเปลี่ยนแปลง 24 มิถุนายนไม่ใช่ปฏิวัติ เพราะไม่มีการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิต” ผมจึงถามผู้มาพบเข้าว่าเข้าใจว่าการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตคืออะไร ท่านผู้นั้นตอบไม่ตรงกับหลักสสารธรรมประวัติการและวิวัฒนาการ เพราะได้รับความรู้มาเพียงเป็นคำขวัญดังกล่าวแล้ว ผมจึงขอถือโอกาสชี้แจงตามที่ผมอ่านต้นฉบับของเมธีแห่งลัทธิที่ว่าเรื่อง “การเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิต” นั้น หมายถึงการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจ คือ เมธีอธิบายว่า การที่มนุษย์จะเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจที่เป็นรากฐานของสังคมจากระบบหนึ่งมาสู่อีกระบบหนึ่งก็เพราะ “พลังการผลิต” (Productive Forces) ซึ่งประกอบด้วย “เครื่องมือการผลิต” (Instruments of Production) และบุคคลที่สามารถทำและใช้เครื่องมือนั้นได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงขึ้นก่อน จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิต (ทางเศรษฐกิจ) ให้สอดคล้องกัน มิฉะนั้นวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจก็เกิดขึ้น เมธีได้กล่าวว่า ระบบสังคม (ทางเศรษฐกิจ) มี 4 ประเภทพื้นฐานสำคัญ

ซึ่งในต้นฉบับภาษาอังกฤษท่านใช้คำว่า “Main Types” (เมนไทป์) ท่านที่รู้ภาษาอังกฤษพอสมควรก็ย่อมรู้ว่า คำอังกฤษนี้หมายถึงประเภทพื้นฐานสำคัญ ซึ่งภายในแต่ละประเภทก็มีหลายชนิดและหลายชนิด ปลีกย่อย ประเภทพื้นฐานสำคัญนี้มี 5 ประเภทคือ ระบบปฐมสหการ ระบบทาส ระบบศักดินา ระบบทุนนิยม ระบบสังคมนิยม

เมธีกล่าวว่า ในสมัยเครื่องมือหินและโลหะอย่างหย่าบั้นนั้น มนุษย์ก็มีความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจตามระบบปฐมสหการ ต่อมามนุษย์พัฒนาเครื่องมือการผลิตให้มีสมรรถภาพ และก้าวหน้าตามลำดับ มนุษย์ก็จำเป็นต้องเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตให้สอดคล้องกันตามลำดับเป็นระบบเศรษฐกิจทาส ระบบเศรษฐกิจศักดินา และเมื่อมนุษย์สามารถทำเครื่องจักรกลที่ใช้กำลังไอน้ำได้ มนุษย์ก็ได้เปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตมาเป็นระบบทุนนิยม ต่อมาเครื่องมือการผลิตพร้อมด้วยวิทยาศาสตร์และเทคนิคได้พัฒนาก้าวหน้าขึ้นอย่างไม่หยุดยั้งดังปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ ความสัมพันธ์การผลิตทุนนิยมซึ่งเจ้าสมบัตินายทุนที่พัฒนาทุนของตนเป็นทุนผูกขาดไว้ในกำมือของคนจำนวนน้อยแห่งสังคม แต่คนส่วนมากของสังคมต้องตกอยู่ภายใต้การกดขี่เบียดเบียนของเจ้าสมบัติที่พัฒนาเป็นนายทุนผูกขาดเป็นบรมณานุภาพหรือจักรวรรดินิยมนั้น การผลิตของสังคมก็ตกต่ำไม่พอแก่ความต้องการของปวงชนวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจจึงเกิดขึ้น ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้สังคมเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต (Means of Production) เพื่อสังคมอำนวยความสะดวกและปันผลการผลิตให้แก่ปวงชนตามความเป็นธรรมแก่ความสามารถของแต่ละคนที่ทำงานให้สังคมและให้สวัสดิการแก่ปวงชนคือเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทุนนิยมมาเป็นความสัมพันธ์การผลิตสังคมนิยม เมื่อความสัมพันธ์การผลิตเศรษฐกิจที่เป็นรากฐานของสังคมต้องเปลี่ยนไปแล้ว ระบบการเมืองซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องต้นก็ต้องเปลี่ยนไปตาม แต่ถ้ามองระบบเศรษฐกิจคงที่อยู่ บุคคลและวาทะที่ก้าวหน้าก็อาจฉีกกัน

ทำการเปลี่ยนระบบการเมืองขึ้นก่อนเพื่อใช้อำนาจการเมือง เปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับการพัฒนาของ “พลังการผลิต” ซึ่งสามารถแก้วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของปวงชนแห่งสังคมได้

ผมจึงขอให้ท่านที่ถือคำขวัญว่าการปฏิวัติจะต้องเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตนั้น ให้ศึกษาจากนักวิชาการของท่านด้วยว่าการเปลี่ยนระบบจักรพรรดิจีนมาเป็นสาธารณรัฐ นำโดยซุนยัตเซ็นนั้น นอกจากล้มระบบจักรพรรดิจีนแล้วได้มีการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจคัดค้านระหว่างเจ้าที่ดินกับชาวนาอย่างไรบ้าง และระหว่างนายทุนจีนกับกรรมกรจีนอย่างไรบ้าง และระหว่างจักรวรรดินิยม (Imperialiste) กับมวลราษฎรจีนอย่างไรบ้าง

เท่าที่ทราบนั้นสนธิสัญญาไม่เสมอภาคระหว่างจีนกับจักรวรรดินิยมสัมพันธ์มิตหลายชาติได้ยกเลิกระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 คือภายหลังที่สยามได้จัดการทำสนธิสัญญาเสมอภาคกับจักรวรรดินิยมนานาชาติแล้วหลายปี ส่วนความสัมพันธ์การผลิตคัดค้านและทุนนิยมนั้น ก็ปรากฏว่าตลอดเวลาที่รัฐบาลก๊กมินตั๋งที่สืบต่อจากซุนยัตเซ็นนั้นไม่เคยทำเลย จนกระทั่งรัฐบาลของราษฎรจีนที่ตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1949 เป็นผู้เปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตส่วนรัฐบาลของคณะราษฎรได้จัดการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตคัดค้านที่พระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของที่ดินทั้งหลายในสังคมมาเป็นระบบที่พระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย ได้ออกกฎหมายห้ามยึดทรัพย์สินของกสิกร ได้ยกเลิกอากรค่านาและเงินรัชูปการซึ่งเป็นซากของการ “ส่งส่วย” ตามระบบเศรษฐกิจคัดค้าน

แม้คณะราษฎรจะยังทำไม่สมบูรณ์ในการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตคัดค้านและทุนนิยม ถ้าท่านที่มาพบผมมีใจเป็นธรรมก็จะเห็นว่า คณะราษฎรได้กระทำการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจมากกว่าการเปลี่ยนจักรพรรดิจีนนำโดย

ซุนยัตเซ็น แต่เหตุใดท่านเรียกการเปลี่ยนระบบจักรพรรดิจีนนำโดยซุนยัตเซ็นว่า “ปฏิวัติ” แต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองของสยามนำโดยคณะราษฎรจึงถูกตักอับดับว่าไม่ใช่สิ่งที่ท่านผู้นั้นเรียกว่า “ปฏิวัติ”

8. ท่านที่เป็นอดีตกรรมการกลางของพรรค ซึ่งมีฐานะเป็นนักวิชาการนั้น อย่างน้อยก็ต้องอ่านหนังสือชื่อ “ปัญหาเลนิน” ซึ่งสตาลินแต่งไว้ อันเป็นหนังสือที่สมาชิกอันดับกรรมการต้องศึกษา ท่านก็น่าที่จะแจ้งความจริงทางวิชาการให้สาธุศิษย์ของท่านทราบว่า เมื่อนั้น ๆ ได้อธิบายถึงลักษณะที่เป็น “เรฟโวลูชัน” ซึ่งบางท่านแปลว่า “ปฏิวัติ” นั้นตามที่เมธีกกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

(1) มาร์กซ์สนับสนุนขบวนการกู้ชาติของชาวโปแลนด์และชาวฮังการีที่ต่อสู้ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เมื่อกลางศตวรรษที่ 19 นั้นว่าเป็น “ชาติเรฟโวลูชันนารี” (Revolutionary Nations)

(2) สตาลินอธิบายว่าขบวนการกู้อิสรภาพของชาติภายใต้แอกจักรวรรดินิยมนั้นไม่จำเป็นต้องมีชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (กรรมาชีพ) เป็นส่วนประกอบหรือจำเป็นต้องมีแผนการสถาปนาสาธารณรัฐ ท่านยกตัวอย่างว่า การที่กษัตริย์ (เอมีร์) แห่งอาฟกานิสถานต่อสู้จักรวรรดินิยมอังกฤษเพื่อเอกราชของชาตินั้นเป็น “การต่อสู้ทางเรฟโวลูชันนารี” (Revolutionary Struggle) แม้ว่ากษัตริย์นั้นและผู้ร่วมมือของพระองค์มีทรศนะราชาธิปไตย

(3) สตาลินยกตัวอย่างว่า พ่อค้าและปัญญาชนเจ้าสมบัติที่ยึดที่ต่อสู้อังกฤษเพื่อเอกราชของชาตินั้นเป็น “การต่อสู้ทางเรฟโวลูชันนารี” (Revolutionary Struggle) แม้บุคคลที่ต่อสู้นั้นจะคัดค้านระบบสังคมนิยม

(4) สตาลินยกตัวอย่างว่าการเรียกร้องให้มีรัฐสภา “ดูมา” สมัยที่พระเจ้าซาร์เป็นมหารมคัตดินาใน ค.ศ. 1905 นั้น เป็น “การเรียกร้องทางเรฟโวลูชันนารี” (Revolutionary Demand)

(5) สตาลินอ้างคำของเลนินว่า “ทุก ๆ ก้าวที่ดำเนินก้าวหน้าตามแนวทางปฏิวัติสภาพนั้นเป็น ก้าวหนึ่งทางเรฟโวลูชันนารี (Revolutionary Step)”

ท่านผู้อ่านย่อมเห็นได้ว่า เมื่อดึงกล่าวนามมาแล้วนั้นมิได้กล่าวว่า การเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตเป็นเครื่องชี้ลักษณะของ “เรฟโวลูชัน” เพราะการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตอาจเป็นการเปลี่ยนที่ก้าวหน้าหรือถอยหลังไปสู่ระบบเก่าก็ได้ เช่นการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตสังคมนิยมให้ถอยหลังกลับสู่ทุนนิยม หรือการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทุนนิยมให้กลับสู่ระบบเศรษฐกิจศักดินา ฯลฯ ฉะนั้นหลักที่เมื่อนั้นให้ไว้ในในการพิจารณาลักษณะของ “เรฟโวลูชัน” คือ

(1) ทุก ๆ ก้าวที่ดำเนินตามแนวทางปฏิวัติสภาพของมนุษย์ก็ถือว่าเป็นก้าวหน้าทางเรฟโวลูชัน

(2) ความรู้เบื้องต้นที่ชาวมาร์กซ์จะต้องมีคือการพิจารณาปรากฏการณ์ทางสังคมจะต้องพิจารณาตามสภาพ ท้องที่ กาละ ของแต่ละสังคม ฉะนั้น สตาลินจึงวินิจฉัยว่า การต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติอาฟกานิสถานนำโดยกษัตริย์ (เอมีร์) และสาวกที่นิยมสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งต่อสู้จักรวรรดินิยมอังกฤษที่ยกกองทหารมารุกรานนั้นว่าเป็นการต่อสู้ทาง “เรฟโวลูชัน” เพราะสภาพของอาฟกานิสถานสมัยนั้นยังไม่มีอุตสาหกรรมที่ใช้เครื่องจักรกลสมัยใหม่ จึงยังไม่มี “เจ้าสมบัติ” (Bourgeois, Modern capitalist) ซึ่งเป็นนายทุนสมัยใหม่และยังไม่มี “ชนชั้นผู้ไร้สมบัติ” (โพรเลตารียาต) ซึ่งเป็นกรรมกรสมัยใหม่ ฉะนั้นเท่าที่กษัตริย์และสาวกของพระองค์ทำการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติสมัยนั้นก็ถือว่าเป็นการก้าวหน้าทางเรฟโวลูชัน

ถ้าเรานำหลักที่สตาลินวินิจฉัยนั้นมาประยุกต์แก่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งได้ต่อสู้จักรวรรดินิยมอังกฤษฝรั่งเศสตามวิธีของพระองค์จนสยามคงความเป็นเอกราชทางนิตินัย ซึ่งคนไทยและลูกหลานจีนได้อาศัยอยู่ในสยามที่เป็นประเทศเอกราชทางนิตินัยนั้นก็นับว่ารัชกาลที่ 5 ได้ทรงต่อสู้ทางเรฟโวลูชันตาม

สภาพที่พระองค์และปวงชนชาวไทยสมัยนั้น ได้ยอมเสียสละชีวิตกระทำการตามสภาพของตน ซึ่งต่างกับจักรพรรดิจีน

(3) การที่มาร์กซ์สนับสนุนชาวโปแลนด์และชาวฮังการีเมื่อศตวรรษที่ 19 ซึ่งต่อสู้ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น แม้ประเทศทั้งสองมีอุตสาหกรรมสมัยใหม่และมีชนชั้นผู้ไร้สมบัติ (โพรเลตารียาต) ซึ่งเป็นกรรมกรสมัยใหม่ แต่ตามสภาพแวดล้อมของโปแลนด์และฮังการีสมัยนั้นการเปลี่ยนสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตยเจ้าสมบัติ ก็เป็นการก้าวหน้าพอแก่สภาพขณะนั้น

(4) ท่านที่เห็นด้วยกับอดีตกรรมการพรรคหนึ่งซึ่งอธิบายไว้ในหนังสือ “ชีวิตทัศน์” ถึงทฤษฎี “ไดอาเล็กติคัล แอนด์ ฮิสตอริคัล แมทีเรียลลิสม์” ว่า “วัตถุนิยมวิภาษและประวัติศาสตร์” นั้น ก็เป็นเสรีภาพของท่านที่จะเห็นเป็นเช่นนั้นได้ แต่ผมขอให้ท่านศึกษา “ประวัติศาสตร์” เพียงเบื้องต้นเป็นอย่างน้อยให้สมกับชื่อเรื่องที่ท่านตั้งเป็นศัพท์ไทยไว้ โดยเฉพาะกรณีแห่งการเปลี่ยนระบบสังคมของฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. 1789 ซึ่งบางท่านยอมให้เป็นสิ่งที่ท่านเรียกได้ว่า “ปฏิวัติ” นั้น ผมก็ขอให้ท่านศึกษาประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศสโดยสังเขปต่อไป

ก. เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม ค.ศ. 1789 “สภานานดรทั่วไป” (États Generaux) ซึ่งประกอบด้วยเจ้าศักดินา ข้าราชการ และบรรพชิต และเจ้าสมบัติ (บัวร์จัวส์) ซึ่งเป็นผู้แทนราษฎรได้มีการประชุมกันและมีการขัดแย้งเกี่ยวกับระบบการเมืองเก่าที่จะต้องเปลี่ยนเป็นระบบประชาธิปไตย โดยยังคงมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ต่อมาในวันที่ 9 กรกฎาคม ปีนั้น สภานานดรทั่วไปซึ่งเจ้าสมบัติ (บัวร์จัวส์) เป็นผู้แทนราษฎรมีเสียงข้างมากได้ลงมติให้เปลี่ยนสภาพของสภานั้นเป็น “สภารัฐธรรมนูญแห่งชาติ” ซึ่งทำหน้าที่เป็นสภานิติบัญญัติและร่างรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ

วันที่ 14 กรกฎาคมปีนั้น ราษฎรกรุงปารีสได้โจมตีคุกบาสตีย์ซึ่งถือว่าเป็นอนุสรณ์แห่งการกดขี่ทารุณของระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แล้วสถาปนาการปกครองตนเองของกรุงปารีส (1789) สภารัฐธรรมนูญได้ออกกฎหมายหลายฉบับเลิกสิทธิพิเศษของระบบศักดินาและได้ประกาศรัฐธรรมนูญฉบับ 3 กันยายน ค.ศ. 1791 ให้ฝรั่งเศสเป็นระบบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ

การกระทำที่เริ่มตั้งแต่พฤษภาคม ค.ศ. 1789 มาจนถึงตอนนี้ ทั้งโลกก็เรียกกันว่าเรฟโวลูชัน ท่านที่ศึกษาประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสจากภาษาจีน ก็ขอให้ตรวจดูว่าจีนเรียกการเปลี่ยนแปลงของฝรั่งเศสโดยสภารัฐธรรมนูญว่าเป็น “เก๋อมิง” หรือมิใช่

ข. ใน ค.ศ. 1792 พระเจ้าหลุยส์ที่ 16 และพระราชินีองตัวเนตต์ ได้ทรงติดต่อกับออสเตรียให้ยกกองทัพเข้ามาปราบราษฎรฝรั่งเศส จึงเป็นการจำเป็นที่รัฐสภาฝรั่งเศสต้องให้พระมหากษัตริย์งดใช้พระราชอำนาจชั่วคราว แต่ต่อมาฝรั่งเศสจำเป็นต้องทำสงครามกับออสเตรีย ราษฎรฝรั่งเศสจึงเรียกร้องให้ล้มสถาบันพระมหากษัตริย์และสถาปนาสาธารณรัฐขึ้น ถ้าท่านผู้ใดถือว่าการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญมิใช่สิ่งที่ท่านเรียกว่า “ปฏิวัติ” ท่านก็ย่อมนับว่า “ปฏิวัติ” ฝรั่งเศสเพิ่งเริ่มเมื่อ ค.ศ. 1792 ต่างกับที่ทั่วโลกนับว่าเรฟโวลูชันเริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 1789 อย่างไรก็ตามวิธีที่ฝรั่งเศสสามารถสถาปนาสาธารณรัฐนั้น มิใช่มวลราษฎรฝรั่งเศสยกกำลังมาพิชิต หากเป็นไปโดยมวลราษฎรเรียกร้องให้รัฐสภาลงมติสถาปนาสาธารณรัฐ

ค. เมื่อฝรั่งเศสสถาปนาเป็นสาธารณรัฐแล้ว ก็ต้องเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจและการเมืองภายในกับภายนอกหลายประการ คณะบริหารประเทศต้องเปลี่ยนกันหลายชุด ชนิดล้มลุกคลุกคลาน ในระหว่างเวลา 9 ปี โดยเฉพาะการเศรษฐกิจนั้น ไม่ได้เตรียมตัวมีแผนการแก้วิกฤตการณ์เศรษฐกิจไว้

ให้ดีกว่า เศรษฐกิจที่ทรุดอยู่แล้วก็ยิ่งทรุดหนักลงไปอีก บัตรแทนเงินตราที่เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “อัสซิกญาต์” (Assignat) ที่มีค่าลดลงมากอยู่ก่อนแล้วนั้น เมื่อรัฐบาลเก็บภาษีอากรได้ไม่พอจ่ายก็ออกบัตรชนิดนั้นเพิ่มอีกหลายชั้น จึงทำให้บัตรนั้นลดค่าลงเกือบถึงศูนย์ อันเป็นสภาพที่คล้ายกับเงินระหว่าง ค.ศ. 1945 ถึง 1949 (ก่อนสถาปนาสาธารณรัฐของราษฎรจีน) ซึ่ง 1 ดอลลาร์อเมริกันมีค่าประมาณ 1,000,000 เหรียญจีน ผู้ใดไปจ่ายตลาดก็ต้องมีกระเป๋าทูโส้นบัตรเงิน ต่อมาก็กินตั้งได้เปลี่ยนธนบัตรเงินมีอัตราเดิม 4 เหรียญต่อ 1 ดอลลาร์อเมริกัน แต่ก็มีค่าตกลงเรื่อย ๆ อีก เมื่อก่อนปลดแอกกรุงนานกิง 1 เหรียญอเมริกันมีค่าประมาณ 500,000 เหรียญจีน

ง. “คณะอำนวยการรัฐ” (Directoire) ซึ่งมีอำนาจสูงสุดของสาธารณรัฐฝรั่งเศสระหว่าง ค.ศ. 1795 ถึง 1799 ไม่สามารถแก้วิกฤตการณ์เศรษฐกิจได้ดังกล่าแล้ว ผู้ร้ายชุกชุม ความสงบเรียบร้อยภายในไม่มี

ดังนั้น ใน ค.ศ. 1799 นายพลโบนาปาร์ตจึงทำรัฐประหารล้มระบบ “คณะอำนวยการรัฐ” แล้วสถาปนา “ระบบกงสุลเผด็จการ” (Consulat) ตามวิธีที่ชาวโรมันเคยทำมาในภาวะฉุกเฉิน

คณะกงสุลเผด็จการประกอบด้วยกงสุล 3 คน ท่านนายพลเป็นกงสุลคนที่ 1 มีอำนาจสูงสุดซึ่งเท่ากับเป็นเผด็จการรัฐ แม้ท่านนายพลเป็นทหารแต่มีความรู้ทางเศรษฐกิจและนิติศาสตร์ ท่านจึงตั้งธนาคารชาติแห่งประเทศฝรั่งเศส (Banque de France) เปลี่ยนบัตรแทนเงินตราเดิมที่เสื่อมค่าโดยมีเงินตราใหม่ และรักษาเสถียรภาพของเงินตราไว้ได้ อีกทั้งได้จัดทำประมวลกฎหมายขึ้นในสมัยนั้น ท่านได้วางระบบปกครองภายในและรักษาความสงบเรียบร้อยได้ ชาวฝรั่งเศสจำนวนมากจึงนิยมท่านนายพลคนนี้

ใน ค.ศ. 1804 ท่านได้อาศัยเสียงข้างมากในรัฐสภาซึ่งท่านเป็นผู้แต่งตั้งนั้น ลงมติให้ใช้

รัฐธรรมนูญใหม่ ยกเลิกสาธารณรัฐ สถาปนาระบบ “จักรวรรดิ” (Empire) ฝรั่งเศสขึ้นแทนที่ โดยท่าน นายพลเลอฌ็องด็อล็องราชสมบัติเป็น “จักรพรรดิ” (Empereur) ทรงพระนามว่า “นโปเลียนที่ 1”

ต่อจากนั้นมาก็มีการต่อสู้ระหว่างพวกนิยมราชวงศ์เดิมซึ่งมีพระราชา (Roi) เป็นประมุขเรียกว่า “ราชานิยม” (Royaliste) และพวกนิยมระบบซึ่งมี “จักรพรรดิ” (Empereur) เป็นประมุขเรียกว่า “จักรพรรดินิยม” (Imperialiste) หรือเรียกว่า “โบนาปาร์ตนิยม” (Bonapartiste) และพวกทั้งสองนั้นก็ขัดแย้งกับพวกนิยมระบบสาธารณรัฐ การต่อสู้ได้ผลัดกันชนะผลัดกันแพ้หลายยกในระหว่างเวลากว่า 70 ปี จนถึง ค.ศ. 1870 จึงได้มีระบบสาธารณรัฐฝรั่งเศสครั้งที่ 3 แล้วต่อมาเปลี่ยนเป็นครั้งที่ 4 และครั้งที่ 5 ในปัจจุบันนี้

9. สาณศิษย์ของอดีตกรรมการกลางแห่งพรรคหนึ่งที่กล่าวถึงนั้นได้อ้างอีกว่า การเปลี่ยนแปลงฯ เมื่อ 24 มิถุนายน 2475 ไม่ใช่สิ่งที่เขาเรียกว่า “ปฏิวัติ” เพราะเขาคิดว่าเป็น “รัฐประหาร” เท่านั้น ผมเห็นว่าผู้นั้นปะปนยุ่งเหยิงในเป้าหมายอันเป็นลักษณะของ “เรฟโวลูชัน” กับ “วิธีได้อำนาจอรัฐ” คือเอา วิธีการ ปะปนกับ หลักการ

ขอให้ท่านผู้อ่านสังเกตว่า คำว่า “รัฐประหาร” นั้น พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์ฯ ได้ทรงบัญญัติขึ้นเพื่อถ่ายทอดคำอังกฤษและฝรั่งเศส “กูปิเดตาด์” (Coup d'État) ที่แปลตามตัวว่าการเขกหรือกระแทกอำนาจอรัฐ อันเป็น “วิธีการยึดอำนาจอรัฐโดยฉับพลัน” โดยลำพัง วิธีการนั้นยังไม่แสดงลักษณะว่าเป็นหรือไม่เป็น “เรฟโวลูชัน” คือจะต้องพิจารณาว่าวิธีการรัฐประหารใดนำไปสู่การเปลี่ยนระบบสังคมให้ก้าวหน้าตามวิถีทางก้าวหน้าก็มีลักษณะเป็น “เรฟโวลูชัน” ซึ่งปรากฏในหลายประเทศแห่งค่ายสังคมนิยม แต่รัฐประหารใดนำไปสู่การตั้งสังคมให้ถอยหลัง รัฐประหารนั้นก็มิมีลักษณะเป็น “รีแอดชันนารี” คือการถอยหลังเข้าคลองที่เรียกว่า “รัฐประหาร

ปฏิกริยา” เช่นรัฐประหารในสยามเมื่อ 8 พฤศจิกายน 2490 ส่วน “สงครามกลางเมือง” (ซีวิลวอร์) นั้นก็มิใช่เป็น “เรฟโวลูชัน” ทุกกรณีคือต้องสุดแต่ที่ว่าสงครามกลางเมืองนั้นทำเพื่อเปลี่ยนระบบสังคมเก่ามาเป็นสังคมใหม่ที่ก้าวหน้าหรือเพื่อบังคับสังคมให้ถอยหลัง เช่นสงครามกลางเมืองของสเปนนำโดยฟรังโกนั้นเป็นสงครามกลางเมืองปฏิกริยาทำนองเดียวกันกับการเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตทางเศรษฐกิจของสังคมใด ๆ ถ้าทำให้ผลผลิตตกต่ำจากที่เคยมีอยู่เดิมต้องลดน้อยลงไป การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์การผลิตเช่นนั้นก็เป็นปฏิกริยา

10. ในระหว่างเวลา 12 ปี นับตั้งแต่ พ.ศ. 2489 ซึ่งมีการโต้แย้งกันเรื่องศัพท์ใหม่ของไทยว่า “ปฏิวัติ” และบางกลุ่มมิให้ถือว่าการเปลี่ยนแปลงโดยคณะราษฎรเมื่อ 2475 เป็น “ปฏิวัติ” นั้นก็เกิดเหตุการณ์เมื่อ 20 ตุลาคม 2501 คือจอมพลสฤษดิ์ กับพวก ร่วมกันจัดตั้งเป็นคณะเรียกว่า “คณะปฏิวัติ” ขึ้นทำการล้มระบบการปกครองตามรัฐธรรมนูญ 2475 แก้ไขเพิ่มเติมแล้วปกครองประเทศตามระบบเผด็จการคือใช้วิธีปกครองโดย “คำสั่งคณะปฏิวัติ” ซึ่งมีผลเป็นกฎหมายสูงสุดทำให้คนไทยออกสิ้นขวัญหาย เพราะคณะปฏิวัติจับคนไปประหารชีวิตได้โดยไม่ต้องส่งตัวไปให้ศาลชำระเป็นอันว่าจอมพลสฤษดิ์ กับพวกได้ถือเอาคำว่า “ปฏิวัติ” ไปใช้เรียกการกระทำของตน สมดังความหมายตามมูลศัพท์ว่า การเปลี่ยนหลักมูลกลับหรือถอยหลังกลับไปสู่ระบบเผด็จการอย่างเจ้าทาสเจ้าศักดินายิ่งกว่าสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมัยพระปกเกล้าฯ คำสั่งของคณะปฏิวัตินั้น รัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มารวมทั้งฉบับ 2517 ก็รับรองว่าเป็นกฎหมายให้อยู่จนทุกวันนี้ (ยกเว้นรัฐสภาให้ยกเลิกบางฉบับ) จึงเป็นอันว่าคำ “ปฏิวัติ” ในภาษาไทยนั้นได้รับการรับรองโดยรัฐสภาไทยตามความหมายที่แสดงออกโดยการกระทำของจอมพลสฤษดิ์ กับพวก ผมจึงเห็นว่า ไม่สมควรที่ผู้รักชาติประชาธิปไตยไทยซึ่งต้องการ

พัฒนาประเทศชาติให้ก้าวหน้าสู่ความเป็นประชาธิปไตย โดยสมบูรณ์จะใช้คำว่า “ปฏิวัติ” เพื่อเรียกการกระทำของตน คือควรปล่อยให้มันเป็นคำไทยที่มีความหมายเฉพาะเรียกการกระทำของจอมพลสฤษดิ์กับพวก ซึ่งเป็นการเปลี่ยนระบบสังคมให้ถอยหลังกลับ

11. ในหนังสือของผมเรื่อง “ความเป็นอนิจจังของสังคม” พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2500 และในปีนั้นเองได้พิมพ์อีก 2 ครั้ง และต่อมาเมื่อพิมพ์อีกไม่นานยกว่า 5 ครั้ง ผมได้เสนอให้ถ่ายทอดคำอังกฤษ “Evolution” (อีโวลูชัน) เป็นศัพท์ไทยว่า “วิวัฒนาการ” ผมมีความยินดีที่ข้อเสนอของผมตรงกับคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์ฯ เป็นนายกและประธานกรรมการฯ ได้ถ่ายทอดคำ “Evolve” อันเป็นกิริยาของ “Evolution” เป็นศัพท์ไทยว่า “วิวัฒนาการ”

ส่วนคำอังกฤษว่า “Revolution” (เรฟโวลูชัน) นั้น ราชบัณฑิตยสถานยังมิได้กล่าวไว้ในหนังสือว่าด้วย “บัญญัติศัพท์” พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2517 ส่วนผมได้เสนอไว้ในหนังสือเรื่อง *ความเป็นอนิจจังของสังคม* ให้ถ่ายทอดคำอังกฤษนั้นเป็นศัพท์ไทยว่า “อภิวุฒนาการ” มีคำอธิบายดังต่อไปนี้

“อภิวุฒนาการ” ประกอบด้วยคำ “อภิ” ซึ่งเป็นคำใช้นำหน้าศัพท์ มีความหมายว่า ยิ่ง, วิเศษ, เหนือ กับคำว่า “วุฒนาการ” ซึ่งแปลว่า *ความเจริญ, ความงอกงาม* เมื่อรวมความหมายของคำทั้งสองแล้วได้ความว่า “*ความงอกงามอย่างยิ่งหรืออย่างวิเศษ*” ทั้งนี้ตรงกับความหมายทางวิทยาศาสตร์สังคมดังกล่าวมาแล้ว คือการเปลี่ยนระบบเก่าตามแนวทางปฏิวัติของมนุษย์ที่ถูกกดขี่เปื้อนเบียนนั้นเป็นการเปลี่ยนที่ก้าวหน้าซึ่งเป็นการเปลี่ยนอย่างวิเศษ

คำว่า “อภิวุฒนาการ” นี้นำมาใช้ได้แก่การเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้ายิ่งใหญ๋ในทางวิทยาศาสตร์และเทคนิคแห่งการผลิตทางเศรษฐกิจ เช่น “Industrial Revolution” นั้น เราอาจเรียกเป็นศัพท์ไทยได้ว่า “อภิวุฒนาการอุตสาหกรรม”

ท่านที่สนใจในกิจกรรมซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญแก่ผลิตผลของสยามเวลานี้ก็ไม่ควรมองแต่ด้านการเมือง ซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องต้นเท่านั้น ขอให้นึกถึงชาวนาและกสิกรให้มาก ๆ ว่าเวลานี้ก็มีอภิวุฒนาการอีกชนิดหนึ่งซึ่งเรียกว่า “Green Revolution” แปลตามตัวว่า “อภิวุฒนาการเขียว” หรือการอภิวุฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคนิคกับเครื่องมืออภิกสิกรรม อันเป็นการอภิวุฒนาการที่ก้าวหน้าอย่างวิเศษที่เปลี่ยนวิธีการผลิตกสิกรรมของเทคนิคและเครื่องมือผลิตที่ใช้กันอยู่ตามระบบเศรษฐกิจศักดินา

ส่วนวิธีที่จะทำให้บรรลุถึงการ “อภิวุฒนาการ” นั้น เป็นเรื่องของ “วิธีการ” ซึ่งทุกตำราของเมธีสอนให้พิจารณาตามความเหมาะสมแก่สภาพท้องถิ่นที่กาละ ของแต่ละสังคม สำหรับผู้ที่อ้างว่านับถือลัทธิมาร์กซ์ตามแนวทางเลนินนั้น ถ้าอ่านคำสอนของเลนินโดยตลอดก็จะพบว่าท่านกล่าวไว้ว่าผู้ที่พูดว่าจะเอาวิธีนั้นหรือไม่ว่าวิธีนี้ เป็นผู้ที่ไม่เข้าใจแม้แต่หลักการเบื้องต้นของสสารธรรมประติการและวิวัฒนาการ ท่านว่าอาจมีวิธีที่มนุษย์ไม่เคยทำมาก่อน แต่เป็นวิธีที่เหมาะสมแก่สภาพ ท้องที่ กาละ ของแต่ละสังคมก็ได้ เหตุฉะนั้นใน ค.ศ. 1920 ท่านจึงคัดค้านพวกที่ท่านเรียกว่า “คอมมิวนิสต์ปีกซ้าย, ความคิดระส่ำระสายอย่างเด็กไร้เดียงสา” (LEFT-WING COMMUNISM, AN INFANTILE DISORDER) รวมทั้งคอมมิวนิสต์อังกฤษส่วนหนึ่งที่คัดค้านการต่อสู้ทางรัฐสภา ท่านจึงกล่าวสำหรับสังคมอังกฤษที่มีสภาพพิเศษโดยเฉพาะ ซึ่งมีระบบรัฐสภาประชาธิปไตยและมีระบบเลือกตั้งเป็นประชาธิปไตยต่างกับหลายสังคมที่รัฐสภาและการเลือกตั้งมีขึ้นเพื่อชนชั้นเจ้าสมบัตินายทุนนั้นว่า

“พรรคคอมมิวนิสต์ในบริเตนใหญ่ต้องให้การเลือกตั้งทางรัฐสภาเสมอไปโดยไม่หยุดยั้งและโดยไม่บ้ายเบี่ยง”

(The Communists in Great Britain should constantly, unremittently and undeviatingly utilise parliamentary elections...)

ท่านที่ใช้สามัญสำนึกอันเป็นตรรกวิทยาเบื้องต้นของมนุษยชาติย่อมเห็นได้ว่าคำกล่าวของเลนินที่มีให้ถือเอาวิธีใดเป็นคัมภีร์ตายตัวนั้นตรงกับธรรมชาติแท้จริงของมนุษย์ ผู้ใดมีความเป็นอยู่อย่างราษฎรก็ย่อมประสบพบเห็นว่า ราษฎรในประเทศหนึ่ง ๆ ย่อมมีความถนัดต่าง ๆ กัน แม้ในระหว่างบุคคลที่เข้าลักษณะเป็นกรรมกรนั้น กรรมกรก็มีความถนัดในการทำงานแตกต่างกันตามชนิดและชนิดปลีกย่อยของงาน เช่น กรรมกรแบกหามก็ถนัดในการนั้น ส่วนกรรมกรในวิสาหกิจที่ใช้เครื่องจักรกลก็มีความถนัดในงานนั้นต่างกับกรรมกรแบกหาม ส่วนชาวนาก็มีความถนัดในการทำนาต่าง ๆ กัน ตามสภาพท้องถิ่น กาละ เช่น ชาวนาไทยไม่ถนัดในการใช้ปุ๋ยอุจจาระมนุษย์ แต่ชาวนาจีนมีความถนัดใช้ปุ๋ยชนิดนั้น แม้ในระหว่างชาวนาจีนด้วยกันก็ถนัดใช้ปุ๋ยอุจจาระมนุษย์ต่างกันตามท้องที่ เช่น ชาวนาจีนบริเวณใกล้กรุงปักกิ่งซึ่งเคยสังเกตรถการณหลายปีนั้น ก็เห็นว่าเขาถนัดใช้ปุ๋ยอุจจาระมนุษย์ที่ตากหรือผึ่งให้แห้งก่อน ส่วนชาวนาและชาวสวนผักบริเวณกวางตุ้งถนัดใช้ปุ๋ยจระดโดยเขาไม่มีความรังเกียจ

ขอให้ท่านพิจารณาถึงวิธีรับประทานอาหารว่าคนในชาติหนึ่งถนัดวิธีต่างกับอีกชาติหนึ่งตามสภาพและท้องที่ เช่น ราษฎรไทยส่วนมาก (นอกจากคนสมัยใหม่) ถนัดใช้มือเปิบข้าวและรับประทานผักจิ้มน้ำพริก ซึ่งถ้าใช้ตะเกียบรับประทานอาหารไทยแท้ก็ไม่ถนัด คนไทยสมัยใหม่ที่ใช้ช้อนส้อมนั้นก็ต้องมีผู้หนึ่งฝึกให้พอดีมาก่อน คนฝรั่งเศสถนัดใช้ส้อมกับมีดในการรับประทานอาหาร และถนัดใช้ส้อมเป็นพิเศษถ้ารับประทานปลาที่ใช้ส้อมอย่างเดียว โดยเอามือขวาจับส้อม เอามือซ้ายถือขนมปังขึ้นหนึ่งคุนปลาให้เข้าส้อม แต่คนอังกฤษถนัดใช้มีดปลาที่ทำเฉพาะกับส้อม ฯลฯ

อันใดก็ดี วิธีที่จะเข้าสู่การอภิวัฒน์ตามความหมายว่าทุก ๆ ก้าวหน้าตามแนวทางกัฏฐสภาพนั้นก็ต้อที่สุดแต่ความถนัดของบุคคล การที่ผู้ใดอ้างว่าต้องทำตามวิธีที่ตนต้องการจึงจะยกย่องว่าเป็นวิธี

อภิวัฒน์นั้น ก็เป็นเรื่องที่เรียกว่าคิดตาม “อัตวิสัย” หรือ “จิตนิยม” คือ คิดตามใจตนเองโดยไม่มองถึงความถนัดของแต่ละบุคคล และยิ่งผู้อ้างเองก็ไม่ถนัดในวิธีชักชวนให้คนอื่นทำแล้วก็เป็นการพูดโดยไม่รับผิดชอบ

12. โดยที่อาจารย์ชีววิทยาผู้หนึ่งถามผมในที่ประชุมที่นครเอดิน เบอโร สกอตแลนด์ว่า ในทางชีววิทยานั้น การเปลี่ยนแปลงดำเนินไปตามวิธีที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Evolution” (อีโวลูชัน) แต่เหตุใดในทางวิทยาศาสตร์สังคมจึงมีวิธีที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า (Revolution) ซึ่งผมถ่ายทอดเป็นศัพท์ไทยว่า “อภิวัฒน์”

ผมจึงขอชี้แจงดังต่อไปนี้

(1) ผมขอขอมความเข้าใจว่าในทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นการเปลี่ยนแปลงของสสารมี 2 วิธี คือ

ก. วิธีเปลี่ยนแปลงทางปริมาณ (Quantitative Change) ซึ่งค่อยเป็นค่อยไปที่ละนิด ๆ ในระหว่างช้านานก็ได้ผลเป็นการเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพ (Qualitative Change) เช่นสิ่งมีชีวิตแรกคือ เซลล์ที่พัฒนาในระยะเวลาหลายล้านปีก็ให้ผลให้มีสัตว์ที่พัฒนาสูงขึ้นตามทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วิน แล้วก็มีสัตว์ชนิดหนึ่งคือ กระบี่ที่มีอวัยวะดีกว่าลิงทั้งหลายแล้วพัฒนาเป็นมนุษยชาติ ทั้งนี้เป็นไปตามกฎแห่งการคัดเลือกตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตที่มีคุณภาพดีขึ้น จึงดำรงอยู่ได้ ส่วนที่อ่อนแอก็ดับสูญไป (Survival of the Fittest)

ข. วิธีเปลี่ยนแปลงคุณภาพ (Qualitative Change) เช่น ในทางฟิสิกส์นั้น น้ำที่ถูกความร้อนมากก็เปลี่ยนสถานะเป็นไอน้ำ ถ้าถูกความเย็นมากก็เปลี่ยนสถานะเป็นน้ำแข็ง

(2) วิธีเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติดังกล่าวใน (1) นั้น ก็นำมาประยุกต์แก่วิธีเปลี่ยนแปลงของระบบสังคมได้ คือ ระบบสังคมเปลี่ยนแปลงได้โดยวิธี “วิถีวิวัฒน์” (Evolutionary Method)

ซึ่งตรงกับวิธีเปลี่ยนแปลงทางปริมาณ (Quantitative Change) และวิธีปฏิวัติ (Revolutionary Method) ซึ่งตรงกับวิธีเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพ (Qualitative Change) ผมขอคัดเอาความตอนหนึ่งที่ผมกล่าวไว้ในหนังสือว่าด้วย “ความเป็นอนิจจังของสังคม” ดังต่อไปนี้

“จังหวะของการเคลื่อนไหวทางสังคมมีอยู่สองชนิดคือ

“ก. วิถีวิวัฒน์ กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงที่สภาวะใหม่ของสังคมได้ดำเนินกิจกรรมประจำวันไปโดยความสำนึกตามธรรมชาติเอง และทำให้สภาวะเก่าเปลี่ยนแปลงทางปริมาณจำนวนเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งเมื่อรวมกันเข้าก็ได้จำนวนการเปลี่ยนแปลงมาก ซึ่งเป็นการเปลี่ยนระบบเก่าทั้งระบบ เช่นการเปลี่ยนแปลงระบบทาสในสังคมไทยที่เป็นไปตามวิถี “วิวัฒน์” ที่ละเอียดทีละน้อยตั้งแต่สมัยอยุธยา ในที่สุดก็เป็นการเปลี่ยนแปลงทาสทั้งระบบ

“การเปลี่ยนแปลงระบบศักดินามาเป็นระบบธนาญาของหลายสังคมก็ดำเนินไปตามวิถีวิวัฒน์ เช่นในอังกฤษซึ่งในที่สุดส่วนใหญ่ของระบบศักดินาก็เปลี่ยนเป็นระบบธนาญาและพัฒนาเป็นบรมธนาญาโดยไม่มีการปฏิวัติที่รุนแรง

“อันที่จริง ถ้ากายาพพหรือร่างกายของสังคมคือ สถาบันและระบบการเมือง ได้ดำเนินให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ทาง

ชีวปัจจัยของสังคมโดยไม่ล้ำข้ามเกินไปนักแล้ว สังคมก็เปลี่ยนไปตามวิถีวิวัฒน์ที่ไม่ใช่การปฏิวัติอย่างรุนแรง”

“ข. วิถีอภิวัดณ์ กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงที่สภาวะใหม่ของสังคมได้ประสานกันเข้าเปลี่ยนระบบเก่าที่ล้าหลังกว่าความพัฒนาในสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยของสังคมอันเป็นการเปลี่ยนทางคุณภาพโดยการกระทำฉับพลันหรือการกระทำชุดเดียวซึ่งต่างกับการเปลี่ยนโดยวิถีวิวัฒน์ที่ทำมาทีละน้อยๆ

“ตามกฎธรรมชาตินั้น กายาพพต้องสมานกับสสาร ดังนั้นถ้ากายาพพ (สถาบันการเมือง) ของสังคมเปลี่ยนล้ำข้ามกว่าความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยของสังคม (เศรษฐกิจ) จนเนิ่นนานเกินสมควรแล้ว ธรรมชาติก็บังคับให้กายาพพ (สถาบันการเมือง) จำต้องสมานกับสสาร (ทางสังคม) จนได้ คือเมื่อไม่เป็นไปตามวิถีวิวัฒน์ ก็ต้องเป็นไปตามวิถีอภิวัดณ์ เช่นการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ต้องเป็นไปเช่นนั้น เพราะกายาพพของสังคมเปลี่ยนแปลงล้ำข้ามเกินสมควรกว่าการเปลี่ยนแปลงทางชีวปัจจัยของสังคม (เศรษฐกิจ) การเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของฝรั่งเศสในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ซึ่งต้องเป็นไปโดยวิถีอภิวัดณ์ ก็เพราะกายาพพของศักดินาไม่ยอมเปลี่ยนโดยวิถีวิวัฒน์ให้สมานกับสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยที่ก้าวหน้าไปมาก”

ราษฎรที่เป็นพลเมืองส่วนข้างมากนั้น แม้จะยังไม่แสดงความต้องการให้ประจักษ์ชัดแจ้ง แต่ก็ยังเป็นพลังเจียบที่พร้อมต้อนรับระบบที่ทำให้ความเป็นอยู่ของชาติขึ้น

“ปรีดี พนมยงค์ พุทธถึงกรณีสวรรคตและปัญหาของชาติ”

บรรณานุกรมที่เกี่ยวกับ ท่านปรีดี พนมยงค์

รวบรวมโดย ภารดี รัตนอุดม *

๖ปีเป็นการรวบรวมรายชื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหมดที่เกี่ยวกับท่านปรีดี พนมยงค์ ที่มีปรากฏอยู่ในหอสมุด
ปรีดี พนมยงค์ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ผลงานที่เขียนโดยท่านปรีดี พนมยงค์
2. ผลงานที่เกี่ยวกับท่านปรีดี พนมยงค์
3. บทความที่เกี่ยวกับท่านปรีดี พนมยงค์

* บรรณารักษ์ชำนาญการ 8 ฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาห้องสมุด สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1. ผลงานที่เขียนโดยท่านปรีดี พนมยงค์

ข้อเขียนทางปรัชญา. กรุงเทพฯ : สถาบันสยาม
เพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม,
2518.

คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย 24
มิถุนายน. [กรุงเทพฯ] : โครงการจัดทำสื่อ
เผยแพร่เกียรติคุณ นายปรีดี พนมยงค์
รัฐบุรุษอาวุโส สำหรับเด็กและเยาวชน, 2542.
ความเป็นมาของชื่อ “ประเทศสยาม” กับ
“ประเทศไทย” เรียบเรียงจากเค้าความ
บางตอนในต้นฉบับของหนังสือ “Ma Vie
Mouvementée” และปัญหาสงคราม
ในยุคปรมาณู. กรุงเทพฯ : ประจักษ์
การพิมพ์, 2517.

ความเป็นมาของศัพท์ไทย “ปฏิวัติ, รัฐประหาร,
วิวัฒน์, อภิวัฒน์” กรุงเทพฯ : สถาบันสยาม
เพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม.
2519.

ความเป็นอนิจจังของสังคม. พระนคร : โรงพิมพ์
นิติเวช, 2513.

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง :
ข้อความทั่วไปในวิชากฎหมายปกครอง
และปรากฏการณ์ของพระราชบัญญัติว่าด้วย
ระเบียบบริหารราชการ... พระนคร : โรงพิมพ์
บำรุงนุกุลกิจ, 2478.

คำปราศรัย สุนทรพจน์บางเรื่องของ นายปรีดี
พนมยงค์ และบางเรื่องเกี่ยวกับขบวนการ
เสรีไทย. กรุงเทพฯ : สหประชาพานิชย์,
2517.

คำปราศรัยของพระท่านปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จ
ราชการแทนพระองค์ กล่าวต่อนายกรัฐมนตรี เมื่อ 8 สิงหาคม 2487 และ
คำกล่าวรับของพระท่านพันตรีควง
อภัยวงศ์. พระนคร : กรมโคสนาการ,
2487.

คำอธิบายกฎหมายปกครอง. พระนคร : โรงพิมพ์
นิติเวช, 2503.

คำอธิบายกฎหมายปกครอง. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.,
2475.

คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1.
พระนคร : โรงพิมพ์นิติสาส์น, ม.ป.ป.

คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ว่าด้วยห้างหุ้นส่วน บริษัทและสมาคม.
พระนคร : โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2479.

เค้าโครงการเศรษฐกิจ. [แก้ไขและเพิ่มเติม]
กรุงเทพฯ : โครงการจัดทำสื่อเผยแพร่
เกียรติคุณนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส
สำหรับเด็กและเยาวชน, 2542.

เค้าโครงการเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ : ประจักษ์
การพิมพ์, 2517.

เค้าโครงการเศรษฐกิจ. พระนคร : โรงพิมพ์อักษร
เจริญทัศน์, 2491.

จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์ ถึงพระพิศาล
สุขุมวิท เรื่องหนังสือจดหมายเหตุของ
เสรีไทยเกี่ยวกับการที่แคนดี้ นิวเดลีย์
และสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพฯ : อมรินทร์
การพิมพ์, 2522.

ชำระประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : สันติธรรม, 2528.

ชีวประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์ (จนถึง 24
กรกฎาคม 2525). กรุงเทพฯ : โครงการปรีดี
พนมยงค์กับสังคมไทย, 2526.

ชีวประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์ (จนถึง 24
กรกฎาคม 2525) : สกุลพนมยงค์ ; สกุล
ณ ป้อมเพชร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
มูลนิธิปรีดี พนมยงค์, 2535.

ชีวิตผันผวนของข้าพเจ้าและ 21 ปีที่ลี้ภัยใน
สาธารณรัฐราษฎรจีน. (Ma Vie Mouve-
mentée 'et mes 21 ans d'exil en Chine
Populaire) แปลโดย พรทิพย์ ไตใหญ่ และ

จำนง ภควุฒิ. กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ,
2529.

ชุมปัญญา. กรุงเทพฯ : สันติธรรม, 2528.

แถลงการณ์ของนายปรีดี พนมยงค์และคำเตือน
สติผู้รักชาติ. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์,
2516.

ท่านปรีดี พูตถึงกรณีสวรรคต. กรุงเทพฯ : ประจักษ์
การพิมพ์, 2517.

ไทย หรือสยาม จากบันทึกของนายปรีดี พนม-
ยงค์ และจากรายงานการประชุมสภาร่าง
รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2504. กรุงเทพฯ : สันติ
ธรรม, 2528.

นายปรีดี พนมยงค์ ตอบคำถาม. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ : อัมรินทร์การพิมพ์, 2525.

นายปรีดี พนมยงค์ เล่าเรื่องขบวนการเสรีไทยกับ
ความสัมพันธ์ทางการเมืองขณะดำรง
ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และ
“รู้ท” หัวหน้าขบวนการเสรีไทยกู้ชาติ.
กรุงเทพฯ : โครงการหนังสือประวัติศาสตร์
การเมือง, ม.ป.ป.

แนวความคิดประชาธิปไตยของปรีดี พนมยงค์.
กรุงเทพฯ : มูลินนิธิปรีดี พนมยงค์, 2535.

บทความบางเรื่องของนายปรีดี พนมยงค์. กุญ-
เทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2525.

บันทึกข้อความสำคัญประกอบด้วยอุทธรณ์และ
คำแนะนำแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์. พระนคร : โรงพิมพ์นิติสาส์น, 2471.

บันทึกนักปฏิวัติไทย เมื่อโค่นล้มระบอบสม-
บูรณาญาสิทธิราชย์ 24 มิถุนายน 2475.
กรุงเทพฯ : เจริญวิทยการพิมพ์, 2517.

บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและ
ระบบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
นิติเวช, 2515.

บางเรื่องเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ในระหว่าง
สงครามโลกครั้งที่ 2. นครหลวงฯ : โรงพิมพ์
นิติเวช, 2515.

เบื้องหลังการก่อตั้งขบวนการเสรีไทย : คำให้การ
ของนายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะพยาน
พ.ท. พระสารสาสน์พลขันธ์ จำเลยคดี
อาญาสงคราม. กรุงเทพฯ : สันติธรรม,
2517.

ประชาธิปไตย และรัฐธรรมนูญเบื้องต้นกับ
การร่างรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
นิติเวช, 2517.

ประชุมกฎหมายไทย. พระนคร : โรงพิมพ์นิติสาส์น,
2473.

ประชุมกฎหมายมหาชนและเอกชน. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2.
พระนคร : โรงพิมพ์นิติสาส์น, 2472.

ประสบการณ์และความเห็นบางประการของ
รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์. สัมภาษณ์
โดย จักรทิพย์ นาถสุภา. พิมพ์ครั้งที่ 2,
[แก้ไขและเพิ่มเติม]. [กรุงเทพฯ] : คณะ
กรรมการดำเนินงานโครงการฉลอง 100 ปี
ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส.
2542.

ประสบการณ์และความเห็นบางประการของ
รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์. สัมภาษณ์
โดย จักรทิพย์ นาถสุภา. กรุงเทพฯ :
โครงการ “ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย”.
2526.

ปรัชญาคืออะไร? พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์นิติเวช, 2513.

ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย; รวมข้อเขียนของ
ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ และโครงการปรีดีกับสังคม
ไทย, 2526.

ปรีดี พนมยงค์ วิจารณ์ร่างรัฐธรรมนูญ กรุง-
เทพฯ : จงเจริญการพิมพ์, 2517.

ปาฐกถาของนายปรีดี พนมยงค์เรื่อง “อนาคต
ของประเทศไทยควรดำเนินไปในรูปใด”
ในการชุมนุมสนทนาที่สามัคคีสมาคม
(สมาคมนักเรียนไทย) ประเทศอังกฤษ
เมื่อวันเสาร์ที่ 28 กรกฎาคม 2516 และ
ข้อสังเกตของนายปรีดี พนมยงค์ เกี่ยว
กับ “เอกภาพของชาติกับประชาธิปไตย.”
ปราโมทย์ พึ่งสุนทร ผู้จัดพิมพ์ พิมพ์ครั้งที่
1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์นิติเวช, 2516.

ปาฐกถาเรื่องพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบ
ราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม
พ.ศ. 2476. พระนคร : โรงพิมพ์โสภณ
พิพรรฒธนากร, 2477.

ปาฐะเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการลงอาญาผู้กระทำ
ผิดกฎหมาย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์นิติ-
สาส์น, 2471.

พระเจ้าช้างเผือก. กรุงเทพฯ : สมาคมธรรมศาสตร์
นครลอสแอนเจลิส สหรัฐอเมริกา, 2533.

มหाराชและรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : โครงการ
“ปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย.” 2525.

รวมปาฐกถา บทความ และข้อสังเกตของ นาย
ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : องค์การนัก
ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516.

ระบบสังคมนิยม และระบบคอมมิวนิสต์จะ
เหมาะสมแก่เมืองไทยหรือไม่. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์พิษณุ, 2518.

เราจะต่อต้านเผด็จการได้อย่างไร? ปาฐกถาและ
บทความของท่านปรีดี พนมยงค์ ในงาน
ชุมนุมฤดูร้อนของสมาคมนักเรียนไทยใน
ฝรั่งเศส ที่เมืองตูร์ส. กรุงเทพฯ : องค์การ

บริหารองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรม-
ศาสตร์, 2517.

วาทะปรัชญาเมธี ดร.ปรีดี พนมยงค์ วีรบุรุษ
อาวุโสประเทศสยาม. รวบรวมโดย
ประกายธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ :
ธรรมสภา, 2538.

วิธีพิจารณาทางรอดของสังคมไทย. กรุงเทพฯ :
สถาบันสยามเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์
และวัฒนธรรม, 2519.

สังคมปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : อมรินทร์
การพิมพ์, 2525.

สัมภาษณ์พิเศษในโอกาสครบรอบ 48 ปี
แห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24
มิถุนายน 2523 ที่เมืององโตนี ซานกรุง
ปารีส. โดยผู้แทนสหภาพเพื่อสิทธิเสรีภาพ
ของประชาชน. กรุงเทพฯ : ห.จ.ก. เกษมการ
พิมพ์, 2523.

หลักฐานสำคัญบางประการเกี่ยวกับสถานะ
สงครามของประเทศไทยในระหว่าง
สงครามโลกครั้งที่ 2 ภาค 1. รวบรวมโดย
ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : ห.จ.ก. อรุณ
การพิมพ์, 2521.

อนาคตของประเทศควรดำเนินไปในรูปใด;กับแผน
ชุดคอคอดกระ. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี :
สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม, 2536.

อนาคตของเมืองไทยกับสถานการณ์ของประเทศ
เพื่อนบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 2. ม.ป.ท., สถาบัน
สยามเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์และ
วัฒนธรรม, 2518.

อนุสรณ์ในการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานอัฐิ
นายปรีดี พนมยงค์, 11 พฤษภาคม พ.ศ.
2529. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2529.

Political and Military Tasks of the Free-Thai
Movement to Regain National Sovereignty and Independence. Bangkok :
Amarin Press, 1979.

The King of the White Elephant. Bangkok :
Thammasat University, 2484 (1941).

**Du Sort des Societes de Personnes en Cas de
Deces d'un Associe (étude de droit
français et de droit compare)** Paris :

Librairie de Jurisprudence Ancienne et
Mondeme, 1927.

**Ma Vie Mouvementée et Mes 21 ans d'exil en
Chine Populaire.** Paris : Varap, 1972.

2. ผลงานที่เกี่ยวข้องกับท่านปรีดี พนมยงค์

7 รอบ พูนสุข พนมยงค์, 2 มกราคม 2539.

กรุงเทพฯ : วี พรินท์, 2539.

“ความคิดสหกรณ์ของปรีดี พนมยงค์.” โดย
ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ ปรีดี พนมยงค์
กับการสร้างสรรค์สติปัญญาอย่างไทย.
โดย สันติสุข โสภณศิริ. กรุงเทพฯ : อักษร-
สาส์น, 2530.

คำรณ คุณะดิลัง. บทละครคือผู้อภิวัฒน์. กุญ-
เทพฯ : ปี่ชา, 2530.

โครงการ “ปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย. พจนาลัย
เนื่องในวาระครบรอบ 84 ปี ของรัฐบุรุษ
อาวุโส ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : บริษัท
เคล็ดไทย, 2527.

งานอัฐิธาตุรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ 6-11
พฤษภาคม 2529. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2529.

จันทร์ฉาย ภักดีจิตม. ปรีดี พนมยงค์ จำเลยแห่ง
ประวัติศาสตร์. นนทบุรี : สถาบันวิทยา-
ศาสตร์สังคม, 2536.

จินดา ศิริमानนท์. ความทรงจำจากบ้านชานกรุง
ปารีส ปัจจุบันชีวิตของรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี
พนมยงค์. กรุงเทพฯ : ท่านผู้หญิงพูนศุข
พนมยงค์, 2530.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. ความคิดสหกรณ์ของปรีดี
พนมยงค์. กรุงเทพฯ : อักษรสาส์น, 2530.

เฉลิมเกียรติ ผิวนวล. ความคิดทางการเมืองของ
ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมล
คีมทอง, 2529.

_____. บทความประกอบการสัมมนาถึงศตวรรษ
ธรรมศาสตร์ : 2477-2527. เรื่องความ
คิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์.
กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหา-
วิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

เฉลิมเกียรติ ผิวนวล. รายงานวิจัยเรื่อง ความคิด
ทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์. ม.ป.ท.,
ม.ป.พ., 2527.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. ปรีดี พนมยงค์ : ชีวิต งาน
และธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2529.

ดำรง ปัทมะศิริ. ในหลวงอาลัยกับปรีดี. พระ-
นคร : รัชดาภิเษก, 2493.

ดุษฎี บุญทัศนกุล. เลี้ยวหนึ่งแห่งความทรงจำ.
กรุงเทพฯ : บ้านเพลง, 2541.

เดือน บุญนาค. ท่านปรีดี รัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผน
เศรษฐกิจไทยคนแรก. กรุงเทพฯ : สามัคคี
ธรรม, 2517.

ต.ม.ธ.ก. รุ่น 2. ฉบับรำลึกพระคุณท่านผู้ประศาสน์
การปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
อักษรไทย, 2527.

ทิพวรรณ เจียมธีรสกุล. ปฐมบทชนทางการเมือง
ของปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : สถาบัน
สันติประชา, 2531.

สถานะของปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : อักษร-
สาส์น, 2532.

ประวัติการต่อสู้ของนักศึกษา ม.ธ.ก. กรุงเทพฯ :
2529.

ประวัติการเมืองของ ดร.ปรีดี พนมยงค์.
กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิชาการ คณะกรรมการเตรียม
งานสัปดาห์รำลึกปรีดี พนมยงค์, 2526.

ปรีชา พงศ์ภมร. ชีวิตและผลงานของ ดร.ปรีดี
พนมยงค์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แม่บ้าน
การเรือน, ม.ป.ป.

ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาเศรษฐ-
ศาสตร์การเมือง, 2524.

“ปรีดี พนมยงค์” 11 พฤษภาคม 2528. กรุงเทพฯ :
คณะกรรมการจัดงานวันปรีดี พนมยงค์,
2528.

ปรีดี พนมยงค์ แกร่งกล้าทุกสมัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2526.

ปรีดี พนมยงค์ ประดับไว้ในใจชน. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดงานฉลอง 100 ปี รัฐบุรุษอาวุโส, 2541.

ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษผู้ไร้แผ่นดิน. กรุงเทพฯ : กองบรรณาธิการสยามใหม่, 2526.

พนมยงค์ประดิษฐ์ธรรม. กรุงเทพฯ คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา, 2526.

พระปกเกล้าฯ ทรงได้เค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จิรวรรณนุสรณ์, 2526.

โพธิ์ แหมล่าเจียก. สามนักการเมืองเรื่องนามของไทย. นครหลวง : ธรรมบรรณาการ, 2515.

มณฑิร รัตนปรีดากุล. ชีวิตที่เป็นตำนาน : อับราฮัม ลิงคอรัน ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : สินนา, 2541.

มอเวลล์, เดวิด. ชีวิตประวัติทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิชาการองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ม.ป.ป.

_____. ประวัติทางการเมืองของ ดร.ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : ม.ป.ป.

มิตรกำสรวลเนื่องในมรณกรรมของรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : โครงการปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย, 2526.

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ชีวประวัติของไทย. กรุงเทพฯ : สายส่งศึกษา, 2524.

วิชัย ภูโยธิน. ดร.ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2539.

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร. ปรีดี พนมยงค์ คนดีศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ : มูลนิธิปรีดี พนมยงค์, ม.ป.ป.

วินัย คุณอุดม. สำนวนคดีเรื่องละเมิดทำให้เสียหาย แก่ชื่อเสียงเกียรติคุณทางทำมาหาได้ และทางเจริญของใจหาย.... พระนคร : วิทยาสาส์สงเคราะห์, 2513.

ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิ์วัฒน์, ม.จ. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระราชชนนี ไม่ทรงเชื่อว่า นายปรีดี พนมยงค์ สมคบปลงพระชนม์ร.8. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โบสถ์พาลิชวัง, 2517.

สวัสด์ ตราฐ. ลับสุดยอด เมื่อข้าพเจ้าเป็นเสรีไทยกับขุนพลภูพาน เตียง ศิริจันทร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, 2527.

สัจจา วาที. ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ เปิดเผยต่อศาล นายปรีดี พนมยงค์ คือผู้บริสุทธิ์. นนทบุรี : สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม, 2533.

สันติสุข ไกลอนศิริ. ปรีดี พนมยงค์กับการสร้างสรรค์สติปัญญาอย่างไทยและความคิดสหกรณ์ของ ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : อักษรสาส์น, 2530.

_____. ปรีดี พนมยงค์ กับ การสร้างสรรค์สติปัญญาอย่างไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการดำเนินงานโครงการฉลอง 100 ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส, 2542.

_____. ปรีดีนิวัติสังจะคืนเมือง. กรุงเทพฯ : อักษรสาส์น, 2529.

_____. หนึ่งศตวรรษปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : สถาบันปรีดี พนมยงค์, 2540.

สุพจน์ ด้านตระกูล. การต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2516.

_____. ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ อันเนื่องมาจากบทวิจารณ์ ของนายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร. กรุงเทพฯ : บริษัทเคล็ดไทย, 2526.

_____. คู่กับท่านปรีดี. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2516.

_____. จากรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ถึงรัฐบุรุษ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์. นนทบุรี : สันติธรรม, 2531.

สุพจน์ ด้านตระกูล. ชำระประวัติศาสตร์ไทยฉบับ
หลักไท อันเนื่องมาจากบทวิจารณ์ ของ
ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ต่อบรรณานุกรม
ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
จิรวรรณนุสรณ์, 2526.

_____. ชีวิตและงานของ ดร.ปรีดี พนมยงค์.
พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร : ประจักษ์การพิมพ์,
2514.

_____. ท่านปรีดีฯ กับข้อหาคอมมิวนิสต์.
กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2517.

_____. ท่านปรีดีกับราชบัลลังก์. กรุงเทพฯ :
ประจักษ์การพิมพ์, 2517.

_____. นายปรีดีกับการอภิวัฒน์. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช, 2535.

_____. นายปรีดี พนมยงค์ กับในหลวงอนันท์ฯ
และกรณีสวรรคต. นนทบุรี : สถาบัน
วิทยาศาสตร์สังคม, 2541.

_____. ประวัติรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์.
กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2517.

_____. ประวัติศาสตร์การเมืองไทยยุค 2475 ที่
ถูกบิดเบือน. นนทบุรี : สถาบันวิทยา-
ศาสตร์สังคม, 2536.

_____. ปรีดี พนมยงค์ พุดถึงกรณีสวรรคต
และปัญหาของชาติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
สุวรรณภูมิ, 2521.

_____. ปรีดีหนี. พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขและ
เพิ่มเติม. นนทบุรี : สันติธรรม, 2531.

_____. แผนฆ่าปรีดีฯ. กรุงเทพฯ : สันติธรรม,
2526.

_____. ม.จ.ศุภสวัสดิ์ รับสั่งว่าในหลวงและ
สมเด็จพระราชชนนีไม่ทรงเชื่อว่าปรีดีฯ
สมคบปลงพระชนม์ ร.8 พร้อมด้วยแถลง
การณ์ของนายฟัก ณ สงขลา ทนายคดี
กรณีสวรรคต เรื่องยืนยันนายปรีดีฯ เป็น
ผู้บริสุทธิ์. กรุงเทพฯ : สันติธรรม, ม.ป.ป.

สุพจน์ ด้านตระกูล. มรดก ปรีดี พนมยงค์.
กรุงเทพฯ : โครงการหนังสือประวัติศาสตร์
การเมือง. สำนักพิมพ์จิรวรรณนุสรณ์,
ม.ป.ป.

_____. เมื่อเครื่องจักรไล่คนออกจากงาน.
นนทบุรี : สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม, 2536.

_____. เมื่อรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
ลี้ภัยรัฐประหาร 8 พ.ย. 2490. กรุงเทพฯ :
ประจักษ์การพิมพ์, 2516.

_____. สุพจน์ ด้านตระกูล ได้ประเสริฐ
ทรัพย์สุนทร เรื่องการบิดเบือนประวัติ-
ศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สันติ
ธรรม, 2528.

_____. อนุสรณ์ ปรีดี พนมยงค์. จิรวรรณ-
นุสรณ์, 2526.

สุริยา บุญยศิริชัย. บุรุษแกร่ง ปรีดี พนมยงค์.
กรุงเทพฯ : วันชนะ, 2541.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. นายปรีดี พนมยงค์ ตามทัศนะ
ส.ศิวรักษ์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง,
2526.

_____. พลิกแผ่นดิน : จากประดิษฐ์มนูธรรม
สู่สันติประชาธรรมแล้วเดินทางต่อไปยัง
พ.ศ. 2543. กรุงเทพฯ : สถาบันปรีดี
พนมยงค์, 2540.

เสนห์ จามริก. ปรีดีปริทัศน์ : ปาฐกถาชุดปรีดี
พนมยงค์อนุสรณ์. กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ,
2526.

ไสว สุทธิพิทักษ์. ดร.ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ :
บพิธการพิมพ์, 2526.

_____. ดร.ปรีดี พนมยงค์กับการปฏิวัติ. พระนคร
: สิริธรรมนคร, ม.ป.ป.

อนันต์ อมรรตัย. ดร.ปรีดี พนมยงค์กับแผนการณ์
มหาชนรัฐ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
จิรวรรณนุสรณ์, 2526.

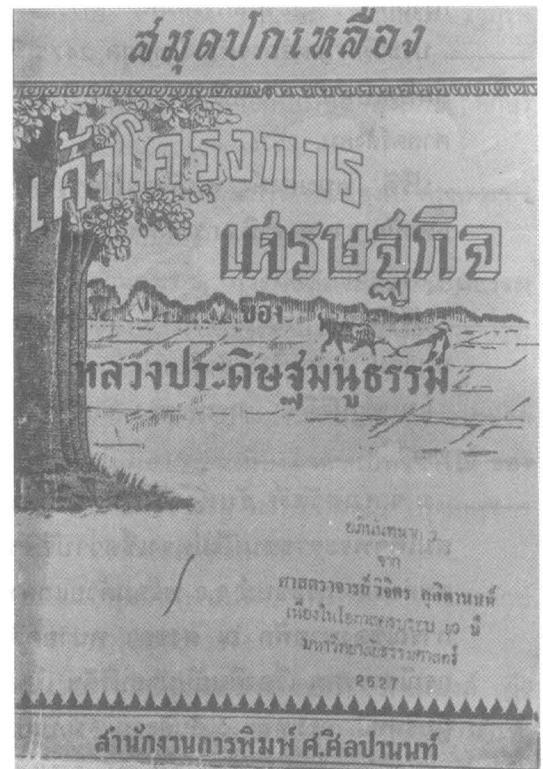
_____. แผนการณ์มหาชนรัฐของผู้สำเร็จราชการ
แทนพระองค์. กรุงเทพฯ : ศิวาสัน, 2517.

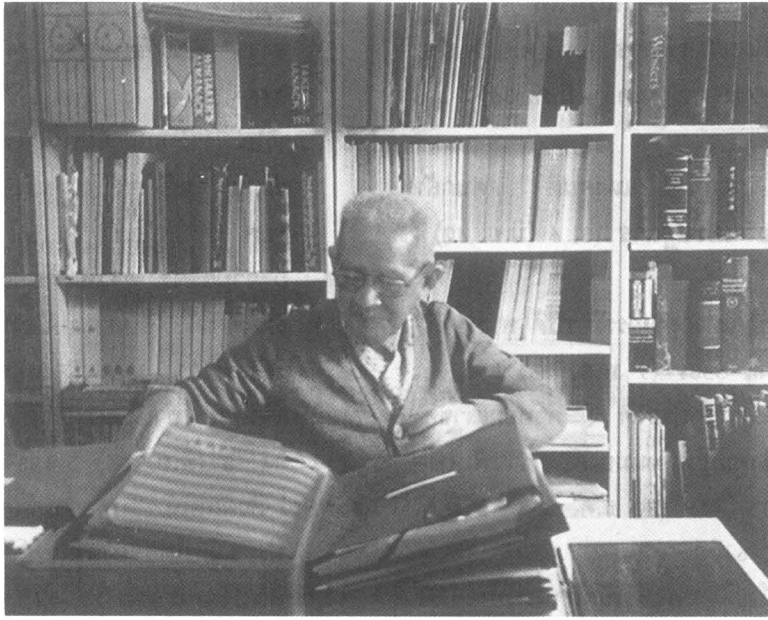
อรุณ เวชสุวรรณ. ท่านปรีดี พนมยงค์ กับความ
จริงที่ถูกบิดเบือน. กรุงเทพฯ : อรุณวิทยา,
2527.

———. รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์. พิมพ์ครั้งที่
3 [แก้ไขและเพิ่มเติม]. กรุงเทพฯ : อรุณ
วิทยา, 2541.

———. รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ บิดาแห่ง
ระบอบประชาธิปไตยของไทย. กรุงเทพฯ :
อรุณวิทยา, 2526.

Vichitvong Na Pombheira. **Pridi Banomyong
and the Making of Thailand' Modern
History.** Bangkok, Siriyod (1979)

3. บทความที่เกี่ยวข้องกับท่านปรีดี พนมยงค์

กองบรรณาธิการ. “ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษของโลก UNESCO 100 ปี แห่งชาตกาล” ฐาน
สัปดาห์วิจารณ์ 4, 160 (17-23 พ.ค. 40) :
8.

“ข้อเสนอของนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ต่อ
ฯพณฯ สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี
เรื่องวิธีส่งเสริมให้ราษฎรสนใจประชาธิปไตย”
รัฐศาสตร์สาร 18, 759 (30 ธ.ค. 34 - 5
ม.ค. 35) : 60-61.

จรัล ดิษฐาอภิชัย. “หนังสือวันปรีดี พนมยงค์” ฐาน
สัปดาห์วิจารณ์ 4, 161 (24-30 พ.ค.
40) : 46.

ดุษฎี พนมยงค์ บุญทศนกุล. “ปรีดี พนมยงค์ บนมูม
มองดุษฎี พนมยงค์ บุญทศนกุล” ผู้จัดการ
รายสัปดาห์ 11, 496 (3-9 มิ.ย. 39) : 39.

ธรรมเกียรติ กั่นอริ. “11 พฤษภาคมวันปรีดี พนม-
ยงค์” ผู้จัดการ 6, 1715 (11-12 พ.ค.
39) : 13.

“ด้าน ปรีดี พนมยงค์? ตะถ่วง...เสนอชื่อยูเนสโก
โดยทีมงานอาทิตย์รายสัปดาห์” อาทิตย์
20, 1062 (17-23 ต.ค. 40) : 22.

นิรันดร์ ยอแสงรัตน์. “จดหมายประวัติศาสตร์ 60 ปี
จากนายปรีดี พนมยงค์ ถึงท่านผู้หญิงพูนศุข
มูลค่าประมาณ 8 แสนบาท มูลค่าจริงหาค่า
มิได้” ศิลปวัฒนธรรม 14, 1 (พ.ย. 35) :
198-202.

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. “โลกนี้มีแรงเพราะแรงคนดี”
มติชนสุดสัปดาห์ 19, 991 (17 ส.ค. 42) :
64.

ปรีดี พนมยงค์. “วิธีส่งเสริมให้ราษฎรสนใจ
ประชาธิปไตย” **รพิตสาร** 1,1 (ต.ค. - ธ.ค.
35) : 66-72; 1,2 (ม.ค. - มี.ค. 36) : 64-
71.

“ปรีดี พนมยงค์ 100 ปี แห่งคนดี - คนกล้า
คนสุดท้าย” **เศรษฐกิจสาร** 13, 6 (มิ.ย. 42) :
4-6.

ผกาพรรณ. “10 ปี แห่งอสังกรรม ปรีดี พนมยงค์”
มติชน 16, 5539 (9 พ.ค. 36) : 4.

พูนสุข พนมยงค์. “ชีวประวัติ : คำบอกเล่าของ
ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์” **ข่าวพิเศษ-
อาทิตย์** 15, 759 (30 ธ.ค. 34 - 5 ม.ค.
35) : 60-61.

มนตรี จอมพันธ์. “อนุสรณ์สถาน...บ้านปรีดี
พนมยงค์” **สยามอารยะ** 2,12 (ธ.ค. 36) :
58-62.

มนสิกุล โอวาทเภสัช. “สุพจน์ ด้านตระกูล ผู้
ศรัทธาและต่อสู้เกียรติ...รัฐบาลอาวโส ปรีดี
พนมยงค์” **เนชั่นสุดสัปดาห์** 5, 218 (9-15
ธ.ค. 39) : 28-30.

“ยังจำได้ไหม ? กว่าจะได้รับรัฐธรรมนูญ 10 ธันวาคม
2475” **ศิลปวัฒนธรรม** 14, 2 (ธ.ค. 35) :
148-154.

ระวี ภาวิไล. “ปาฐกถาวันปรีดี’39 มงคลชีวิต ใน
ทัศนะ “ระวี ภาวิไล” **มติชน** 19, 664 (14
พ.ค. 39) : 33.

วิมล กิจวานิชขจร. “เปิดห้องอนุสรณ์สถานปรีดี
พนมยงค์ สืบสานปณิธานประชาธิปไตย”
มติชน 21, 7334 (7 เม.ย. 40) : 9.

สุพจน์ แจ่มเร็ว. “ทำเนียบท่าช้าง” **ศิลปวัฒนธรรม**
14, 8 (มิ.ย. 36) : 138-141.

สุลักษณ์ ศิวลักษณ์. “บทความพิเศษ : อุดมการณ์
ประชาธิปไตยของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์”
ศิลปวัฒนธรรม 16, 12 (ต.ค. 38) : 136-
145.

เสาวรส รณเกียรติ. “บันทึก 84 ปี สตรีแกร่ง พูนสุข
พนมยงค์ เปิดจดหมาย พิเศษ “ปรีดี
พนมยงค์” **มติชน** 19, 6529 (23 ม.ค. 39)
: 23.

“อนุสาวรีย์ปรีดี พนมยงค์ (หลวงประดิษฐมนูธรรม)”
ไกล่หมอ 20, 3 (มี.ค. 39) : 112.

หน้าที่ในการรักษาสันติภาพนั้น ย่อมจะต้องได้รับการพิจารณาควบคู่กับ
ความรับผิดชอบในการป้องกันเอกราชบ้านเมือง

(พระเจ้าช้างเผือก)

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ 361/2540

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานฉลอง 100 ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์

ตามที่ในวันที่ 11 พฤษภาคม 2543 จะเป็นวาระครบรอบ 100 ปี ชาตกาลของ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศไทย เพื่อให้การจัดงานฉลองในวาระดังกล่าวดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นายกรัฐมนตรีจึงแต่งตั้งบุคคลรายนามต่อไปนี้เป็นกรรมการจัดงานฉลอง 100 ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ คือ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

1. พระธรรมโกศาจารย์	12. นายประเวศ วะสี
2. พระธรรมปิฎก	13. นายพนัส สิมะเสถียร
3. ประธานรัฐสภา	14. นายมารุต บุณนาค
4. ประธานศาลฎีกา	15. นายระพี สาคริก
5. ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์	16. นายสถาพร กวิตานนท์
6. นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล	17. นายสุธี สิงห์เสน่ห์
7. นายฉัตรทิพย์ นาถสุภา	18. นายเสน่ห์ จามริก
8. นายชวน หลีกภัย	19. นายเสม พริ้งพวงแก้ว
9. ม.ร.ว.เทพ เทวกุล	20. นายเสริมศักดิ์ การุณ
10. นายนิคม จันทรวิทุร	21. นายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์
11. นายประมวล สภาวสุ	22. นายอุทัย พิมพ์ใจชน

คณะกรรมการอำนวยการ

1. นายกรัฐมนตรี	ประธานกรรมการ
2. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ	รองประธานกรรมการ
3. รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย	รองประธานกรรมการ
4. นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	รองประธานกรรมการ
5. ประธานมูลนิธิเสรียวโกเศศและนาคะประทีป	รองประธานกรรมการ
6. ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์	รองประธานกรรมการ
7. ผู้แทนสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร	กรรมการ
8. ผู้แทนสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	กรรมการ
9. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา	กรรมการ
10. ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
11. ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
12. ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุข	กรรมการ
13. ผู้แทนสำนักงบประมาณ	กรรมการ
14. ผู้แทนกรมธนารักษ์	กรรมการ
15. ผู้แทนธนาคารแห่งประเทศไทย	กรรมการ
16. ผู้แทนการสื่อสารแห่งประเทศไทย	กรรมการ
17. ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้แทน	กรรมการ
18. ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยาหรือผู้แทน	กรรมการ
19. ผู้แทนสำนักจุฬาราชมนตรี	กรรมการ
20. ผู้แทนสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย	กรรมการ
21. ผู้แทนมูลนิธิปรีดี พนมยงค์	กรรมการ
22. ผู้แทนมูลนิธิอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์	กรรมการ
23. ผู้แทนมูลนิธิโกมล คีมทอง	กรรมการ
24. ผู้แทนมูลนิธิชูวิทย์ โอภาสวงศ์	กรรมการ
25. ผู้แทนมูลนิธิดวงประทีป	กรรมการ
26. ผู้แทนมูลนิธิเด็ก	กรรมการ
27. ผู้แทนมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม	กรรมการ
28. ผู้แทนมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์	กรรมการ
29. ผู้แทนมูลนิธิบูรณะชนบท	กรรมการ
30. ผู้แทนสถาบันสันติประชาธรรม	กรรมการ
31. ผู้แทนสมาคมธรรมศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์	กรรมการ
32. ผู้แทนสมาคมสิทธิเสรีภาพแห่งประเทศไทย	กรรมการ
33. ผู้แทนสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย	กรรมการ

34. ผู้แทนคณะกรรมการนรงค์เพื่อประชาธิปไตย	กรรมการ
35. ผู้แทนองค์กรเครือข่ายเดือนตุลา	กรรมการ
36. ผู้แทนสมัชชาคนจน	กรรมการ
37. เลขาธิการสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย	กรรมการ
38. นายกองค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	กรรมการ
39. ประธานสภานักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	กรรมการ
40. นายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ	กรรมการ
41. นายจาตุรนต์ ฉายแสง	กรรมการ
42. นายปรีชา สุวรรณทัต	กรรมการ
43. นายพินิจ จารุสมบัติ	กรรมการ
44. นายพีรพันธุ์ พาลุสุข	กรรมการ
45. นายโกศล พลกุล	กรรมการ
46. นายสมคิด สืบตระกูล	กรรมการ
47. นายอดิศร เพียงเกษ	กรรมการ
48. นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ	กรรมการ
49. นายอาร์พี ฤทธิ อุตรสินธุ์	กรรมการ
50. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	กรรมการและเลขานุการ
51. นายพนม เี่ยมประยูร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
52. นายพิภพ ธงไชย	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการดำเนินงาน

1. นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานกรรมการดำเนินงานภาครัฐ
2. ประธานมูลนิธิเสรียวโกเศศและนาคะประทีป	ประธานกรรมการดำเนินงานภาคเอกชน
3. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	กรรมการ
4. ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์	กรรมการ
5. นางสาวิตรี สุวรรณสถิตย์	กรรมการ
6. ประธานอนุกรรมการฝ่ายศึกษาวิจัยและประมวลผลงานของ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์	กรรมการ
7. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ	กรรมการ
8. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำของที่ระลึก ดวงตราไปรษณียากรและเหรียญกษาปณ์	กรรมการ

9. ประธานอนุกรรมการฝ่ายวิชาการ	กรรมการ
10. ประธานอนุกรรมการฝ่ายการเงินและจัดหาทุน	กรรมการ
11. ประธานอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์	กรรมการ
12. ประธานอนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม	กรรมการ
13. ประธานอนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ	กรรมการ
14. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก	กรรมการ
15. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ สำหรับเด็กและเยาวชน	กรรมการ
16. ประธานอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา	กรรมการ
17. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดการประกวดภาพยนตร์ รางวัลพระเจ้าช้างเผือก	กรรมการ
18. ประธานอนุกรรมการฝ่ายรางวัลปรีดี พนมยงค์ สำหรับ บุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านประชาธิปไตยและสันติภาพ	กรรมการ
19. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณสถาน 100 ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์	กรรมการ
20. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	กรรมการ
21. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการ สำนักวิชาการธรรมศาสตร์และการเมือง	กรรมการ
22. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการความร่วมมือ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์	กรรมการ
23. ประธานอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน	กรรมการ
24. นางชุลีพร เกษโกวิท	กรรมการ
25. นางดุชนันท์ บุญทัศน์กุล	กรรมการ
26. นายประณิต ภูมิถาวร	กรรมการ
27. นายวิษณุ วรัญญู	กรรมการ
28. นางวาณี สายประดิษฐ์	กรรมการ
29. นายสันต์ หัตถิรัตน์	กรรมการ
30. นายสุรพล นิธิไกรพจน์	กรรมการ
31. นายเหวง โตจิราการ	กรรมการ
32. นายพนม เข้มประยูร	กรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการดำเนินงานภาครัฐ
33. นายพิภพ ธงไชย	กรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการดำเนินงานภาคเอกชน

34. นางสาววรรณิ์ สำราญเวทย์

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
คณะกรรมการดำเนินงานภาคีรัฐ

35. นายกมล กมลตระกูล

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
คณะกรรมการดำเนินงานภาคเอกชน

คณะอนุกรรมการดำเนินงาน

1. อนุกรรมการฝ่ายศึกษา วิจัยและประมวลผลงานของ
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
ผู้อำนวยการสถาบันปรีดี พนมยงค์	ประธานอนุกรรมการ
2. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อ
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อบอร์ดการ
ศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ
นายวิเชียร วัฒนคุณ	ประธานอนุกรรมการ
3. อนุกรรมการฝ่ายจัดทำของที่ระลึก
ดวงตราไปรษณียากรและเหรียญกษาปณ์
อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานอนุกรรมการ
4. อนุกรรมการฝ่ายวิชาการ
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานอนุกรรมการ
5. อนุกรรมการฝ่ายการเงินและจัดหาทุน
นางสาววารี หะวานนท์	ประธานอนุกรรมการ
6. อนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
นายมานิจ สุขสมจิตร	ประธานอนุกรรมการ
7. อนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม
นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์	ประธานอนุกรรมการ
8. อนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ
นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ	ประธานอนุกรรมการ
9. อนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก
นายสัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์	ประธานอนุกรรมการ
10. อนุกรรมการฝ่ายจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณรัฐบุรุษอาวุโส
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ สำหรับเด็กและเยาวชน
ผู้แทนมูลนิธิเด็ก	ประธานอนุกรรมการ
11. ประธานอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา
นายสันติสุข โสภณศิริ	ประธานอนุกรรมการ

12. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดการประกวด
ภาพยนตร์รางวัลพระเจ้าช้างเผือก
นายโดม สุขวงศ์ ประธานอนุกรรมการ
13. ประธานอนุกรรมการฝ่ายรางวัลปรีดี พนมยงค์ สำหรับบุคคล
ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านประชาธิปไตย และสันติภาพ
นายเสม พริ้งพวงแก้ว ประธานอนุกรรมการ
14. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณสถาน 100 ปี
รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
นายพิภพ ธงไชย ประธานอนุกรรมการ
15. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณสถาน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
นายสุภัทร สุคนธวัต ประธานอนุกรรมการ
16. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการ
สำนักวิชาการธรรมศาสตร์และการเมือง
นายกิตติศักดิ์ ปรางติ ประธานอนุกรรมการ
17. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการ
ความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์
นายสุริชัย หวันแก้ว ประธานอนุกรรมการ
18. อนุกรรมการฝ่ายประสานงาน
นายพนม เอี่ยมประยูร ประธานอนุกรรมการ

ให้คณะกรรมการที่ตั้งขึ้นนี้ มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานฉลอง 100 ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย และในการนี้ให้มีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพิ่มเติมเพื่อดำเนินการใด ๆ ได้ตามที่เห็นสมควร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540

พลเอก
(ชวลิต ยงใจยุทธ)
นายกรัฐมนตรี

โครงการจัดงานฉลอง 100 ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์

ในวาระครบรอบ 100 ปี ชาตกาล ของท่านผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในวันที่ 11 พฤษภาคม 2543 รัฐบาลได้อนุมัติงบประมาณเพื่อการดำเนินงานของโครงการต่างๆ 19 โครงการ โดยศาสตราจารย์ คุณหญิงนางเยาว์ ชัยเสรี นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นประธานการประชุมเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2542 ได้แจ้งว่า รัฐบาลโดย ฯพณฯ นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ได้อนุมัติงบประมาณเพื่อโครงการนี้ทั้งหมด 9,705,700 บาท โดยรายละเอียดโครงการที่ได้รับงบประมาณดังนี้

1. โครงการศึกษาและรวบรวมผลงานของ นายปรีดี พนมยงค์ เนื่องในโอกาสครบ 1 ศตวรรษ แห่งชาตกาลของรัฐบาลอาวุโส 500,000 บาท
2. โครงการเสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ 462,600 บาท
3. โครงการจัดทำหนังสือรวมบทความทาง วิชาการ เนื่องในงานฉลอง 100 ปี นายปรีดี พนมยงค์ 1,150,000 บาท
4. โครงการจัดทำหนังสือรวบรวมบทความ ทางวิชาการต่างประเทศ (MELANGES) เนื่องใน โอกาสครบรอบ 1 ศตวรรษแห่งชาตกาลรัฐบาล อาวุโส 500,000 บาท
5. โครงการประชาสัมพันธ์งานฉลอง 100 ปี รัฐบาลอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ 435,000 บาท
6. โครงการละครเวที “คือผู้อาวุโส” 1,269,600 บาท
7. โครงการนิทรรศการภาพศิลปะ รัฐบาล อาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ เนื่องในวาระครบรอบ 100 ปี ชาตกาล 200,000 บาท
8. โครงการศิลปะเด็กและเยาวชน หัวข้อ “ความดี” เนื่องในวาระครบรอบ 100 ปี ชาตกาล รัฐบาลอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ 218,000 บาท
9. โครงการนิทรรศการศิลปกรรม 100 ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย เนื่อง ในวาระครบรอบ 100 ปี ชาตกาล รัฐบาลอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ 100,000 บาท
10. โครงการจัดทำหนังสือที่ระลึกงานฉลอง 100 ปี ชาตกาล รัฐบาลอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ 900,000 บาท
11. โครงการวิดีโอสารคดี 100 ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ 482,500 บาท
12. โครงการจัดทำ Home Page 100 ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ 110,000 บาท
13. โครงการจัดทำ CD-Rom 100 ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ 872,000 บาท
14. โครงการรัฐพิธีสดุดีเกียรติคุณ 100 ปี ชาตกาล รัฐบาลอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ 1,000,000 บาท
15. โครงการแสดงดุริยางค์สากลในงานรัฐพิธี สดุดีเกียรติคุณ 100 ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ 476,000 บาท
16. โครงการประกวดภาพยนตร์นักศึกษา

ไทยรางวัล “ช้างเผือก” อนุสรณ์ภาพยนตร์ เรื่อง “พระเจ้าช้างเผือก” ของนายปรีดี พนมยงค์ 100,000 บาท

17. โครงการรางวัลปรีดี พนมยงค์ สำหรับ บุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านประชาธิปไตยและ สันติภาพ 600,000 บาท
18. โครงการบรรยายสาธารณะในโอกาส 100 ปี ท่านปรีดี พนมยงค์ 130,000 บาท
19. โครงการสัมมนาและนิทรรศการระหว่าง ประเทศในภูมิภาคเอเชีย 100 ปี ชาตกาล “นายปรีดี พนมยงค์ กับสำนักใหม่ในเอเชีย” 200,000 บาท

นอกจากเงินที่ได้รับจากรัฐบาลแล้ว มหา- วิทยาลัยธรรมศาสตร์ ยังได้สนับสนุนเงินงบประมาณในโครงการต่าง ๆ อีกจำนวน 1,987,010 บาท ได้แก่

- ▲ โครงการปาฐกถาและสัมมนา 1 ศตวรรษ รัฐบาลอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ 115,000 บาท
- ▲ โครงการสัมมนาเรื่อง “พ.ร.บ.คุ้มครอง พันธุ์พืชฯ” 20,000 บาท
- ▲ โครงการสัมมนาเรื่อง “พ.ร.บ.การ ปกครองคณะสงฆ์” 20,000 บาท
- ▲ โครงการสัมมนาเรื่อง “พ.ร.บ.คุ้มครอง และส่งเสริมการแพทย์แผนไทย” 20,000 บาท
- ▲ โครงการสัมมนาเรื่อง “จากแนวคิด สหกรณ์ ปรีดี พนมยงค์ สู่วิถีชีวิตชุมชน ก้าว ต่อไปสู่อนาคตพึ่งตนเองของชุมชน” 93,900 บาท
- ▲ โครงการสัมมนานโยบายต่างประเทศ ของหลวงประดิษฐมนูธรรม 60,100 บาท
- ▲ โครงการสัมมนาเรื่อง “ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย” 108,010 บาท
- ▲ โครงการเสวนาธรรมศาสตร์และการเมือง 300,000 บาท
- ▲ โครงการละครเวที “คือผู้อาวุโส” สัญจร ทั่วประเทศ 300,000 บาท
- ▲ โครงการนิทรรศการ 100 ปี ชาตกาล ปรีดี พนมยงค์ 300,000 บาท
- ▲ โครงการจัดทำหนังสือเรื่อง ปรีดี พนม- ยงค์ กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 300,000 บาท
- ▲ โครงการพิธีทำบุญเนื่องในโอกาส 100 ปี อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ (ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) 50,000 บาท
- ▲ โครงการประสานงาน 600,000 บาท

กิจกรรมฉลองครบรอบ 100 ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ วันที่ 5-14 พฤษภาคม 2543

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดกิจกรรมเนื่องในงานวันปรีดี 2543 และงานฉลองครบรอบ 100 ปีชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ตั้งแต่วันที่ 5 จนถึงวันที่ 14 พฤษภาคม 2543 ตามกำหนดการดังนี้

วันที่ 5-8 พฤษภาคม 2543

สัมมนานานาชาติ เรื่อง “Social Justice, Democracy & Alternative Politics : An Asian - European Dialogue”

วันที่ 9 พฤษภาคม 2543

สัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “ประชาธิปไตยในความไม่ฝันของ ปรีดี พนมยงค์”

การแสดง “ปรีดีคีตานุสรณ์” ซิมโฟนีหมายเลข 4 ประพันธ์โดย สมเถา สุจริตกุล บรรเลงโดย บางกอกซิมโฟนีออเคสตรา

วันที่ 10 พฤษภาคม 2543

งานวันปรีดี 2543 และพิธีมอบปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ แต่ ฯพณฯ เค เอช อับดุลเราะห์มาน วาฮิด ประธานาธิบดีแห่งประเทศอินโดนีเซีย ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาคเช้า

บริเวณลานปรีดี หน้าตึกโดม

- 06.45 - 07.00 น. ผู้ร่วมงานมาถึงบริเวณลานปรีดี
- 07.00 - 07.30 น. ทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ จำนวน 101 รูป
- 07.30 - 08.00 น. ถวายสังฆทานพระสงฆ์ จำนวน 10 รูป
- 08.00 - 09.00 น. พิธีสักการะอนุสาวรีย์ด้วยพานพุ่มดอกไม้จากวัดสุทธรรมาติ
พิธีมอบรางวัลทุนการศึกษา ปาล พนมยงค์

หอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- 08.30 - 09.30 น. แยกผู้มีเกียรติรับมอบสัจจิบัตร/เอกสาร และเข้าหอประชุม
- 09.30 - 10.00 น. พิธีมอบปริญญาบัตรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
แด่ ฯพณฯ เค เอช อับดุลเราะห์มาน วาฮิด ประธานาธิบดีแห่งประเทศอินโดนีเซีย
- 10.00 - 10.05 น. อ่านบทวิสดุดี โดย นายอังคาร กัลยาณพงศ์
- 10.05 - 10.15 น. พระสงฆ์ 101 รูป สวดพระปริตร (ชัยมงคลคาถา)
- 10.15 - 10.25 น. ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ในฐานะประธานคณะกรรมการอำนวยการคณะกรรมการจัดงาน
ฉลอง 100 ปีชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ กล่าวสุนทรพจน์
- 10.25 - 11.10 น. ปาฐกถาพิเศษ เนื่องในวาระฉลอง 100 ปีชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์
โดย ฯพณฯ เค เอช อับดุลเราะห์มาน วาฮิด ประธานาธิบดีแห่งประเทศอินโดนีเซีย
- 11.10 - 11.15 น. ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ มอบของที่ระลึก
- 11.15 - 11.30 น. แปลปาฐกถา โดย นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์
- 11.30 - 12.00 น. ดุริยนิพนธ์ “ศรีอยุธยา” ประพันธ์โดย พระเจนดุริยางค์ บรรเลงโดย วงดุริยางค์ราชนาวิ

ภาคบ่าย

ห้องแอลที 1 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- 13.30 - 16.30 น. เสวนา เรื่อง “นโยบายการต่างประเทศของหลวงประดิษฐมนูธรรม”

วันที่ 11 พฤษภาคม 2543

งานรัฐพิธีสดุดีเกียรติคุณ 100 ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ณ ห้องประชุมรัฐสภา

- 08.00 - 09.00 น. แยกผู้มีเกียรติลงทะเบียน รับมอบสัจจิบัตร/เอกสาร และเข้าห้องประชุม
- 09.00 - 09.10 น. วิดีทัศน์ “คนดีศรีสยาม” บทโดย นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
- 09.10 - 09.20 น. ขับร้องประสานเสียงเพลง “ศรีอยุธยา” ประพันธ์โดย พระเจนดุริยางค์
- 09.20 - 09.30 น. ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานรัฐสภา กล่าวสดุดี
- 09.30 - 09.50 น. พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ในฐานะผู้ได้รับรางวัล “การศึกษาเพื่อสันติภาพ”
ขององค์การยูเนสโก กล่าวสัมไมพณียกถา
- 09.50 - 10.00 น. บรรเลงเพลงขลุ่ย โดย นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
และบรรเลงเพลงขอ โดย นายรังสิต จงมานสิทธิ
- 10.00 - 10.10 น. ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร กล่าวสดุดี
- 10.10 - 10.50 น. ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ มอบรางวัลบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นด้านประชาธิปไตย
นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว มอบรางวัลบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นด้านสันติภาพ
- 10.50 - 11.00 น. ขับร้องประสานเสียงเพลง “คนดีมีค่า” ประพันธ์คำร้องโดย นายจริยวัฒน์ สันตะบุตร
และนายไกรวัล กุลวัฒโนทัย ประพันธ์ทำนองโดย นายไกรวัล กุลวัฒโนทัย

วันที่ 11-14 พฤษภาคม 2543

งาน “มหรรรคนดีศรีอยุธยา” ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันพฤหัสบดีที่ 11 พฤษภาคม 2543

หอประชุมเล็ก

- 17.00 - 17.30 น. ชับเสภา ประทีป นองปลาหม้อ
- 17.30 - 19.30 น. เวทีพรรณนา “ประวัติศาสตร์สามัญชน บนถนนประชาธิปไตย” โดย อ.สุลักษณ์ ศิวรักษ์ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ศักดินา จัตรกุล ณ อยุธยา ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง

หอประชุมใหญ่

- 19.00 น. กวีจิตลีลา “อลังการกวี คนดีศรีศตวรรษ” โดย เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และวงฟองน้ำ

วันศุกร์ที่ 12 พฤษภาคม 2543

หอประชุมเล็ก

- 17.00 - 18.00 น. ดนตรีไทยประยุกต์ “กอไผ่”
- 18.00 - 19.30 น. สาธารณะพิจารณ์ “หนึ่งศตวรรษรัฐบุรุษอาวุโส ศตวรรษใหม่ การเมือง เศรษฐกิจ และไทย” โดย เสน่ห์ จามริก พระศรีปริยัติ โมลี เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม แก้วสรร อติโพธิ เกษมสันต์ วีระกุล
- 19.30 - 20.40 น. ละครเวที “คือผู้อภิวัฒน์ 2475”

วันเสาร์ที่ 13 พฤษภาคม 2543

หอประชุมเล็ก

- 13.00 - 14.30 น. ดนตรี คีตาณชลี-ดอกหญ้าไหว
- 14.30 - 15.00 น. ลิเก โดย มะขามป้อม
- 15.00 - 16.30 น. สันทนาวรรณกรรม “บริบทของหนังสือและวรรณกรรมการเมืองกับสังคมไทย” จาก “ปริทัศน์ - ศรีบูรพา” ถึง “สังคมศาสตร์ปริทัศน์” สู่ “มนุษยธรรมกับการต่อสู้ทางชนชั้น” และ “ตำบลช่อมะกอก” โดย ทวีป วรดิกล สุชาติ สวัสดิ์ศรี เสกสรรค์ ประเสริฐกุล วัฒน์ วรลยางกูร ดำเนินรายการโดย กอบกุล อิงคุทานนท์
- 16.30 - 18.30 น. เทศกาลละครประชาชน
- 19.00 - 21.00 น. ภาพยนตร์เรื่อง “เงิน เงิน เงิน”

วันอาทิตย์ที่ 14 พฤษภาคม 2543

หอประชุมเล็ก

- 13.00 - 14.30 น. ดนตรีล้านนา สุนทรี เวชานนท์
- 14.30 - 15.00 น. วิดีทัศน์ ประวัติและผลงานรัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์
- 15.00 - 17.00 น. เสวนา - จุดประกายความคิด “สังคมไทยควรเรียนรู้อะไร จากชีวิต ความคิด และ ผลงานของปรีดี พนมยงค์” โดย ประเวศ วะสี โคทม อารียา ทองใบ ทองเปาด์ ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์ ดำเนินรายการโดย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์
- 17.00 - 18.30 น. เทศกาลละครประชาชน

หอประชุมใหญ่

19.00 - 21.00 น. คอนเสิร์ต คาราวาน “แต่สามัญชนผู้ยิ่งใหญ่”

วันที่ 10-14 พฤษภาคม 2543

การแสดงศิลปกรรมกลางแจ้ง 100 ปี นายปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย หัวข้อ “ประชาธิปไตยในแง่มุม”

การแสดงศิลปะแสดงสด บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

วันที่ 10 พฤษภาคม 2543

- 23.00 น. การแสดงสดชุด “เบิกฟ้าบายนครสู่ขวัญประชาธิปไตย” จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สู่ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย โดยตัวแทนศิลปินทุกกลุ่ม
- 24.00 น. การแสดงชุด “ภควัติคีตา” โดย คัสสละ คัง และคณะ

วันที่ 11-14 พฤษภาคม 2543

06.00 - 08.00 น. การแสดงสดชุด “100 ปี ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย” โดย กลุ่มศิลปินเพื่อ 100 ปี
และ 17.00 - 19.00 น. รัฐบุรุษอาวุโส

การเขียนภาพสดศิลปินกับเด็กและเยาวชน บริเวณสี่แยกคอกวัว

วันที่ 11-14 พฤษภาคม 2543

14.00 น. เด็กและเยาวชนจากที่ต่าง ๆ ร่วมเขียนภาพสดกับศิลปิน หัวข้อ “ประชาธิปไตยในแง่มุม”

การแสดงศิลปะแสดงสด บริเวณสี่แยกคอกวัว

วันที่ 11-14 พฤษภาคม 2543

โดย ศิลปินอิสระ โปรเจค 304 กลุ่มอุกาบาต กลุ่มพระจันทร์เสี้ยว ฯลฯ

การแสดงศิลปะจัดวาง

วันที่ 11-14 พฤษภาคม 2543

บริเวณทางเท้าน้ำร้านครแดง หน้าบริษัทเมืองโบราณ ไปจนถึงสี่แยกคอกวัว

โดย คณาจารย์ นักศึกษา จากสถาบันศิลปะทั่วประเทศ และศิลปินอิสระจากทั่วสารทิศ

นิทรรศการศิลปะเด็กและเยาวชน

วันที่ 10-14 พฤษภาคม 2543

บริเวณคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นก กลอโรปซิส ออริฟรอนส์ ปรีดี

สถาบันสมิธโซเนียน ได้ค้นพบนกพันธุ์ใหม่ซึ่งอาศัย
อยู่แถบภูเขาหิมาลัย ตลอดจนถึงทางภาคเหนือของ
ประเทศไทย โดยจดทะเบียนนกนั้นไว้ภายใต้หมายเลข
USNM 311538 และตั้งชื่อนกนั้นเป็นทางการในภาษา
ละตินว่า CHLOROPSIS AURIFRONS PRIDII
“เพื่อเป็นเกียรติแด่ ปรีดี พนมยงค์(หลวงประดิษฐมนูธรรม)
หัวหน้าขบวนการเสรีไทย”

အားလုံး၏ အားကိုးခံရသူ ဦးတင်လှိုင်

အဘိုး အဘွား အဘွား

အောင်လှိုင်